

10. OBLJETNICA PLANINARSTVA

naše planine

1-2

1985

le nostre montagne

nos montagnes

our mountains

unsere berge

Glavni i odgovorni urednik: prof. dr Željko Poljak. Urednički odbor: Nikola Aleksić, Darko Berljak, Vlado Božić, Krunoslav Milas, Željko Poljak, Ante Rukavina i Cvjetko Šoštaric.

Izlazi u šest dvobroja godišnje. Godišnja pretplata 600 dinara (za inozemstvo dvostruko). Pojedini broj 100 dinara. Uplate čekom na tekući račun Planinarskog saveza Hrvatske (broj 30102-678-5535). Na poledini čeka treba naznačiti: »Za Naše planine« i ispisati čitku adresu pošiljaoca. Izdavač je Planinarski savez Hrvatske. Redakcija: 41000 Zagreb, Kozarčeva 22, tel.: 448-774, radno vrijeme 8—14 sati. Tisak »Vjesnik« Zagreb. Oslobodeno od poreza na promet na osnovi mišljenja Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu (br. 5499 od 26. XII 1972).

Godište 37 (77) Siječanj—Veljača 1985

Broj 1—2

Volumen 37 (77) Januar—Februar 1985

No 1—2

Od 1898. godine »Hrvatski planinar«, od 1949. »Naše planine«

SADRŽAJ

Nikola Aleksić: Planinarski savez Hrvatske u 1984. g	3
Nikola Aleksić: Svečanom akademijom proslavljen je 110. obljetnica organiziranog planinarstva u Hrvatskoj	5
Božo Škerl: Planinari na memorijalnom području Matić-poljane	7
Smilja Petričević: Promina 1984. godine	8
Mario Saleto: U beskraju Kordiljera	11
Norma Lovrić: U potrazi za Alpine clubom u Londonu	16
Mato Lovrak: Sunce se prosulo zagorskim planinama	19
Vladimir Dumbović: Zapažanja iz Sri Lanke	21
Ivo Rudenjak: Pidurutagala (2529 m), najviši vrh Šri Lanke	23
Dr. Kruno Vidrić: Veliki Kraj u nacionalnom parku »Tara«	26
Bane Ilić: Nove staze na planini Tari	27
Antun Kulaš: Po istočnoj Medvednici od Zeline do Laza	29
Dr. Željko Poljak: Alpinistička ekspedicija ili izlet za — invalide	31
Željko Poljak: Kako se pravi alpinistička »ekspedicija«	32
In memoriam	33
Speleologija	34
Vezni putevi i transverzale	35
Publicistika	36
Kamo na izlet	37
Obljetnice	38
Vijesti	38

Jubilarni prilog:

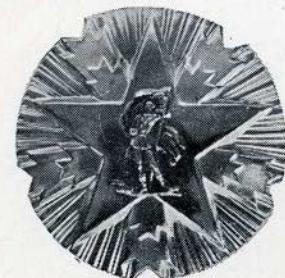
Slike iz povijesti hrvatskog planinarstva, str. 81—96

Autor: Dr. Ž. Poljak

Na naslovnoj stranici:

Pjevački zbor »Trešnjevački mališani« na svečanoj akademiji Planinarskog saveza Hrvatske u povodu 110. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj

Foto: Branko Težak, Ivanec

naše planine

ČASOPIS PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE

GODIŠTE LXXVII (XXXVII)

OD 1898. »HRVATSKI PLANINAR«, OD 1949. »NAŠE PLANINE«

UREDNIK

Dr ŽELJKO POLJAK

Urednik Dr Željko Poljak je učestvovao u organizaciji i razvoju planinarske sezone 2000. godine. U planinarskom savezu Hrvatske je bio član i predstavnik na skupštini u Opatiji.

Urednik Dr Željko Poljak je učestvovao u organizaciji i razvoju planinarske sezone 2000. godine. U planinarskom savezu Hrvatske je bio član i predstavnik na skupštini u Opatiji.

Urednik Dr Željko Poljak je učestvovao u organizaciji i razvoju planinarske sezone 2000. godine. U planinarskom savezu Hrvatske je bio član i predstavnik na skupštini u Opatiji.

Urednik Dr Željko Poljak je učestvovao u organizaciji i razvoju planinarske sezone 2000. godine. U planinarskom savezu Hrvatske je bio član i predstavnik na skupštini u Opatiji.

Urednik Dr Željko Poljak je učestvovao u organizaciji i razvoju planinarske sezone 2000. godine. U planinarskom savezu Hrvatske je bio član i predstavnik na skupštini u Opatiji.

Urednik Dr Željko Poljak je učestvovao u organizaciji i razvoju planinarske sezone 2000. godine. U planinarskom savezu Hrvatske je bio član i predstavnik na skupštini u Opatiji.

Urednik Dr Željko Poljak je učestvovao u organizaciji i razvoju planinarske sezone 2000. godine. U planinarskom savezu Hrvatske je bio član i predstavnik na skupštini u Opatiji.

Urednik Dr Željko Poljak je učestvovao u organizaciji i razvoju planinarske sezone 2000. godine. U planinarskom savezu Hrvatske je bio član i predstavnik na skupštini u Opatiji.

Urednik Dr Željko Poljak je učestvovao u organizaciji i razvoju planinarske sezone 2000. godine. U planinarskom savezu Hrvatske je bio član i predstavnik na skupštini u Opatiji.

ZAGREB 1984.

Planinarski savez Hrvatske u 1984. godini

Društva. U 1984. bila su u PSH registrirana 122 društva. Osnovano je sedam novih i to: »Imotski«, »PTT Varaždin«, »Orljak« u Opatići, te »Prvomajska«, »Očnica«, »Ferimport« i Planinarsko orijentacijski klub »Maksimir« u Zagrebu. Markice za tekuću godinu nisu podigla ova društva: »Prijatelj prirode«, »Medvedgrad« i »Ikom« iz Zagreba, »Imber« iz Omiša, »Kamenar« iz Šibenika i »Rudnik« iz Tršća.

Članstvo. Na temelju obračuna članskih markica bilo je u 1984. u SRH ukupno 36 315 članova, od čega 20 786 seniora, 7 791 omladinač i 7 738 podmlatka. To je 2 967 članova više nego 1983. g.

Konferencija PSH. Održana je jedna sjednica na kojoj su usvojeni izvještaji o radu Predsjedništva i komisija PSH u 1983. g., te financijski izvještaj PSH za 1983. g. Razmatrane su pripreme za proslavu 110. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj i Pravilnik o vodičkoj djelatnosti PSH. Donešena je i odluka o sazivu Redovne skupštine PSH kao i suglasnost o produžavanju mandata organima PSH radi kontinuiteta na pripremama akcija proslave.

Predsjedništvo PSH održalo je u toku godine osam sjednica na kojima su razmatrana aktualna pitanja iz rada naše organizacije. Predsjedništvo i pojedini članovi posebno su se angažirali na pripremama i organizaciji proslave 110. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj. Tako su uspješno organizirane ove akcije:

- Jubilarni izlet na Klek i otvaranje alpinističke zbirke u Ogulinskom muzeju 12. svibnja uz sudjelovanje 2000 planinara
- Dan planinara Hrvatske na Petrovoj gori i otvaranje međurepubličke transverzale »Petrova gora — Bihać« 26. svibnja uz sudjelovanje 1000 planinara
- Svečana akademija u Domu JNA u Zagrebu 18. studenog sa 700 planinara. Osim ovih akcija, koje je izravno organizao PSH, u okviru proslave održane su još i ove akcije:
- Otvorene preuređenog planinarskog doma na Glavici 1. srpnja u organizaciji PD JNA »Sutjeska« iz Zagreba
- Jubilarni pohod na Učku 9. rujna u organizaciji PD »Kamenjak« iz Rijeke
- Slet planinara Jugoslavije na Medvednici 15.—16. rujna u organizaciji Planinarskog saveza Zagreba.

Članovi Predsjedništva sudjelovali su u pojedinim akcijama društava, regionalnih odbora (saveza), republičkih i pokrajinskih saveza i PSJ. Tako su prisustvovali Konferenciji PSJ na Sar-planini, sastancima koordinacijske komisije PSJ, susretu sa PS BiH i PZ Slovenije na Čvrsnici i dr.

Propagandna i izdavačka djelatnost. Skoro sva propagandna djelatnost u ovoj godini bila je vezana za proslavu i akcije u okviru proslave. Tiskan je plakat proslave, program i pozivnica za pojedine akcije, jubilarna značka i dr. Uoči otvorenja proslave održana je (od 20. do 26. ožujka) propagandna izložba i prikazivanje dijapoziativa u knjižnici »Bogdan Ogrizović« u Zagrebu. U suradnji s Televizijom Zagreb snimljen je film »Čovjek i planina« koji je dva puta prikazan na televiziji, a PSH je dobio kopiju koja stoji na raspolažanju društвima za prikazivanje. U povodu održavanja Sleta planinara Jugoslavije na Medvednici izdana je karta Medvednice u 5000 primjeraka, te sletska značka. U časopisu »Naše planine«, koji se tiska u 2400 primjeraka uz standardnu problematiku, započeto je s objavlјivanjem povijesnih priloga iz proteklih 110 godina, što ih je pripremio dr. Željko Poljak. Ti prilozi tiskaju se u povećanoj nakladi i bit će nakon završenog objavlјivanja uvezani kao posebna knjiga.

Gospodarska komisija vodila je brigu o objektima s kojima upravlja PSH. U domu na Zavižanu olijena je drvenina i prostorije, nabavljen je frižider i potrebeni sitni inventar. Na Štirovcu izvršeno je prskanje svih drvenih dijelova (grede, krovna konstrukcija i dr.) radi zaštite, a na ostalim objektima manji radovi na tekućem održavanju. I ove je godine na Alanu u ljetnoj sezoni boravio domar. Bilo je i dogovora o rekonstrukciji doma na Risnjaku. U okviru radova na Velebitu markiran je put na vrh Hajdučkih kukova sa Lubenovca.

Komisija za zaštitu prirode izradila je program i poduzela mjere za organiziranje novog seminara za zaštitu prirode planina na području Republike, koji bi trebao biti održan za sjevernu Dalmaciju u 1985. radi daljnje edukacije planinarskog članstva na zaštitu planinske prirode. U toku je i organiziranje »Gorske straže« koja će obuhvatiti određen broj planinara koji su završili seminar o zaštiti prirode i pokazali sklonost za ovu službu. U toku godine Komisija je surađivala s forumima za zaštitu prirode, Republičkim zavodom za zaštitu prirode i Savjetom za zaštitu prirode SRH te je koordinirala svoj rad s općim zahtjevima o zaštiti prirode. Suradnja s planinarskim savezima ostalih republika, Koordinacijskom komisijom za zaštitu prirode PSJ i planinarskim društvima u SRH bila je vrlo aktivna i trajna.

Komisija za statut i normativne akte pripremila je prijedlog izmjena i dopuna Statuta PSH i Pravilnika o radu Suda časti PSH. Prijedlozi su upućeni društвima i regionalnim odborima (savezima) na razmatranje, nakon čega će se predložiti Skupštini PSH na usvajanje. Sudjelovala je i u pripremanju drugih normativnih akata PSH, te društava u osnivanju.

Komisija za dodjelu priznanja primila je od 23 društva 207 prijedloga za dodjelu priznanja PSH i PSJ, od čega je povoljno riješeno 203. Na prijedlog Komisije Predsjedništvo PSH dodijelilo je 22 zlatna, 31 srebrni, 119 brončanih znakova PSH, te tri pismena priznanja radnim organizacijama. Predsjedništvo PSJ upućeno je 13 prijedloga za zlatni i 15 za srebrni znak PSJ. Izrađene su i posebne diplome-priznanja za organizacije koje su pružile posebnu pomoć planinarskoj organizaciji.

Komisija za transverzale i markacije vodi brigu o republičkoj transverzali »Po planinama SRH« i o »Velebitskom planinarskom putu«. U toku godine dodijeljena su 44 spomen-znaka »Po planinama SRH« (ukupno do sada 455) i 122 spomen-znaka »VPP« (ukupno do sada 1488). Velike neprilike organizatoru i obilaznicima stvara nestajanje (krada) žigova na pojedinim KT, što se nastoji otkloniti postavljanjem duplikata. Komisija je sudjelovala u pripremama za međurepubličku transverzalu »Petrova gora — Bihać«, te obavila sve poslove oko tiskanja dnevnika i izrade spomen-znaka.

Komisija za povijest planinarstva nastavlja s radom na prikupljanju dokumentacije. U okviru otvaranja proslave u Ogulinu otvorena je alpinistička zbirka, prva takve vrste u našoj zemlji. Za zbirku se i dalje prikupljaju predmeti i dokumentacija.

Komisija za općenarodnu obranu koordinira rad s nadležnim organima za ONO i DSZ.

Komisija za međunarodne veze samostalno je ili u suradnji sa stručnim komisijama PSH održavala međunarodne veze.

Komisija za omladinu organizirala je tradicionalni planinarsko-skijaški pohod Jase-nak — Tuk u okviru »Memorijala 26 smrznutih partizana«. Ukupno je sudjelovalo 200 planinara. U organizaciji Općinskog planinarskog saveza Rijeka održan je »Susret planinara omladinaca PSJ« od 7. do 9. rujna na Platku i Učki, uz sudjelovanje predstavnika svih republičkih i pokrajinskih saveza.

Komisija za školovanje kadrova pripremila je jedinstveni program školovanja u planinarskoj organizaciji i prijedloge za usvajanje na predstojećoj Skupštini PSH. Radi što bolje pripreme programa, konsultirala se s PO Dalmacije, PO Slavonije i OPS Rijeka. Sastav komisije proširen je s predstvincima regija.

Komisija za vodiče je u zajednici sa Stanicom vodiča Zagreb organizirala XI. zbor vodiča i pripravnika PSH na Medvednici na kojem su sudjelovali predstavnici svih stanica vodiča iz SRH. Organizirani su seminari za društvene vodiče za regiju Zagreb (30 sudionika), na Ivančići za regiju Hrvatsko gorje (15), u Rijeci za riječku regiju (18), u

Velikoj za slavonsku regiju (33) i u Dubrovniku (11). Četiri vodiča-instruktora sudjelovala su na seminaru o lavinama koji je organizirala PZ Slovenije.

Komisija za orijentaciju bila je organizator ovih akcija i djelatnosti:

- Međunarodno orijentacijsko prvenstvo Hrvatske na Trakoščanu i Virovitici u suradnji s PD »Ravna gora« iz Varaždina i PD »Papuk« iz Virovitice; sudjelovalo je 200 natjecatelja
- Tromeč reprezentacija Austrije, Italije i Jugoslavije u Virovitici; reprezentacija Jugoslavije zauzela je drugo mjesto
- U suradnji s PD »Papuk« iz Virovitice orijentacijski ljetni logor na kojem su sudjelovala 72 člana iz 18 društava iz tri republike
- Seminar za organizatore orijentacijske djelatnosti na Medvednici s 32 sudionika
- U suradnji s PD »Zagreb-matica« orijentacijsko prvenstvo PSH na Petehovcu
- Orientaciisti iz SRH sudjelovali su na orijentacijskom prvenstvu PSJ u Crnoj Gori, u reprezentaciji Jugoslavije na Balkanijadi i drugim međunarodnim natjecanjima
- Pripremljen je kalendar natjecanja za 1985. g.

Komisija za alpinizam objedinjava i koordinira rad 5 alpinističkih odsjeka i 4 alpinističke pododsjeka u kojima djeluje oko 300 članova. U toku godine održana su 4 sastanka užeg i 2 šireg sastava.

Rad komisije bio je usmjeren na nekoliko vrlo kvalitetnih akcija i to:

- Prvomajski skup alpinista u Paklenici koji je već prerastao okvire planinarske i alpinističke organizacije. Rijetki su primjeri gdje se spontani dolazak svake godine oko 1000 alpinista iz zemlje i inozemstva, s usponima vrhunske kvalitete, tako skromno koristi, ako za ništa drugo, onda za turističku propagandu kraja i planinarske staze
- Sudjelovanje Stipe Božića i Ane Mažar na skupu ENSA u Chamonixu gdje su održali predavanje o uspjesima naših alpinista i ispenjali teške smjerove, među ostalim i Američku direciju u Druu
- Republička ekspedicija u Fanske gore (SSSR) s deset članova koji su ispenjali 11 smjerova najvećih teškoća. Na bazi razmjene 11 sovjetskih alpinista boravilo je tri tjedna u našoj zemlji. Po rezultatima to je bila jedna od najuspješnijih republičkih alpinističkih akcija
- Tri alpinistička instruktora (Ž. Gobec, V. Mesarić i D. Berljak) sudjelovali su kao instruktori na školi za himalajske vodiče u Nanangu, Nepal

Od ostalih akcija treba naglasiti uspješan uspon ekspedicije PD »Mosor« na Manaslu (S. Božić), zimski seminar za početnike u Julijskim Alpama, solo uspon B. Željka u Bonattijevom stupu u Druu, mnogobrojne uspone alpinista u teškim smjerovima u Julijskim i Kamniškim Alpama u ljetnoj sezoni i logor zagrebačkih alpinista u Meteori u Grčkoj za Dan republike. Za potrebe republičkih akcija nabavljena je specijalistička oprema.

Komisija za speleologiju koordinarala je rad 12 speleoloških odsjeka u SRH. Bila je nosilac ili inicijator ovih akcija i djelatnosti:

- Speleološki logor na Biokovu uz sudjelovanje 30 speleologa, na kojem je istraženo desetak jama (najdublja Stara škola — 260 m)
- Zbor planinara-speleologa SRH, na kojem je sudjelovalo 30 speleologa
- Speleološke večeri posvećene planinaru i speleologu dr. Josipu Poljaku
- Organiziranje službe vodiča u špilji Veterinci, te radne akcije za njezino daljnje uređenje
- Savjetovanje o organizaciji i evidenciji speleološkog rada KKS PSJ u Zagrebu, na kojem je sudjelovalo 18 speleologa iz četiri republike

- Na IX. kongresu speleologa Jugoslavije u Karlovcu sudjelovala su tri naša predstavnika
- Na Sastanku KKS PSJ na Biokovu prisustvovala su tri naša predstavnika
- Na XIII. zboru slavonskih speleologa u Lipici sudjelovao je jedan naš predstavnik
- Pripremljen je prijedlog izmjena Pravilnika o speleološkom radu PSH i prijedlog kategorizacije speleologa kao vrhunskih sportaša
- Pet speleologa steklo je naziv »Speleološki instruktor«.

Komisija za gorsku službu spasavanja koordinira rad 11 stanica GSS u SRH. Posebno radi na učvršćenju djelovanja službe i njezinoj afirmaciji kao javne službe. U toku godine je 10 pripravnika steklo naslov spasavoca. Jedan član sudjelovao je u ekipi GSS na osiguranju Olimpijskih igara u Sarajevu. Korišteći se materijalom za film »Čovjek i planina«, u suradnji s Televizijom Zagreb pripremljen je 10-minutni film za nastavne potrebe.

Sastavio: **Nikola Aleksić**

Svečanom akademijom proslavljen je 110. obljetnica organiziranog planinarstva u Hrvatskoj

Jedna poslovica kaže: »Koliko para, toliko muzike«. Da ni poslovice više ne budu što su nekad bile, pobrinuo se Vladimir Jagarić, član Predsjedništva PSH, profesionalni glumac i režiser. Dokazao je da u planinarskoj režiji ta poslovica može glasiti upravo obrnuto: »S malo para, ali puno truda, puno muzike«.

No, vratimo se godinu dana unazad. Razmatrao se prijedlog akcija proslave 10. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj. Kao jedna od glavnih akcija predviđena je i »Svečana akademija PSH« u Zagrebu. Sjećajući se više nego uspješne Akademije prije deset godina, svi su članovi Predsjedništva pogledali tadašnjeg organizatora i zaključili: »Sve će biti u redu, to preuzima Micek«. A Micek — oprostite na familijarnosti — tј. Vladimir Jagarić, samo je kimnuo glavom, što je bila dovoljna garancija da će taj zaključak biti bespriječorno ostvaren.

I bio je, ali uz koliko truda i teškoća, to zna samo nekolicina neposrednih organizatora. Organizacija je započeta izborom dvorane, jer se prema dvorani mora prilagoditi i program. Svi su prijedlozi bili za dvoranu

Hrvoje Đogan recitira pjesmu Stjepana Piljeka »Mladi planinar«

Prvak Kazališta »Komedija« Dani Segina nastupio je s Krklušovom pjesmom »Lijepa zemljo moja«. Sudjelovali su još: Pjevački zbor »Trešnjevački mašani« (slika na naslovnoj stranici), Tamburaško društvo »Ferdo Livadić« iz Samobora, Vokalna grupa »Samoborke«, Pjevački zbor Muzičke škole »Petar Slavenski«, Đuka Čajić, Franjo Gluščić i Hrvoje Dogan. Program je vodio Ljubo Jelčić

»Lisinski«, ali su brzo povučeni s obzirom na cijenu od 150.000 dinara (sredina 1984) i na zaključak da ulaznice, radi jubileja, moraju biti besplatne. Ponovno je izabrana dvorana Doma JNA koja nam je pružila gostoprimgstvo i prije deset godina, doduše bez komfora i tehničkih mogućnosti kao u »Lisinskom«, ali zato u skladu s našim finansijskim mogućnostima. Dogovoren je i datum 18. studeni 1984. Izabrana je nedjelja u 11 sati jer je u to vrijeme dvorana slobodna, a osim toga organizator je želio omogućiti prisustvovanje što većem broju članova planinarskih društava izvan Zagreba. To se pokazalo ispravnim jer su Akademiji prisustvovali članovi 56 planinarskih društava iz cijele republike, kao i delegati Planinarskih saveza Bosne i

Hercegovine, Crne Gore, Makedonije i Slavenije.

A tek onda su započele »muke po Jagariću«. Trebalo je sastaviti program i izabrati izvođače koji bi bili voljni nastupiti besplatno. Osnova programa bile su planinarske pjesme koje su objavljivane nekoliko godina u časopisu »Naše planine«, poznate planinarme, ali zato nepoznate planiranim izvođačima. Usljedili su razgovori, dogovori, molbe, pozivanja na prijateljstvo, značenje planinarskog itd. Unatoč svim preprekama naš Micek pripremio je sve. No to sve ipak nije bilo posve sigurno do zadnjeg časa. Izvođači su naučili svoje točke, ali ih nisu imali mogućnosti uvježbati sa svojim partnerima. Zato je uslijedila generalna proba ujutro u 8 sati. Možda su takve probe profesionalcima normalne, ali je nama amaterima to izgledalo strašno. Sto i četrdeset »Trešnjevačkih mališana« vrišti, igra se, sluša ili ne sluša svoje »tete« i dirigenta prof. Zlatka Kubika, tamburaško društvo »Ferdo Livadić« i vokalna grupa »Samoborke« iz Samobora pod vodstvom Željka Bradića nezadovoljni su ozvučenjem i traže najpovoljnije položaje mikrofona, pitanje je i dekoracija pozornice, Zvonko Špišić dolazi promukao i ispričava se što ne može pjevati, ali je zato njegovu pjesmu »Suza za Zagorske brege« preko noći naučio Đuka Čajić; Đani Segina kasnji iz Samobora, voditelja Ljube Jelčića nema do zadnjeg časa, posjetiocu već negoduju pred ulazom želeteći što prije ući u dvoranu...

Ali sve muke prestale su u 11 sati kada je započeo program i kada je 700 prisutnih planinara svoje oduševljenje izrazilo burnim aplauzima svim izvođačima.

Osim kulturno-umjetničkog programa, koji je trajao 45 minuta, i prikazanog filma »Čovjek i planina« prisutnim planinarama obratio se i predsjednik PSH mr. Željko Kašpar koji je među ostalim naglasio: »...da uspjesi našeg mukotrpнog rada u proteklih 110 godina dokazuju našu snagu i jedinstvo, da nikada u povijesti naša organizacija nije bila tako monolitna i jedinstvena kao danas i da nikada nisu postignuti tako veliki rezultati kao u poslijeratnom periodu... Danas planinarstvo sve više prihvataju svi slojevi stanovništva, ono je postalo njihovom svojinom i dijelom njihova života... Neka naše lijepo planine, koje su u toku NOB bile svjedokom teških stradanja naših naroda, budu i dalje stjecište planinara i svih onih koji ih vole...« Na kraju je izrazio zahvalnost svim članovima i funkcionarima naše organizacije za doprinos razvoju i napretku organizacije.

Tekst: **Nikola Aleksić**, Zagreb
Fotografije: **Branko Težak**, Ivanec

Spomenik 26 smrznutih partizana na Matić-poljani

Foto: Mladen Trajković

Planinari na memorijalnom području Matić-poljane

BOŽO ŠKERL

ZAGREB

Planinarska je organizacija kroz svoje djelatnosti odavno prisutna u široj okolini Memorijalnog područja Matić-poljane. Masiv Velike Kapele uzdiže se na tom prostoru do svoje najviše visine vrhom »Kula« (1533 m) na Bjelolasici.

No, ne samo Bjelolasica, tu su Bijele i Samarske stijene, područja posebnih prirodnih ljepota, gdje je priroda formirala prekrasne i osebujuće ljepote krša — mnogobrojne oblike okomitih stijena, dubokih vrtača i pravih prašumskih predjela, gdje rijetko stupi ljudska noga.

Citavo to područje jedno je od najinteresantnijih u našoj republici. Planinari su u njemu markirali velik broj staza i puteva, kako bi sa svojim prirodnim ljepotama postalo dostupno svim našim radnim ljudima i građanima. Na tom su području izgradili i održavaju niz planinarskih puća i skloništa i to: na Kleku, Bijelim stijenama, Samarskim stijenama, Jančarici, ispod Višnjevice, u Vojnom Tuku i na Bitoraju.

Od davnina su se na tom području zbivali mnogi dogadaji, da bi za vrijeme NOR-a i revolucije postali poprište teških borbi i napornih marševa boraca proslavljene XIII. primorsko-goranske udarne divizije i zbjegova naroda tog kraja. To je poprište epopeje boraca II. brigade ove divizije koncem mjeseca veljače 1944., poznatog kapelskog marša, koji se odvijao od Gornjeg kraja (Skalić) preko Drežnice, Jasenka i Matić-poljane do Mrkočlja. Iscrpljeni i umorni borci, u izuzetno teškim i surovim atmosferskim prilikama, uz nadljudske napore, svladavali su taj put u bespoštenoj borbi sa stihijom prirode u uvjetima visokog snijega, vrlo niskih temperatura i snježne vijavice. Mnogi su zaostali za kolonom, a njih 26 nije moglo odoljeti psihofizičkim naporima, koji su kulminirali u završnom dijelu marša preko Matić-poljane.

U čast i sjećanje na te slavne i teške dane koje su doživljavali naši narodi i narodnosti, organizirana je jedna od najznačajnijih društveno-političkih manifestacija Primorsko-go-

ranske regije, a i šire, »Memorijal 26 smrznutih partizana«. Ove se godine održava po 32. put. Memorijal se postepeno godinama obogaćivao sportskim, kulturno-umjetničkim i drugim sadržajima, da bi ovako kako je danas organiziran predstavlja optimalno koncipiranu cijelinu, koja na dostojan način evocira našu slavnu prošlost.

Planinarski savez Hrvatske sa svojim mnogobrojnim članstvom, gajeći tradicije NOR-a i revolucije, od početka sudjeluje u toj manifestaciji i jedan je od njezinih organizatora. Nema sumnje da spomen-marš predstavlja okosnicu memorijala. U prvim godinama memorijala u maršu je sudjelovalo manji broj iskusnih planinara, da bi se poslije iz godine u godinu, broj stalno povećavao i narastao na nekoliko stotina. U marševsku kolonu uključivali su se i pripadnici raznih društveno-političkih, društvenih i sportskih organizacija, pitomci, vojnici i starješine JNA, pripadnici teritorijalne obrane, vojnici i starješine JNA, pripadnici teritorijalne obrane, izviđači, lovci, omladinci, rezervni starješine JNA i borci NOR-a, pored mnogobrojnih članova planinarskih društava iz Zagreba, Karlovca, Slavonske Požege, Samobora, Pregrade, Varaždina, Osijeka, Ravne Gore, Delnice, Tršća i Rijeke. Pripremi, organizaciju i izvršenju marša poklanja se posebna pažnja, jer se sprovodi pod posebnim okolnostima, osobito ako su loši atmosferski uvjeti — visok snijeg, niske temperature i snježne vijavice, što zahtijeva od svih sudionika dobru fizičku kondiciju, tehničku pripremljenost i odgovarajuću opremu. Osiguranje marševske kolone

i vođenje marša sprovode članovi naše Gorske službe spasavanja i vodiči iz Stanica Zagreb, Delnice, Ogulin i Rijeka.

Sudionici marša zajednički savladaju sve napore, od onih najmladih pa do starih ratnika — preživjelih sudionika marša. Prolazeći njegovom trasom, kroz tu prekrasnu i divlju prirodu, pored nepreglednih bjelogoričnih šuma, oživljavamo sjećanje na našu slavnu prošlost, na sva stradanja i poteškoće što smo ih morali savladati. Težak i mukotrpan je bio to put, put pun žrtava i odričanja.

Najsvečaniji je trenutak marša polaganje vijenca pred spomen-ploču na Matić-poljani, gdje su uklesani dirljivi zapisi učenika Mrkopaljske škole, koji duboko ostaju u sjećanju svakog posjetioца ove legendarne poljane.

Spomenično područje moramo zadržati u njegovom iskonskom obliku, ne dopuštajući bilo kakvu devastaciju, jer ono predstavlja jedan od najljepših spomenika naše slavne prošlosti, koju ne smijemo nikada zaboraviti.

Eto, to je doprinos planinara Memorijalu »26 smrznutih«, koji svojim prisustvom i djelatnostima uveličavaju tu veliku društveno-političku manifestaciju, manifestaciju bratstva i jedinstva.

I još jedna žELJA planinara: da se na pogodnom mjestu izgradi spomen-objekt Dom boraca NOR-a — Gorana, Primoraca i Istrana, koji bi poslužio za prihvat mnogobrojnih izletnika, a posebno školskih ekskurzija, jer one sve više posjećuju ovo spomenično područje i ovaj predivni planinski kraj.

Promina 1984. godine

SMILJA PETRIČEVIĆ

ZADAR

— Peti slet planinara Dalmacije. Organizira ga PD »Promina« iz Drniša... pozivate se da sudjelujete — čitao je Đuro.

— Idemo? — upita.

— Idemo — povrdismo.

Osvanula je nedjelja. Grad je još spavao mrim snom, a mi smo se već ranom zorom počeli pojavljivati na zadarskim ulicama, dolazeći sa svih strana i krećući se prema Branimirovoj obali. Tu je uobičajna polazna točka svih naših izleta, kao i izleta drugih Zadrana. Čim smo ušli u autobus neki su odmah zahrkali nastavljajući spavanje, neki zadrijemuckali, a neki pjevali tiho, ispod glasa, sve dok nas nije Đuro razbudio:

— Ustaj narode, Benkovac na vidiku. Jeste li mi za kavicu?

I sama pomisao na taj topli napitak već nam je dala snage da se brzo razbudimo i pojispadamo iz autobusa, pa juriš u kavanicu odakle je dopirao miris svježe pečenog bureka i turske kave. Osladivši se nastavili smo putovanje, sada već otvorenih očiju.

— Mogu li vam nešto pročitati? — upita nas Đuro.

— Možeš — rekosmo.

— Dakle, idemo na Prominu. Ova planina dio je krajolika širokog oko 10 km, između rijeke Krke i Petrova polja. Najviši vrh visok je 1148 m. Bogata je reljefom, šumama, vidi-kovcima, izvorima. Jedina je rudna planina u Dalmaciji. Ima divne borove šume, atraktivne gromače. Ona čuva još neotkriveno kulturno-povijesno nasljeđe. I samo njeno ime, slično kao i Scardona, govori nam o prehistoricnom svjedočenju civilizacije u ovom području. Za vrijeme Liburna postojao je tu civilizirani grad Promona, a na sjevernom obronku prema Kninu, neistražen je i znanost otvoreno kao mogućnost, prastari grad Petrovac. Po legendi je kralj Zvonimir u Petrovcu ugostio oko 6000 ljudi. Za tzv. Morlačkih bitaka 1642—1670. stoje podaci da je turski paša doveo oko 10.000 vojnika i utaborio se na Petrovu polju. Obronci Promine s načetim iskopinama svjedoče o rimskim ostacima kulture, a arheološki nalazi o početima stvaranja hrvatske države. Sada je na

Planinarski dom na Promini

Foto: Đuro Perić

vrhu vojska koja je napravila i cestu. PD »Promina« iz Drniša sagradilo je dom, koji još nije dovršen, vidjet ćete ga...

I dok nam je Đuro čitao, autobus je jurio. Za nama je ostala Bukovica sa svojim kamenjarom, Kninska krajina, a negdje pred Drnišem autobus skrene sa ceste i počne svoj uspon makadamskom cestom prema vrhu.

— Je li ovo bracera, trabakula, autobus? Šta je sad ovo? Drž' se narode, jesmo li na moru ili na cesti? — vikao je Mirko Bosančeros držeći svoju kćerkicu Vanju da se ne smandrija sa sjedišta autobrašnara, jer se on počeo opasno ljudljati amo tamo i valjati gore dolje po džombastoj cesti. Svi smo se držali čvrsto za svoja sjedišta da ne poispadamo a s vremena na vrijeme zaplijeskali bismo šoferu koji je tako vješto manevrirao po cesti, izbjegavajući rupe i grbe. Ipak bi se autobrašnara poneki put opasno nakrivio lijevo ili desno, tako da smo se morali i te kako čvrsto držati.

Splićani, kao pametni, ostavili su svoj autobrašnara dolje i krenuli pješke. Negdje na pola puta počeli su nam mahati da ih primimo. Jasno, utovarili smo ih u naš trabakul, a oni, čim su ušli, odmah su nam zapjevali »Nema Splita do Splita« tako da se odmah zna koga smo primili.

Čim je autobrašnara isplivao na ravnu cestu proložio se spontani pljesak za šofera zadarskog »Autotransporta« a netko je zapjevalo »mnogo ljeta sretan bio, mnogo ljeta živio«, da bi netko iz zadnjih sjedišta zatulio »i nas planinare vozio«.

A tek kada smo stigli pred dom, onda je tek nastao pravi urnebes. Nastalo je općenodrno cmokanje, grljenje, ljubljenje, udara-

nje po ledima kao da jedan drugome tresu buhe, vrtenje u krug, pa ne znaš tko je koga dohvatio.

— Haj, eno onaj debeloguzi s Petrove gore — povika netko.

— Hej, eno ga moj konkurent, bure trbojna! — povika veselo Milovan.

— Eno mi ga i Dane Gvožđurija — povika sada ja, veselo trčeći ususret najsimpatičnjem planinaru kojeg sam ikada sreela, dvometražnom Dani iz Like, na čijem se šešaru treslo dva kilograma kojekakovih planinarskih značaka.

— Oj Dane, kakvo je vrime gori na nebū? — povika netko.

— Odlično — odgovori Dane preko moje glave.

— Ajde Zadrani, jeste li se nacmokali, ide-mo li na vrh? — zove Đuro.

— Ajde, ajde Zadrani, zove vaš vaš pape, požuri i ti stara — reće mi jedan Splićanin smijući se.

— Više vridi naš pape Đuro nego svi vi skupa — nakesim mu se.

Trčećim korakom marširala sam u koloni koja se kretala prema vrhu. Grabili smo velikim koracima. Neko vrijeme smo išli statom baš kao pravi planinari, a onda nam dojadi staza pa krenusmo »direkcion«. Bilo je to probijanje kroz šikaru, upadanje u vrtace, izvlačenje četvoronoške iz rupčaga, penjanje, plaženje, dok se konačno nismo dočepali vrha Promine. Vrh. Kako to lijepo zvuči! Nije bitno koliko je planina visoka, niti gdje se nalazi, niti kakva je, bitno je da je planina i da si na vrhu. I ta pomisao daje ti neku snagu, ulijeva ti neki mir, sreću, osjećaš se gordim, ponosnim, sretnim. Iz tebe

nešto zrači. Izbija ti iz očiju, iz svake crte lica neko zadovoljstvo. Svi smo se okupili na vrhu i okretali polako oko sebe, kao da smo svi zajedno željeli upiti u sebe taj vidik.

— Samoča veličanstvenih — reče Milovan gledajući vrhove okolnih planina koje su nas okruživale.

Dinara sa svojim istoimenim vrhom, sa svojim usovima i strminama koje su se spustale, prelazeći iz plavkastog tona u zelenkasti. Desno se uzdizao Triglav dinarski, adaleko desno vidjela se Kamešnica.

— Kakva je ona trozuba Himalaja što viri iz oblaka? — upita netko.

— Ono je moje Biokovo — rekoh gledajući zadivljeno dva mala vršića i jedan veći kako ponosno virkaju iz magle.

— Vidi mi ga, Mosorčić — povika jedan.

— Čača ti je Mosorčić — reče drugi bijesno. — Ono je naš Mosor, naša Mosorčina, ponos nas Spiličana.

— Je, krupan je kao i ti — reče onaj prvi podrugljivo. Za dvi ure si gori, za po ure si doli, i di si bija, šta si radija?

— I ti mi znaš što su planine. Mosor je onakav kakav jeste. I takvog više nema. On je divan, lijep, stravičan, pitom, visok i nizak. Treba vidjeti iz kakve ga perspektive gledaš i kako ga doživljavaš.

Nekada, kada sam kao djevojčica, gazila njegovim stazama, činio mi se velik, stravičan. Gledala sam ga iz Splita dok je bio obavijen gustim oblačinama i uvijek mi je bio divan, a danas mi je zaista nekako malen u usporedbi sa svim planinama koje sam vidjela. Ali to ne znači da on nije bio i ostao Mosor, ponos grada Splita, i zato se ne rugaj.

— Vidi ga, more, otoci — reče jedan pružajući mi dalekozor.

Opet smo se okretali u krugu zadivljeni lijepim vidikom, kao što su uostalom lijepi svi vidici sa svih planina ovoga svijeta. Dolje u podnožju pružio se Drniš, a s njegove suprotne strane dimio se Knin. Po padinama i dolinama s obje strane Promine rasula se sela, vijugale se ceste, a tamo daleko prema jugu bjelasao se Meštovićev mauzolej, dok je gore u plavetnalu neba kliktao orao.

Pri povratku silazili smo kako je kome palo na um. Neki put smo išli u koloni, neki put je svatko za sebe utirao stazu. Ispred mene su mlatili Milovan i Branko i odjednom kao da su u jamu propali, našla sam se sama. Uzalud sam se okretala oko sebe, nigdje ih nije bilo.

— Smiljeskar, gdje si? — odjednom začuh Milovanov glas odnekle, odozdo.

— Na gdje si ti, sada si bio tu — rekoh naginjući se nad stijenom i tražeći neki put ili stazu.

— Kreni lijevo, imaš jedan procijep pa se polako spusti niz njega, pazi na lišće — dik-tiraо je Milovan odozdo.

Nekako sam se uspjela spustiti četvoronoške niz stijenu, pa kliznula po suhom lišću dok se nisam našla blizu njih dvojice. Požurili smo prema domu gdje se trebala održati svečanost, samo na žalost već je govor bio završio kada smo mi stigli. Otišli smo Milo-

van, Branko i ja unutra u novi dom i kao tri inspektora zavirivali u svaku sobu. Velike, lijepе, ali nedovršene spavaonice zjapile su prazne, kupaonica, kuhinje, sve je to bilo još u izgradnji, ali kada bude gotovo, mislim da će to biti jedan od najljepših planinarskih domova u Dalmaciji.

— Ovaj dom je prelijep, ali će doživjeti tragediju svih domova koji su dostupni motoriziranim »planinarima« — rekoh za sebe,

— Možda i neće — reče jedan domaći.

Sa nestrpljenjem, bolje reći praznog želuca, čekali smo obrok vojničkog graha koji je pripremila ovdašnja vojska što se stacionirala na vrhu.

— Hej, stigao je kazan, navalili narode — poviće jedan glas sa druge strane kuće.

— U kolonu po jedan, postroj' se — povikao je drugi glas.

Za čas se stvorila kolona, dugačka i široka, svatko sa svojom porcijom u rukama. Jedan momak objesio je tavu o pojasa i s gitaram u ruci zapjevao »lijepa naša pura kaša, što je kuha mati naša, i bez ulja i bez soli, da nas manje trbuhi boli«, da bi nakon nekog vremena negdje iz začelja kolone netko nastavio »gdje li vam je pura kaša, evo i nas repetaš«, a onda iz sredine kolone zatuli jedan bas: »mi smo majko repetaši, svi kazani jesu naši«.

— Ovo podsjeća na izgradnju pruge Šamac-Sarajevo — reče jedan.

— A mene na Banjaluka-Doboj, autoput Bratstvo-jedinstvo, Beograd-Zagreb — rekoh ja, sjetivši se onih divnih dana kada smo bili mlađi i isto ovako čekali u redu, pjevajući i tuleći kao gladni vukovi.

Nakon nekog vremena nastala je mrtva tišina. Mogao si vidjeti sve do jednoga kako su se povaljali po zelenom sagu.

— Znate što? — reče Mirko Bosančeros nakon jednog sata. Ja ne idem onim brodom dolje, ovako punog stomaka. Idem ja lijepo pješke, a tko će onim trabakulom, neka ide.

— Hura za Mirka Bosančerosa! — povikamo skupljajući prnje.

— Sretan put i mirno more, mi odosmo pješke — rekosmo šoferu.

Prvi su krenuli Ličani pa i ja za njima, pretpostavljajući da za nama istim putem idu i moji Zadrani. Išla sam sa Danom Gvožđurjom, pričajući i ne misleći kuda idem, zapravo misleći da je ovo jedini pravi put, ali kada sam ustanovila da sam krenula sa svim drugim pravcem, bilo je već kasno da se vratim. Umjesto prema Drnišu krenula sam prema Siveriću. Srećom su s nama bile i dvije žene iz obližnjeg sela, pa su me tješile da će me njihov rođak prebaciti kolima do raskrižja gdje nas je čekao autobus. Jasno, da su moji Zadrani zinuli kao dupini kada su vidjeli kako ispadam iz auta dolazeći iz sasvim drugog pravca.

— Malo sam se prevarila u računu, pa stigla s druge strane planine — rekoh.

Zalazeće sunce razlilo je crvenu boju po brežuljku gdje se nalazio Meštovićev mauzolej, mir i tišina rasprostrli se naokolo, i mi smo stajali nijemi i zadivljeni.

U beskraju Kordiljera

MARIO SALETTA

ZAGREB

Godina dana truda u mukotrpnom pripremanju II. zagrebačke alpinističke ekspedicije »Huandoy 1984« rasplinula se ni 14 dana prije polaska. Banalan razlog: nisu stigla na vrijeme već ugovorena i odobrena sredstva. I što sad? Zar sve da propadne: prihváćeni prijedlog za realizaciju dvaju dokumentarnih filmova, koje sam, kao pridruženi član, trebao snimiti za TV Zagreb u Andama, dogovoren susreti s našim iseljenicima, razrađen itinerer putovanja tragovima Inka, u trekking-tehnici, nakon završetka uspona na Huandoy? U gadnom vremenskom škripcu pokušavamo organizirati novi trekking, no premašo nas je za grupnu, povoljniju tariju transkontinentalnog leta do Južne Amerike. Rješenje pronalazi predstavništvo »Air France« u Zagrebu. Sličnu ekspediciju iz PD »Radovljice« more iste brige — što da se ne udružite? Stvarno, zašto ne? Tako na kraju kreće krajem svibnja, pred početak zime u Andama, zajednički pohod PZ Slovenije i PS grada Zagreba pod imenom »Trekking Peru — Bolivija — Čile '84«. Če-

tvero nas je iz Zagreba, dvoje iz Ljubljane i po jedan iz Radovljice i Žirovnice. U istom terminu pridružuje se i peteročlana alpinistička ekspedicija Općinskog planinarskog saveza Rijeke »Alpamayo '84« i tako, svi zajedno, uspijevamo dobiti avio-let po prilično povoljno cijeni. »Air France« je pristao i da nam kao ekspediciji bez posebne naplate, preuze i sav višak prtljage i opreme, tako smo se riješili i najveće brige, jer je samo filmske opreme bilo stotinjak kilograma. U organizaciji takvih ekspedicija, posebno alpinističkih i trekkinga na tako dugačkim transkontinentalnim letovima preko dva oceana, najveći je problem količina i izbor opreme u odnosu na moguću težinu. Mi smo se odlučili za najlakšu: superlagane alpinističke šatore i perjem punjene vreće za spavanje te tešku i »dnevnu« naprtnjaču — po osobi. Sve to trebalo je utrpati u jednu ekspediciju vreću po osobi posuđenu iz opreme »I. zagrebačke himalajske ekspedicije«, a ostalog, koliko stane. A to »ostalo« jedva da je bilo malo plinsko kuhalo, osnovno aluminijsko

UZ OVAJ PUTOPIS

Iz Zagreba preko Pariza, u transkontinentalnom letu preko Guadalupe, Venezuele i Kolumbije avionom »Air France« osmeročlana ekspedicija PZ Slovenije i PS Zagreba stigla je u Limu. U 40-dnevnom putovanju kroz Peru, Boliviju i sjeverni Čile ekspedicija je koristeći se sa šest različitih iznajmijenih kombibusa i džipova (članovi su ih uglavnom vozili sami) previla blizu 8000 kilometara, putujući od Pacifika, preko najviših cestovnih prijevoja na svijetu, u području Zapadnih, Istočnih, Centralnih i Kraljevskih Kordiljera, spuštajući se, s druge strane do Yungasa, na pragu amazonske džungle. Kako je, primjerice u Boliviji, najslabije naseljenoj zemljii Južne Amerike od 25.000 kilometara puteva jedva 3.000 prikladno za motorna vozila, ekspedicija se, slijedeći tragove Inka, koristila i starim, dijelom napuštenim rudničkim »cestama«, neoznačenim na kartama.

Snabdjevajući se gorivom i iz otvorenih bačvi po najvišim indijanskim i rudničkim naseljima, sa vladavini su bezimeni prijevoji na visinama i do 5160 m, na putevima do najviših stalnih ljudskih naseobina: rudnika kositra i bakra u Boliviji.

S pogodnih mjesta poduzimani su planinarski usponi, u zimskim uvjetima, uglavnom preko lednjaka ili vulkanskog pijeska i stijena na usputne, unaprijed planirane vrhove u vulkane, s najvećom dosegnutom visinom od 5900 m. Na povijesno i planinarski najzanimljivijim dijonicama itinerara dio grupe je, koristeći se uglavnom starim inkovskim pješačkim stazama (»Inka trail«) u trekking tehnici, s usputnim noćenjima u šatorima, prelazio andske planinske lance, dok bi se ostatok grupe na dogovorenno mjesto dovezao automobilom s ostalom teškom opremom ekspedicije. Tako je u trekkingu prevajeno oko 140 km, na visinama 2700—4900 m. U toku trajanja ekspedicije snimljena su i dva 16 mm dokumentarna filma za TV Zagreb »Izazov Kordiljera« i »Tragom Inka«. Izvedeni su ovni usponi:

— **HUAYNA PICCHU (2730 m), Peru;** 4 člana ekspedicije, s visine od 2100 m, iz doline rijeke

Urubamba, dijelom po Inka trailu za Machu-Picchu. Lagan uspon, po lijepom vremenu, za aklimatizaciju.

— **PAYACHATA (vulkan, 6300 m), Čile;** 2 člana, do visine od 5300 m. Iz plan. kuće »Conef«, nakon osam sati hoda po teškom vulkanskom i močvarnom terenu, postavili bazni šator na donjoj granici snijega (4900 m). Nakon odmora pokušali su uspon na vrh, po teškom mokrom snijegu uz korištenje dereza i skijaških štapova. Zbog gustih oblaka i nevremena prekinuli su uspon i vratili se u »Conef« nakon ukupno 17 sati hoda.

— **CHACALTAYA (5400 m), Bolivija;** 5 članova, s polaskom iz La Paza, do najvišeg uređenog skijališta na svijetu (5200 m) u podnožju Chacaltaye. Uspon zaledenim tvrdim pobočjem uz korištenje dereza i skijaških štapova, po oblačnom vjetrovitom vremenu. Na silasku počinje snježna oluja.

— **MURARATA (5900 m), Bolivija;** 2 člana + 3 pridružena. Iz La Paza džipom do napuštenog rudnika »San Francisco« (4300 m). Odavde 8 sati na ponornog uspona po ledenjaku (dereze i štapovi, na nekim mjestima i alpinistička oprema). Spustila se magla pa su četiri člana došli na vrh tek uz pomoć kompasa. Silaz djelomično istim smjerom, a zatim Inka trailom, oko 45 km u Yungas, preko dva sedla do mjesta Puente Villa. Dva noćenja u ponesenim šatorima.

— **MISTI (vulkan, 5822 m), Peru;** 2 člana. Iz Arequipa autom 67 km do podnožja vulkana kod Aquada Blanca (3800 m). 9 i pol sati uspona po teško prohodnom vulkanskom pijesku, a zatim po znato pogodnijem stvrdnutom snijegu, bez dereza, po lijepom sunčanom vremenu. Povratak obilaznim smjerom do Aquada Blanca.

— **DVA BEZIMENA VRHA (5220 i 5290 m), blizu Lacamcota,** u zoni Tapaca, Bolivija; 3 člana s polazistem od magistralne ceste Oruro—La Paz, preko sedla Atorama, pa napuštenom rudničkom cestom do prijevoja (5160 m). Usponi po kamenitom terenu po lijepom sunčanom vremenu.

posude, nešto rezervne odjeće te zimske i ljetne cipele-penjačice. Dereze, cepin, nekoliko klinova i užeta spakovali smo u posebnu, devetu vreću, zajedno s prilično dobro opskrbljrenom putnom apotekom, jer smo se spremali za vrlo dugačak put: gotovo 8000 kilometara uglavnom po lošim makadamskim putevima, u najslabije naseljenom području Južne Amerike, visokim ravnjakom (Altiplano) i pustinjom Atacama u području između Zapadnih i Istočnih Kordiljera. Kod trekkinga te vrsti zapravo je količina i težina opreme limitirana mogućnostima iznajmljenog automobila. Kako smo mi, zbog štednje, računali na najam samo jednog kombibusa ili džipa sa sedam sjedala, a opreme je (računajući i rezervne kotače, te kanistere s vodom i gorivom iznajmljene ili kupljene na licu mjesta) bilo ukupno gotovo 750 kilograma, to si otprilike možete predočiti što je čekalo te automobile na najvišim cestovnim prijevojima svijeta, na visinama i preko 5000 metara gdje i normalno opterećeni motori, zbog razrijeđenog zraka, rade sa znatno smanjenom snagom.

Cordillera Blanca

Letimo u najvećem putničkom avionu da-nanjice, golemom »Boeingu 747«, na visini od 7000 metara. Gotovo dotičemo vrhove Bijelih Kordiljera, jer zračni koridor do Lime, na sreću, ide gotovo idealnim »planinarskim smjerom«. Pod nama je najduži planinski

lanac na svijetu, kičma obiju Ameriku, Ande, što se proteže od jednog do drugog polarnog pojasa. Oduševljeni andinisti tvrde: najljepši planinski sistem zemaljske kugle, koji visinom nadilazi samo Himalaja.

Samo u Južnoj Americi taj lanac dugačak je 10.000 kilometara; neprekiniti niz stotina impresivnih vrhova, što prelazi visine 5—6000 metara, izmjenično ugasi ili još aktivni vulkani i mlađe naborano gorje. Najrascvjetaniji dio Anda prostire se između 10. i 20. stupnja južne širine, više od 2000 kilometara u dužinu u području Perua, Bolivije i Čilea. Baš taj dio namjeravamo u 40-dnevnom pohodu, što autom, što trekkingom, što planinarenjem prokrstariti, slijedeći tragove starih pješačkih puteva Inka.

Iz ove »Air Franceove« udobne visine dobro se može obuhvatiti pogledom sva sredostrošnost prirode što se grdno našalila s cijelim kontinentom Južnom Amerikom: golemi strimi zid Kordiljera tik uz obale Pacifika stvorio je razvode u kojem gotovo svi vodenoti kovi, ponegdje jedva pedesetak kilometara od zapadne obale, pripadaju najvećem riječnom slivu na svijetu, slivu Amazone. I otječu desecima tisuća kilometara kroz nepregledne prašume na istok, u Atlantik. Uz istočne obronke Kordiljera uski je pojaz plodnog tla u raju suptropske vegetacije Yungasa, a dalje selva i zeleno more džungle. A ovdje na zapadu, smede gudure, naizgled potpuno puste i bez života, a tik uz obalu uska dugačka pruga potpuno neplodne pustinje Atacama.

Oko 30 km od čuvenih geometrijskih »linija« u Nazci, nalaze se i ova gotovo nepoznata spirala

Tek tu i tamo prekinuta je ponekim kratkim povremenim vodenim tokom što otjeće u Pacific. U tim malobrojnim oazama rijetka su plodna polja južnog voća i šećerne trske, jedino zelenilo na pacifičkoj obale. Uz to, zbog klimatskih osobujnosti na ravnjaku Altiplanu i posebno iznad Atacame, praktički uopće nema kiše. Na nekim mjestima još je nisu doživjeli u ovom — stoljeću! Nije ni čudo što su i danas to najslabije naseljena područja Južne Amerike, posljednje je Bolivijski s 5 stanovnika na km². I upravo ovdje prostiralo se moćno carstvo Inka, na vrhuncu svog razvoja, u 15. stoljeću, carstvo veće i od Rimskog.

Prokletstvo Lime

Još jedan spiralni krug iznad bezličnog sivila Pacifika i uranjamom u glasovitu južnoameričku »garuu«, maglu što gotovo neprekidno u toku ovdašnje zime, od aprila do novembra, visi nad obalnim pojassom. Lima, 10 kilometara od oceana, danas ljudski mravinjak, nekoč mjesto, gdje je 1532. španjolski pustolov F. Pizzaro štapom na pijesku zacrtao konture nove prijestolnice »Ciudad de los Reyes«, nakon što je samo sa 178 vojnika na prijevaru zarorio posljednjeg 13. Inku Atahualpu i razjurio 30.000 njegovih ratnika.

Danas je Lima, s obližnjom lukom Callao, ponovo pod opsadom. U strahu od smrти u krvavim obračunima terorističkih gerilaca »Sendero luminoso« i specijalnih protugeriličkih odreda »sinchi« visoko u Andama pokrajine Ayachuco, tisuće nedužnih seljaka Indianaca svakodnevno napušta svoja sela i bježe u dolinu, uglavnom u Limu. Tako je do pred četiri godine ugodan grad s oko milijun stanovnika postao utočište za već blizu sedam milijuna uglavnom nezaposlenih i dobrim dijelom nepismenih očajnika što žive u beskrajnim slumovima sklepanim oko Lime. U bezizlaznom položaju, pokušavajući naći bilo kakav posao od kojeg bi preživjeli od danas na sutra, lutaju ulicama grada, pretvorivši ga trenutno, kažu, u najopasniji grad latinske Amerike. Praktički cijeli centar Lime je, uzduž svih pločnika, jedan neprekinuti »buvaljak« na kojem se prodaje sve, od starih novina, časopisa i iznošenih krpa do krijumčarenog voća i viskija iz Čilea, tehničke robe iz Brazila, Argentine i Dalekog istoka, i, dakkako, »trave« koke. Bez mogućnosti da osiguraju i najelementarnije egzistencijalne uvjetne za te milijune izbjeglica s Anda vlasti žmire na oba oka: šverc, krijumčarenje, pljačke, otimačine, diverzije i ubojstva na dnevnom su redu.

Oko svih važnijih ustanova kruže oklopna vozila s vodenim »topovima« što pomažu policijcima sa šljemovima, štitovima i dugačkim drvenim batinama da drže kakav-takav red među sve bjesnjim demonstrantima. Sve to dobro koriste »senderisti«, svako malo dignu u zrak neko gradsko električno ili vodovodno postrojenje, često bez vode i struje danas Lima živi praktički u opsadnom stanju.

Veliki utovar pred hotelom »La Casona« u Limi prije polaska na put dugačak 8000 km

U takvim prilikama smještamo se u skromnom hotelu »La Casona«, u samom centru, gdje se obično okupljaju sve andinističke ekspedicije i razmijenjuju iskustva. Upozoravaju nas: čuvajte satove, torbice, novčanice, kamere i ne nosite novac sa sobom. I ono još lošije: u selu Sanchabambi, u pokrajini Ayachuco, ovih su dana »senderisti« pobijali 30 Indianaca, vojska je krenula u kaznenu ekspediciju, pa je glavna cesta kroz visoravan Altiplana »Longitudinal de la Sierra« sada zatvorena.

Tako mijenjamo plan putovanja: do Cuzea, prastare prijestolnice Inka, krenut ćemo dužim putem, najprije uz obalu, a iza Nazce vrlo lošom sporednom cestom preko Zapadnih Kordiljera i Abancaya, što je više od 1600 km. Od toga 1100 km vrlo lošeg makadama kroz uglavnom puste predjele, s velikim usponima i prijevojima i na 4900 m. Gdje sad naći pogodan terenski automobil, u zemlji gdje ga sada vrlo nerado iznajmljuju bez vozača, a uz to sposoban za nepredviđene dopunske napore?

Obalnom pustinjom po »Panamerican«

Konačno u firmi jasna imena »Dollar rent-a-car« nalazimo WV-kombibus, posebno brasilske izvedbe, sa štitnicima ispod motora i ispušnikom smještenim tako da ga kamenje ne može polomiti. Ugovaramo i dodatnu opre-

mu: rezervne kotače, kanistere s gorivom i vodom, te posebno jak krovni nosač (kažu: »nou problem, mister, izraditi ćemo ga još noćas«), no sve to treba platiti u dolarima, domaće »zlatne sole«, kako piše na novčanicama, ne uzimaju.

Sve ekspedicije u Ande ovdje se obavezno moraju prijaviti kod »Sekcije za andizam Peruanskog instituta za sport«. Tamo odobravaju naš novi, promijenjeni intinerar. Alpinisti iz Rijeke dotle uspostavljaju srdačne odnose s iseljeničkim jugoslavenskim društvom »Dubrovnik« u Limi, koje nam nudi svu potrebnu pomoć, pa čak i članove njihove ekspedicije »Alpamayo '84« besplatno smješta u privatnim stanovima naših iseljenika.

Nakon tri dana organizacijskih priprema (sakupljanje potrebnih dozvola, bolivijskih viza itd.) krećemo na put, Riječani u Bijele Kordiljere, da pokušaju alpinistički uspon na 5947 m visok Alpamayo u zimskim uvjetima, a mi prema jugu, »olakšani« za ukupno četiri ručna sata, dvije razrezane torbice i iščupane uprata Majine dnevne naprtnjače u pokušaju otimanja novaca i dokumenata. Tom prilikom slomljen joj je jedan prst na ruci, no — uvjeravaju nas — dobro ste i prošli u takvoj svakodnevici Lime.

S impozantnim teretom na krovu, šatorima, vrećama za spavanje, alpinističkom opremom i priličnom zalihom goriva i vode u kanisterima, naš »brazilac« kako smo ga nazvali, i iznutra, uz nas osmero, natpan do krova, poprima sasvim uobičajeni južnoamerički iz-

gled. Po glasovitoj »Panamericanii«, što se vijugajući uz pacifičku obalu proteže blizu 15.000 kilometara od Paname do praga Ognjene zemlje, tutnji čudesni promet. U ovim zemljama gotovo bez željezničkih veza (svega dvije, tri pruge u Peruu i Boliviji, i to uskotračne) praktički je sav teretni i putnički promet prepuni kamionima. Čudovištima koja od matične tvornice (mack, dodge ili brazilski mercedes) imaju samo šasije, kotače i motore, a sve ostalo je manje-više maštoviti stolarski rad u — mahagoniju. Tako se primjerice desettoncu nosivost barem udvostručuje; u goleme šareno oslikane drvene sanduke u donje redove smješta se teret, a odozgo još i dvadeset-trideset ljudi, koliko već stane, zakukuljenih u indijanske vunene đzemperi, kape i pončoe. Bogatiji putuju golemim transkontinentalnim autobusima brojnih »express«-linija. U tim čudovištima s tropskim kapcima na prozorima putovanje recimo od Perua do juga Argentine, traje i dvadesetak dana. Udaljenosti su ovdje, u odnosu na naše evropske razmjere, beskrajne, i to cestama i putevima dobrim dijelom još neASFALTIRANIM, preko najviših cestovnih prijevoja na svijetu.

»Panamericana«, kod Lime šestostazna autocesta, ubrzo prelazi u možda 7 metara širok loš asfalt koji se mjestimično sasvim gubi pod nanosima pijeska u obalnoj pustinji Atacami. Organiziranih kampova, uz časne izuzetke, nema, pa tako »gringosi«, kako ovdje nazivaju svi bijelci, postavljaju šatore gdje im se svidi. Mi naprsto u polju, kraj neke

U beskraju kamenitog Altiplana u Boliviji

crpne stanice (zbog pitke vode i jutarnjeg umivanja) samo razastiremo vreće za spavanje pod oblačnim nebom oko našeg kombija. Tu uz Pacifik prilično je toplo, a nešto jutarnje vlage od »garue« bit će samo malo aklimatizacije za mnogo surovije andske prilike.

Nazanske »linije« i Dänikenovi »raketodromi«

Vozeći predjelima koji golemlim pješčanim dinama podsjećaju na Saharu, dijelimo dužnosti: Janez, vođa ekspedicije, s iskustvom iz ekspedicije »Cordillera real '83«, bit će i glavni »navigator«. Ženski dio grupe zadužen je za svu opremu u automobilu, a Miro za gorivo, vodu i opremu na krovu. Mene, s iskustvom u sličnim afričkim ekspedicijama, zapada čast da se brinem o ispravnosti motora i da budem vozač na najtežim dionicama preko andskih prijevoja. Inače, u »normalnim uvjetima« vožnje smjenjavat ćemo se za volanom svaka tri do četiri sata. A normalni uvjeti su loš makadam na Altiplanu, po nekoliko paralelnih »cesta« (zbog čestih odrona) i, osim na Panamericanu, uglavnom bez ikakvih putokaza i oznaka. Snalazit ćemo se s nekim starim vojnim specijalkama i Janezovom svetom spravom — visinomjerom; neke autokarte u ovim zemljama se uopće ne mogu kupiti, možda samo školske zemljopisne karte, bez ikakvih naznaka udaljenosti. I to je Amerika...!

U Nazci, poznatoj po Dänikenovim »svemirskim linijama i raketodromima«, zahvaljujući konkurentskoj borbi dviju malih aerotaxi kompanija za sada rijetke putnike — jeftino unajmljujemo jednomotornu »Cessnu«. Dižemo se 150 m visoko. Tu je, leteći iznad obalne pustinje, nakon već snimljenih 10.000 snimaka za potrebe kartografije američke vojske u drugom svjetskom ratu, pilot P. Kosok ugledao fantastičan prizor: nevjerojatan splet linija što su potpuno ravno, u raznim pravcima iše i kilometrima preko brda i dolina. A među njima i pravi zoološki vrt, orijaške kolibrie velike poput nogometnog igrališta, kitove što plivaju, majmuna s rukom od 12 metara, koji kao da želi nešto dohvati.

Nauka tvrdi da su to astronomska i kalendarska pomagala neke davne civilizacije, a maštoviti švicarski hoteljer video je tu uzletišta nekih pradavnih svemirskih brodova.

Što je točno ostaje i dalje razbribriga nauči i dokonima, no — vidimo i mi — onaj lik

»nacrtan« kamenjem preko cijelog omanjeg brda doista naliči na astronauta u skafandru, bez oznaka »made in USA« ili »sdelano v SSSR«. I to su Ande...!

Na Altiplanu

Počinjemo se uspinjati strmim obroncima Zapadnih Kordiljera. Po razrovanom makanamu pokušavamo voziti najvećom brzinom, tako kotači dotiču samo vrhove kamenja, pa auto manje trese. No ta »tehnika« bila je kratkotrajna, ubrzo dohvaćamo visinu od 3000 metara, razrjedeni zrak i strmi usponi ne daju ni motoru dovoljno sape, počinjemo miljeti s jedva 20 kilometara na sat.

Na Altiplanu smo, beskrajnom i ovdje u glavnom neplodnom ravnjaku što se kroz Peru i Boliviju proteže u dužinu od 2000 kilometara između masiva Zapadnih i Istočnih Kordiljera. Prolazimo kroz rijetku siromašnu indijansku selu zemljano-slamnatih koliba, a zatim ulazimo u nepreglednu smedu kamenu pustaru. S prosječnom visinom od 4500 m, Altiplano je vrlo neugodan kraj, jaki vjetrovi smjenjuju povremene nalete još rijetkog oštrog snijega.

Loše, vjerojatno nekoliko puta protektirane gume otakzuju poslušnost, već na prvih nekoliko stotina kilometara kroz andski ravnjak potrošili smo i posljednju rezervu. Pneumatiči su bez zračnica, »tubeless« tipa, i ne možemo ništa učiniti. Pomisao na snježnu mečavu garniranu s noćnim prepadom »senderista« nije baš ugodna, blokirani smo na pustom mjestu, usred Altiplana, srušta se noć...

Spasava nas nakon nekoliko sati prvi naišli drveni kamion. Ima ugrađen motorni kompresor, a vozač nam pokazuje ovdašnji način popravka guma bez zračnica. Izrezuje komad stare zračnice u tanke rezance i žicom ih provlači kroz rupu u »tubeless« gumi. Rezance s obje strane natopljuje rastopljenom gumom — i uključuje kompresor punom snagom; pneumatik naliježe na naplatak, a rasčvjetani rezanci pod pritiskom začepe rupu iznutra. Izvana odreže »višak«, gotovo, daj slijedeću gumu! Nevjerojatno. I ne želi ni pare za taj šou — vozačka solidarnost. Tu je pitanje časti. Vozimo dalje, dva dana i dvije noći neprekidno; što dalje po mraku iz područja »Svijetlog puta« (Sendero luminoso).

U idućem broju: Od izvora Amazone u dolinu Inka.

U potrazi za Alpine clubom u Londonu

NORMA LOVRIĆ

SPLIT

Ležim na zidiću hrama boga Mitre, indoiranskog boga nebeskog svjetla i neumoljivog poštenja, zaštitnika zakletvi i priateljstva, boga rođenog iz stijene. Oči me bole od sunca, kamen podamnom žeže, nebo se plavi i teško je vjerovati da se nalazim u srcu Londona — u Walbrooku¹, usred Cityja.

Mitraizam je bio jedan od posljednjih i najsnasnijih orientalnih misterijskih kultova na Zapadu koji se iz Perzije preko Male Azije proširio u sve kutke Rimskog carstva i u prvim stoljećima naše ere bio bio glavnim suparnikom kršćanstvu. Neki kažu: svijet je vrlo lako mogao postati mitraistički umjesto kršćanski. Ako je to tako, evo me u domu boga koji nije imao sreće.

Nemam je ni ja, već nekoliko dana uzaludno odlazim u banku s nadom da su mi novci stigli i u međuvremenu živim duhovno, a koji put i duhovito. Kako pjeva Pjesnik²:

Tebi keso moja i ni jednom drugom stvoru
Utječem se ja, jer ti si moja gospa draga!

Milošću svojom udijeli ovaj dan, il' nek bude
noć,

Da od tebe sretni zvuk mogu čuti
Il' vidjet boju tvoju poput sunca žarku,
Onu žutost što nikad ne blijadi.
Ti si mi život, ti si zvijezda srca moga,
Kraljica utjehe i dobra društva,
Budi ponovo puna il' ja ču mrijet!

Sjedam na zidić, neizdrživo je sporno. Uz ulicu, putem prema hramu dolazi mali vodič iz Muzeja grada Londona³ s grupom turista. Sinoć smo popili pivo u pubu i rekao mi je da je teren na kojem je stajao »Globe«⁴ sa svim raščišćen i da iskopavanja počinju u prosincu.

Ustajem i krećem prema Temzi. Na ovoj su obali 54. p.n.e. za drugog Cezarova pohoda u Britaniju britanska plemena pod zapovjedništvom Kasivilauna, poglavice plemena Kattuvelauna, pružila očajnički otpor Rimljani, ali ih nisu zaustavila:

¹ Mitreum je pronađen u ulici Walbrook, srušen i ponovno sagrađen od svojeg krša stotinjak metara dalje u ulici Kraljice Viktorije. Londončani govore i dalje o »hramu u Walbrooku«.

² Geoffrey Chaucer (1340—1400), prvi veliki engleski pjesnik, rođeni Londončanin. »Tužljika Chaucera svojoj kesi« (A Complaint of Chaucer to his Purse) posljednja je pjesma koju je napisao, a njom je parodirao sadržaj i stil ljubavne poezije svoga vremena.

³ Museum of London. Muzej svakodnevno organizira razgledavanje starih dijelova grada uz vodstvo arheologa.

⁴ »The Globe Playhouse« — kazalište sagradeno 1599. izgorjelo 1613., obnovljeno 1614. i srušeno 1644. Shakespeare je u ovom kazalištu glumio, pisao za njega i imao njegove dionice. Odavno postoji plan da se temelji kazališta otkopaju, napravi rekonstrukcija i sagradi treći »Globe«.

Cezar je uočio njihovu namjeru, pa zato oduve vojsku na obale rijeke Tamesisa u zemlju Kasivilaunovu. Tu rijeku mogu putnici teškom mukom samo na jednom mjestu pregaziti. Kad je Cezar stigao u taj kraj, opazio je da na drugoj obali rijeke stoe razvrstane jake čete neprijatelja... Zato je poslao konjaništvo naprijed i zapovjedio legijama da ga brzo slijede. Vojnici su preko vode išli tako brzo i neodoljivo, pri tom im je iz vođe virila samo glava, te neprijatelji nisu mogli odoljeti njihovoj navalni, ni legija ni konjanika, već su napustili obalu i počeli bježati.⁵ I danas kad se u toplu ljetnu noć prepusnite mislima uz obalu rijeke i nenadano kraj vas projuri jato punkera, učini se na trenutak da su oživjele slike sa Cezarovih stranica:

Većina stanovnika koji stanuju u unutrašnjosti otoka... odijevaju se u kožna odijela. Svi se Britani mažu sačem koje licu daje modru boju, pa zato izrazom lica u ratu izazivaju strah. Nose dugu kosu, dok briju dlake na cijelom tijelu osim na glavi i gornjoj usni...⁶ Iako se Cezar vratio u Rim kao pobjednik, svu je vojsku povukao iz Britanije; britanskim je plemenima odredio danak i poveo sa sobom taoce. Proći će još stotinu godina⁷ prije nego Rimljani ponovno dodu u Britaniju, ovaj put s odlukom da ostanu. Nanovo borbe i nova pobjeda rimske vojske, stvara se Provincia Britannia, pomici se granica civilizacije preko Oceanusa⁸.

Niču rimski gradovi diljem zemlje, niče Londinium na mjestu križanja suhozemnih i vodenih puteva. Neki kažu: nastaje kao rimski vojni tabor, neki opet: kao pažljivo planirano trgovacko naselje. Bilo kako bilo, grad cvjeta i biva spaljivan, raste iz pepela i širi se da bi oko 410. n.e. po odlasku Rimljana iz Britanije počeo odumirati, izgubivši svoj smisao organizirane urbane cjeline. Na ruševinama Londiniumu niče saksonski London, a na ovome opet srednjovjekovni grad. Današnji City of London⁹ moderna je »četvrt« ekstravagantnih nebodera, gotovo bez iznimke banaka, ispod koje na dubini od 6—9 metara leži rimski grad. U temeljima svake od ovih staklenih kula bankarstva nalazi se ugrađeni rimski dućan, pločica s tekstrom tran-

⁵ Gaj Julije Cezar: Galiski rat, Knj. V-18 (u »Moji ratovi« prijevod T. Smerdela)

⁶ Isto, Knj. V-14

⁷ 43. n.e.

⁸ Engleski kanal (La Manche)

⁹ City of London (Grad London) ili skraćeno City (Grad), nekadašnji stari grad a danas samo jedno od tridesetak upravnih područja velegrada kojem je dao ime. Mnogi su stari gradići i naselja spojeni u današnji London: City of Westminster, Southwark i dr. U Westminsteru je smještena politička vlast, dok je City i nadalje ostao svjetska trgovacka Meka.

74, Sout Andley St.,
W 1

sakcije, krhotine grnčarije iz čitava svijeta, jednom riječju — rimski trgovčki duh. U šetnji Cityjem naići ćete samo na nekoliko ostataka rimskog zida koji je okruživao grad, dijelove mozaika ugrađene u pod neke banke... i nehotice otima se usklik: Ča je pusta Londra kontra Splitu gradu!

Parkovi uz Temzu melem su duši i tijelu u ove sate kad mozak miruje a tijelo isijava. Koliko-toliko hladnija trava privodi me k svijesti i kroz zatvorene kapke smije mi se ideja: krećem u višednevni turni obilazak zelenih površina, ukoliko me Fortuna zadrži u Gradu još neko vrijeme. Bilo bi dobro posjetiti i neki planinarski klub s kućicom u brdu. Otvaram svoj stari neprelazni »Red Guide« i među klubovima prvi:

Alpine... 74, South Audley St., W1.... alpinisti

Presenetim se. ALPINE — najstariji planinarski klub na svijetu! Preplavljuje me uzbudnje dok tražim ulicu na planu grada. Čudi me da tako stari klub nije u »zemljii klubova«: na Pall Mallu ili oko Piccadillyja. To mi donosi i olakšanje — vjerojatno nije elitistički, zatvoren za niže društvene slojeve. Zaista me zanima vidjeti tko su bili, kako su izgledali, čime su se zanosili prvi planinari. Prvi koji su se organizirali, osvijestili svoju djelatnost, omogućili joj razvoj.

Vrijeme se naravno zna: četvrtkom u osam.

Navečer malo poslije osam izlazim na Oxford Streetu (podzemna Bond Street) i lijevo istim pločnikom do North Audley Streeta koji ide do trga Grosvenor a odatle se zove South Audley Street. Područje Mayfaira. Padne mi napamet da ga zovu i »plavokrvnim«. Klečnu mi koljena i na trgu uđem u park. Nema klupa — predamnom se ispriječi veliki Roo-

seveltov kip. Pravim krugove oko njega s rukama na ledima — treba mi tekst. Iako zasigurno neću imati nikakvih poteškoća u dobivanju obavještenja koja mi trebaju, ipak ću se osjetiti nelagodno. Izlazim iz parka i ulazim u South Audley Street. Mirna ulica, prigušena svjetla, tu i tamo prođe poneki automobil. Zaustavljaju me bojažljivo dvojica provincialaca i pitaju za Curzon Street. Proučila sam područje, sipam k'o iz rukava, treperim od susretljivosti. U uzbudjenju prolazim br. 74. Vraćam se. Uska trokatnica, s malim trijemom, nekoliko stepenica, željeznim vratima. Gurnem vrata, Ne ide. Tek sad primijetim da je kuća u mraku. Pažljivije pogledam — vrata su zatvorena katanjem. Raspitujem se kod susjeda — neki misle da je tu galerija, drugi su uvjereni da je ambasada. A meni broj 74 baš djeluje kao da je markiran.

Ujutro najranije listam na pošti adresar Londona '84 i pronalazim: Alpine Club... 74, South Audley St., W1... tel. (01) 499-1542, Alpine Club Gallery... 74, Louth Audley St., W1... tel. (01) 629-2280. Tu su dakle, i klub i galerija. Ako je sinoć klub bio zatvoren, galerija će jutros raditi. Ponovno ista ruta, ponovno sve zatvoreno. Susrećem bobiju, zna za galeriju i klub ali prepostavlja isto što i ja — da su u kolovozu zatvoreni. Vraćam se polako niz ulicu ali ne priznajem da je kraj, zagrizla sam. I kad su se predvečer zatvarali dučani, sjedila sam uz Temzu s »Planinarskom enciklopedijom«¹⁰ na koljenima:

¹⁰ »Encyclopedia of Mountaineering«, Penguin Books 1977. Autor Walt Unsworth, urednik je časopisa »Climber and Rambler«, službenog glasila Britanskog planinarskog vijeća.

»ALPINE CLUB — Zamisao o stvaranju kluba koji bi vodio brigu o alpinistima¹¹ prvi je iznio William Mathews u svom pismu F.J.A. Hortu krajem 1856. ili početkom 1857. Braća Mathews i Kennedy ponovno su je razmatriali u Halsi Talu, 4. kolovoza 1857. a po prvi put se o njoj ozbiljno razgovaralo u kući Mathewsa, The Leasowes, Worcestershire, 6. studenoga 1857., kojom prilikom je i sastavljena lista eventualnih članova. Prvi je sastanak održan u Ashley's Hotelu, Henrietta Street, Covent Garden, 22. prosinca 1857. a na njega je došlo samo 11 članova. Pokušaj da se klub pretvori u elitističku grupu tj. izaberu za članove samo oni koji su već bili osvojili vrhove od 13.000 stopa¹² je propao. Drugi je sastanak održan u istom hotelu 19. siječnja 1858. i na njemu je pravilnik prerađen i pripremljen za glasanje za slijedeći sastanak održan 3. veljače, kad je E. S. Kennedy izabran za potpredsjednika a Hinchcliffe za počasnog tajnika. Mjesto predsjednika nije bilo popunjeno sve do 31. ožujka kad je izabran John Ball. Svi oni koji su ušli u klub do 19. siječnja smatraju se prvim članovima.

U početku se smatralo da bi klub trebao biti društvene naravi ali se to ubrzo izmijenilo i u veljači 1860. Ormsby održava prvo predavanje. Detaljna povijest kluba se može prikupiti iz mnogih brojeva Alpinističkog dnevnika¹³ koji se tiska od 1863. i Općeg pregleda tiskanog u broju iz 1957. posvećenom stogodišnjici. Sve do 1920-ih godina utjecaj kluba u planinarskom svijetu je bio znatan ali je ponešto opao kad se u klubu nije povelo računa o izmijenjenim uvjetima i stavovima prema ovom sportu koje su imali penjači s Kontinenta.¹⁴ Posljednjih godina se

¹¹ Alpine climbers (doslovno: alpski penjači). Shodno tome Alpine Club (Alpski klub) bi trebalo prevesti kao Alpinistički klub.

¹² Oko 4000 metara

¹³ Alpine Journal — godišnjak kojeg izdaje Alpine Club

oporavio i sad ima ugledan položaj u svjetskim penjačkim krugovima.

Kandidat za člana mora imati više od 21. godinu, mora biti predložen od dva člana koji su penjali s njim kao drugi u navezu. Pismene preporuke mogu doći od drugih članova. Bira ga Vijeće. Tehničke kvalifikacije nisu velike — otprilike nekoliko sezona u Alpama ili nekom drugom visokom gorju s najmanje 20 dobrih vrhova (prema izjavi kandidata). Kandidati ne moraju biti Britanci, međutim do svibnja 1974.¹⁵ samo su muškarci mogli postati članovi.«

Ostaje mi još jedino Henrietta Street i stari Ashley's Hotel.

Tipična ulićica Covent Gardena, starog Ashley's Hotela nema. Sudeći po arhitekturi, mogao se nalaziti u bilo kojoj od zgrada. Ulažim u restoran na kraju ulice i pitam momka za šankom:

»Oprostite, je li ovdje bio prije Ashley's Hotel?«

»Ovdje je prije bio...« promrmlja.

»Molim?« — nisam razumjela.

Čovjek se sagne i izvadi ispod tezge gnilu bananu, kakve kod nas obično prodaju.

»Ah« kažem, »tu su se prije prodavale banane.«

»Ne« reče on, »tu je prije bilo skladište banana.«

U ulici je još jedan restoran, čini mi se isto domaće engleske kuhinje. Sad već imam iskustva, prilazim najstarijem članu osoblja:

»Oprostite, biste li znali reći je li u ovoj zgradi prije otprilike stotinjak godina bio Ashley's Hotel?«

»Gospodice«, prostrijeli me bijesno pogledom — »što mislite koliko je meni godina? Dvjesto?«

Nasmijem mu se, kimnem glavom i izadem na ulicu. Očigledno, Alpine Club mi ne ide. Stoga ga sad treba ostaviti pa pokušati nekom drugom prilikom. Ili ja ili netko drugi.

¹⁴ Evropski alpinisti

¹⁵ Vjerojatno do dana kad je knjiga pisana (prvo izdanje 1975)

PRIVREDNOJ BANCI ZAGREB

U povodu proslave 110. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj Privredna banka Zagreb, Račkoga ul. 6, dodijelila je Planinarskom savezu Hrvatske 60 000 dinara kao svoj udio u troškovima proslave ovoga

našeg kulturnog jubileja. Predsjedništvo Planinarskog saveza Hrvatske se zahvaljuje na podršci i primjeru razumijevanja vrijednosti planinarske djelatnosti.

Sunce se prosulo zagorskim planinama

MATO LOVRAK

— Dječaci mojeg 4a razreda šalju poruku drugaricama i drugovima: Ako se spremate na kratki jednodnevni izlet u prirodu, u zelenilo, na sunce, na zrak, visoko gore, iz velikog našeg grada, pa se možda ne možete odlučiti na koju ćete stranu, onda Vas savjetujemo, odlučite se poći u Krapinu i bićete kao i mi zadovoljni, odmoreni, osvježeni i crveni opaljeni od sunca. — Dječaci mojeg 4a razreda su me zamolili da Vam ja opišem neke pojedinosti, jer da sam ja ipak pismeniji od njih. I, evo, činim to:

1. Novac, hrana, voda, vožnja, — željeznica iz Zagreba u Krapinu i nazad stoji deset dinara. U torbak treba staviti suhe hrane za jedan dan. Neka bude svježa salama, mlađi luk, jaja, sir i možda kakav kolač. Koliko ćete natrpati u torbak, to najbolje majka vaša znade. Naši dječaci nisu svi podjednako obilno i podjednako dobro ponijeli, ali su gore na brdu, visoko iznad svake nepravde, podijelili sve jelo bratski. Naš svaki osmi dječak ponio je oveću bocu za vodu, a čašu gotovo svaki. Polovica se stakla razbila, već ujutro na kolodvoru, onda u vlaku i napokon na brdu na kamenu. To je sudbina stakla, a izlet traži žrtva, pa i u nosevima i koljenima dječaka. Vožnja je bila gospodska. Ne prva ili druga klasa, ali dobili smo svoj posebni i čisti vagon. Na njemu je pisalo: »Naručeno«. To znači, niko u njega ne može osim nas. Pa ko onda može reći da mi mali Trešnjevčani nismo ljudi! Željeznički su činovnici namještenci uslužni, učitivi, brzi, okretni i pozdravljaju nas po vojnički. Naši su dječaci pazili da se ne rastanu s čistim vagonom i Klozetom u njemu. Polovica je prozora bila otvorena, a polovica ne, da ne bude propuh. Bilo je otimanja za prozore i boksanja, bilo je i suza i ugljena u očima, ali to sve spada u izlet.

2. Krapina, škola, Gaj, Krapinski čovjek, kolijevka Slavena, gospodin upravitelj. — Zagorski vlak juri dolinom uz rijeku Krapinu brzo kao brzi vlak. Za dva sata stigli smo na cilj. Gradić je smješten u dubokoj kotlini. Odmah iza kuća dižu se strma brda. Liči alpskim gradićima, koje vidite na slikama i u filmu. Škola je odmah tu, blizu

Omljeni hrvatski dječji romanopisac Mato Lovrak (1899–1974), kao učitelj je u godinama svog službovanja rado organizirao s učenicima izlete na planinske vrhove zagrebačke okolice. Prigodom 10. godišnjice njegove smrti vrijedno je podsjetiti se na njegov planinarski putopis »Izlet u Krapinu« koji je objavljen u ediciji »Dječje kolo« — Prilog časopisu »Dom i škola«, godište V, Zagreb, lipanj 1936, broj 10, str. 109–112. Clanak je ilustriran foto snimcima, na kojima se vide učenici s putnim torbama na planinskim proplancima, a iza njih strše vrhovi Strahinjčice i gorskog ogranka Slona.

Ante Kozina, Krapina

kolodvora. Velika je, prostrana, zračna i lijepta. Imade vodovod. Građena je poput kakovog gospodskog dvorca. Iza nje je veliki park s gustim hladom. Naši su dječaci razgledali spomenik hrv. preporoditelja Ljudevita Gaja, a onda ih je gospodin upravitelj škole u Krapini odveo do spilje u kojoj su pronađene kosti čovjeka koji je živio u pradavno doba u spiljama, a ne u kućama. Sad su naši dječaci ostavili gradići u kotlini da se popri na ruševine starog grada Krapine, za koji se priča, da je bio kolijevka svih Slavena. Vidjelo se kako bi upravitelj škole najradije s nama lutaо brdima, ali nije mogao jer je spremao tiskanice za popis daka. Veli da mora upisati šest stotina daka! No, hvala lijepa! Bježim radije u planinu.

3. Pećine, Bregar, Ješo, kolibice. Naši su dječaci zagrabilo odmah strastveno i nogama i rukama uz brdo. Velika je u njih želja za osvajanjem divnih, visokih i čistih vrhova! Penjali su se zavojima i nailazili na mnogo dubokih, mračnih i hladnih spilja. Vodi nas dječak Bregar, Krapinčanin, učenik četvrtog razreda. Čvrst je, plave kose, a odvažan i srčan. Priča se za njega, da je načuo, kako se u utrobi brda, u tajanstvenim spiljama, nalazi zakopano srebrno i zlatno blago starih vremena, i da je sakupio družbu i dane i dane s njom od jutra do mraka rovao i kopao da pronađe blago. Naši mi dječaci rekoše: »Vi pišete knjige za dječecu. To bi mogli opisati. Bilo bi zanimljivo!« Obećao sam im: »Imadete pravo. I meni se događaj sviđa! Možda ćemo jednom malog Bregara da načinimo slavnim junakom romana! Kad smo već prošli spilje i grad, primjetili smo da se među nas uvukao »bez vozne karte« još jedan dječak iz Krapine kao »slijepi putnik«. Ostavio je dom, majku. Ostavio je školu i tvrdre kluppe. Povukla ga silna nepoznata snaga, da u društvu novih dječaka iz velikog grada proboravi taj lijepi sunčani dan. Stali smo i pretresali malog »slijepog putnika«, kojemu igraju žive oči i koji se s nama zaletio u planinu u lakovanim cipelama. Zadihani, znojni, ustanovili smo mu identitet i saznali još koješta drugo zanimljivo. Mali dječak ide tek u prvi razred. Zove se ukratko Ješo. Čita već debele omladinske romane. »Vi ste M. L. Ja Vas poznam«. »Odakle me poznat?« »Imam Vašu knjigu o »Djeci Velikog sela« i pročitao sam je. Naši dječaci zajedno sa mnom bijahu iznenadeni i zadivljeni. Sada Ješo čita knjigu o Abesiniji, pita nas znamo li alpinske planinske pjesme pjevati, danas kašće (hm!) pa ne može u školu. Eto tako! Ukratko, vidimo mi, da ne uzmemo Ješu sa sobom, učinili bi grijeh vapijući do neba. On je sretan. Čavrila neprestano i postaje ljubimac naših dječaka. Penjući se na

brda, polazimo mimo niskih, jadnih sirotinjskih kolibica, pokrivenih slamom, iz kojih vire žuta dječja lišca. Ovako dakle čovjek još živi u dvadesetom stoljeću! Isto takav čovjek živi u palači centruma velikog grada uz obilje jela, svjetla, zraka, topline, uz ku-paonu, radio, auto, liječnika itd. Žuta lica iz kolibica prate nas još i danas. Nikako ih odagnati ispred očiju!

4. Brdo, podne, voda, pump-hlače, rat, đurdice, potjera. — Popeli smo se na visoko brdo. Na njemu je ledina za trčanje i sunčanje, pa šuma da se rashlađiš. S brda je rijedak pogled. Krapina je duboko, duboko dolje pod nama. Na kolodvoru samo naš ot-kopčani vagon, odavde mali kao kutijica šibica. Vagon nas čeka. S njim ćemo u sedam sati uveče nazad. Željznička pruga vijuga dolinom daleko, daleko prema Zagrebu. Kad vlak odlazi, vidimo ga kao zmiju da puzi, vidimo ga sat dugo. S lijeve strane, uzdiže se na stotine brda. Izgleda to kao valovi uzburkanog mora. Brda se gube u visokim plavim gorama. Sunce se prosulo raskošno, sa istoka piri čist i suh vjetar. Naši dječaci skidaju košulje i hlače. Ostaju samo u gaćicama. Ješo isto tako. Šire ruke. Vjetar ih nosi. Sve je duboko dolje pod tobom. Imadeš osjećaj kao da letiš aeroplano! Zvone zvona iz kotline, tule tvornice i rudnici kamenog uglja. Podne je. Ručak! Ješo je ljubimac izletnika. K njemu lete sa svih strana kao bombe i granate: jaja, salame, kolač i mlađi luk i bomboni. Ne može da pojede. Slaže čitavo brdo hrane. Udariše na njegovo brdo mravi. Trista je muka bilo, dok ih je odagnao i zamotao svoj magazin pun hrane u košulju. — Fina je hladna voda petnaest minuta odavde. Nikad je nije bilo dosta. Salama i luk su strašno žedni! — Vodu nađoše kraj jedne kolibice. Nju čuvaju mala sitna dječeca, preplašenog izgleda, žuta lica. Pitaju ih naši dječaci: »Gdje Vam je mama?« »Nema je doma.« »Kuda je otišla?« »Nikuda nije otišla!« »Pa gdje je onda?!« »Spava.« »U kući?« »Ne!« »Nego gdje?« »U zemlji.« Tako završiše dječa i zaplakaše. Naši dječaci ih nude keksom i bombonima. Ršću oni slasno. Približuju se plaho k našem Ivici i opipavaju mu čudne

hlače, pumpenhlače. Tu on valjda spremal slatkije, u te vrećice na nogama! — Poslije ručka nisu naši dječaci htjeli da sjednu i da se odmore, već se zaigraše rata. U šumi se bitka žestoka vodila. Trnje im je izranilo do krvi noge i ruke. Bile su dvije vojske: abesinska i talijanska, i na krapinskom brdu svršio je sukob drukčije. Pobjedila je abesinska vojska. — Miroljubivi naši đaci, to su razni pacifisti, filozofi, pjesnici, slikari i glumci, oni su nabrali velike kitice mirisnih đurdica. Strah nas je sve hvatao, kad smo promatrali sunce, koje nas je ostavljalio i bježalo na zapad. Oko četiri sata došla je potjera za Ješom. Zabrinuti roditelji poslaše šegrti i Ješinu sestricu, da ga pronađu i vratre kući. Donijeli su i kruha za prvu pomoć, ako je gladan! I, Ješo nas je ostavio. To bijaše prvi udarac. Naši su dječaci mrzili moj sat, koji je pokazivao, da se treba spuštati dolje u dolinu, prema kolodvoru. Oni zaželješe šatora i gunjeve i da prenoće tu na visini, bliže zvijezdama!

5. Paradiž, potpis, rastanak. — Vrh našeg sunčanog brda ostavljali smo kao najrođenijeg brata s uzdasima i teškim bolom u grudima. B. nas je odveo dolje u gradić najkraćim strmim silazom i preko Paradiža našli smo se opet u Krapini. — Tu nas je očekivao Ješo nestripljivo s romanom »Djeca velikog sela« u ruci. Zamolio me je, da mu se na knjizi potpišem na uspomenu. — Rastali smo se s gosp. upraviteljem škole, s Ješom i sa srčanim B. Sjeli smo u naš vagon tužna srca. Poslije devet sati u noći stigli smo u Zagreb na kolodvor »Sava«. Roditelji su nas razjedinili i upravo na dušak razgrabilo. Jedva smo se do kuće dovukli. Hodajući smo već drijemali. Uspomena na svjetlo i sunčano brdo iznad Krapine napunja nas i danas radošću. Zato ako se ne možete odlučiti kuda ćete, poslušajte dječake mojeg 4a razreda i otputujte na ono brdo! Kiša i vjetar su sigurno s njega raznijeli papire i druge otpatke, koji su ostali iza nas. Mravi su izjeli i raznijeli sve košćice i mrvice naše. Sunce je uzdiglo travu, koju smo mi pogazili. Otpotujte na ono divno brdo i pozdravite nam ga kao najmilijeg brata!

Zapažanja iz Šri Lanke (Ceylona)

VLADIMIR DUMBOVIĆ

ZAGREB

Položaj Sri Lanke i važniji geografski podaci. Sri Lanka je otok u sjevernom dijelu Indijskog oceana, nalazi se istočno od najjužnijeg dijela Indije. Ima površinu 65.100 km² (Jugoslavija 255.804 km²) sa 14,7 milijuna stanovnika. Sri Lanka je republika s glavnim gradom Kolombom (618.000 st.). Nalazi se u Monsunskoj Aziji i k tome zbog blizine ekvatora ima vlažnu klimu čak s 5000 mm oborina godišnje u južnim dijelovima.

U posljednje vrijeme o Sri Lanki često čitamo u novinama zbog krvavih sukoba između dviju glavnih etničkih skupina, Singalezâ (žive na jugu otoka) i Tamilâ (na sjeveru). Singalezi čine glavninu stanovništva (70%), oni su budisti i porijeklom Arijevci, dok su Tamili hindusi i u jezičnoj su vezi s Dravidima. Arapski trgovci su donijeli islam, a Evropljani (Portugalci i dr.) kršćanstvo. Stanovništvo je većinom tamnosmeđe boje (poput čokolade).

Povijest. Otok ulazi u povijest još prije n.e. Mahinda, Budin učenik, donosi na otok budizam, koji se odmah ukorijenio te otoku daje i danas jednu od bitnih karakteristika. Pre-sudna godina će biti 1505. kada dolaze Portugalci, zatim Nizozemci i na kraju Britanci (1796). Kolonizatori daju otoku naziv Ceylon. Ceylon je bio važna karika Britaniji u lancu njezinih kolonijalnih posjeda: London — Gi-

Naziv države dolazi u više oblika: Sri Lanka, Šri Lanka, samo Lanka, Ceylon, Cejon, Sejlon i dr. A radi se o istoj državi odnosno otočnoj zemlji. Početni »s« kod naziva zemlje je neki prijelaz između »s« i »š«. Njihov jezik ima više glasova nego nas.

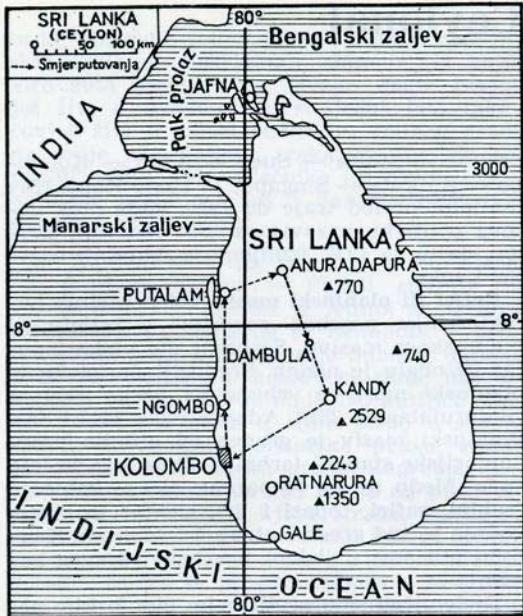
braltar — Malta — Suez — Aden — Kolombo — Kalkuta — Singapur — Hong Kong. Kolonijalni period traje do 1948, kada otok dobiva političku nezavisnost pod nazivom Ceylon, da bi ga 1972. izmjenio u današnji naziv Sri Lanka.

Reljef ili planinski masiv. Od prirodnih karakteristika posebno govorimo o reljefu ili planinskom masivu. Sjeverni dio otoka i pogorje uz obalu je nizina. Središnji dio otoka je planinski masiv s vrhuncima preko 2000 m (Piduratalagala 2529, Adam's Peak 2243 i dr.). Planinski masiv je građen od granita predkambrijske starosti (arhaik). Zbog toga tu ima ruda. Među njima je poznato draga kamenje (rubini, safiri, topazi i dr.). Centar te proizvodnje je kod grada Ratnapura. U gradu Kandyju bili smo u jednoj brusionici dragog kamenja.

Djelomično smo prošli ovim planinskim područjem: Anadapura — Kandy — Kolombo. Cesta je vodila visoko po zelenim padinama, odakle su se pružale čudesne lijepe panorame na zelene udoline sa šarenilom cvijeća i na zelenu gorski pejzaž. Mjestimično su uz cestu padine gotovo okomite, tako da smo imali osjećaj da putujemo kanjonom. Putem smo skrenuli u jedno od mnogobrojnih budističkih svetišta Dambulu, koje je bilo na vrhu brda uklesano u živu stijenu. Bio je to velik odnosno težak uspon, stariji su stigli sa zakašnjnjem. Da lakše svladamo taj uspon, na početku smo uzeli po jedan kokosov orah, njegov slatki bijeli sok nas je okrijepio. S vrha se pruža panoramski pogled na polje ispod i na ozelenjeno pobrđe.

Palme na obali Sri Lanke

Grad Kandy, nekadašnja kraljevska prijestolnica, nalazi se u brdskom pejzažu, što mu je u prošlosti omogućavalo dobru prirodnu zaštitu. U Kandyju je velik budistički hram (čuva se Budin zub), ovamo hodočaste budisti i izvana (iz Kine, Japana i dr.).

Prirodne ljepote. Biti na Sri Lanki znači doći u dodir s neusporedivim prirodnim ljepotama, na što upućuje sâm naziv »Sri Lanka«, što znači lijepa odnosno krasna zemlja. Njezine prirodne ljepote ne može uhvatiti ni pero ni kamera. Velika vlažnost omogućuje bujnu tropsku vegetaciju i bogatstvo šumâ (oko 54% zemlje je pod šumama). Pojam otoka su visoke kokosove palme. Mjestimično smo prolazili kroz zelene tunele, nad cestom se spajaju krošnje drveća. I tu smo se uvjerili da je palma »kraljica drveća«, kao što je lav kralj životinja. Vidjesmo medukulture palmâ i bananâ. Nadalje dolazi tropsko voće i povrće. Sri Lanka je od davnine poznata po mirodijama i šarolikom cvijeću, među njima i čuvenim orhidejama. Sri Lanka je, među ostalima, nastupila 1977. na Međunarodnom sajmu cvijeća u Zagrebu. Ona je svjetski proizvođač čaja, zatim dolazi kaučukovac, riža i dr. Bili smo u jednoj plantaži čaja. Brdski pejzaž omogućuje terasaste kulture.

Društvene karakteristike. U Sri Lanku smo došli iz susjedne Indije, gdje smo se na licu mesta uvjerali da u Indiji vlada najveća bijeda na svijetu. Bolno djeluje što mnogi nemaju ni krov nad glavom u doslovnom smislu riječi, već spavaju gdje ih uhvati noć: na ulici, u parku, u polju, pred svojom radnjom, uz

svoj transportni bicikl i sl. U Sri Lanki nas je dočekalo ugodno iznenadjenje. Ne samo da nema beskućnikâ kao u Indiji, nego smo bili zadivljeni što je stanovništvo čisto, uredno i skladno odjeveno. To napose vrijedi za školsku djecu. Djevojčice nose bijelu bluzu, tamnu suknu i cipele s bijelim soknama, a dječaci bijele košulje i tamne kratke hlače. U nekim naseljima kuda smo prolazili djevojčice još imaju kravatu i mašnu na glavi. To je za nas bilo osvježujuće, jer nam je počela nestajati strašna slika ekstremne bijede u Indiji. Starije žene nose šareni sari, slično kao u Indiji. Kod mlađeg svijeta sve više prodire moderno. Ovo ne znači da u Sri Lanki nema socijalnih razlika, ali tu stanovništvo nije bez krova nad glavom kao u Indiji. Što više, prevladavaju nove seljačke kuće u zelenilu palmâ, kako smo to cijelim putem mogli vidjeti.

O klimatskim karakteristikama. Unatoč svim tim prirodnim ljepotama i društvenim interesantnostima, priježljivkâ smo odlazak zbog velike vlage u zraku koja nam je otežavala disanje. Bili smo u Sri Lanki u predsezoni (u proljeće), kada je tamo klima najteža za strance, ali tada je i jeftinije, jer je manje stranaca. Domorodci to lako podnose, jer imaju drukčiju fiziologiju, naime, njihov organizam je adaptiran na takve klimatske prilike (imaju na koži više otvora za disanje nego bijelci). A sve ove neugodnosti nam je još povećavao remont električne centrale u Kolombu, pa u hotelu nismo imali ni svjetla ni vode, a nisu radili ni klima-uredaji. U Kolombu smo započeli i završili naše 6-dnevno putovanje po otoku.

O Sri Lanki (Ceylonu) vidi detaljnije:

1. Atlas svijeta, JLZ Zagreb 1973. str. 283.
2. Geografija svijeta knj. III Zagreb 1958. Ceylon str. 220–222.
3. Herders Welt und Wirtschafts, Freiburg 1932. Dodatak str. 134–135.
4. Mikšić René: Jugoslavenska entomološka ekspedicija na Cejlone; »Priroda« Zagreb 1973. br. 10. str. 293–298.
5. Marko Polo: Milion; Novi Sad 1947 (prijevod s tal.). To su sjećanja Marka Pola (1254–1325) na daleka prostranstva Azije. O Cejlone str. 140 (poglavlje CL).
6. Nojbauer Robert: Cejlone, Beograd 1962 (prijevod sa slov.). Autor je kao liječnik bio na Cejlone radi suzbijanja tbc.
7. Stazić Zaverić: Ekonomска geografija svijeta; Zagreb 1962. O Cejlone na str. 89.
8. Opća enciklopedija JLZ sv. 8. Zagreb 1982. pod Sri Lanka (str. 53–55).
9. Pomorska enciklopedija sv. 2. Zagreb 1955. str. 209–211 pod Cejlone.
10. Vojna enciklopedija sv. 2. Beograd 1959. str. 196–197. pod Cejlone. Među ostalim se navodi da su Japanci u II. svjetskom ratu bombardirali Cejlone, što je Britancima donijelo gubitke.
11. Whithe Smit: Zastave i grbovi svijeta — 1980, prijevod s engleskog. Zagreb 1982. O Sri Lanki str. 206.

Pidurutagala (2529 m), najviši vrh Šri Lanke

IVO RUDENJAK

RIJEKA

Sredina je svibnja godine 1984. Naš teretni brod »August Cesarec« pošao je na svoje drugo putovanje od Jadrana do Bengalskog zaljeva. U odlasku ukrcava terete u nekoliko evropskih luka za luke i gradove Bengalskog zaljeva, a u tim će lukama ukrcavati teret na povratku i vratiti se u Rijeku početkom kolovoza, ako se ostvari cijelokupni plan vožnje. Svakako putovanje ovoga broda traje nekoliko mjeseci. Na tom putu prijede se otprilike udaljenost kao polovica ekvatora.

U Mersinu, u južnoj Turskoj, ukrcali smo 1000 tona slanutka za Colombo. Bilo je toplo vrijeme i u Mersinu je već bila počela sezona kupanja. Iznad luke i mjesta Mersina nadvili su se zasneženi vrhovi, to je planinski masiv Taurusa. Na njemu se snijeg zadrži do polovice srpnja. Najviši je vrh Taurusa visok 3585 m. Sjetio sam se godine 1970. kad sam kao član Prve hrvatske ekspedicije ispenjao Ararat (5156 m) u Turskoj. Usput smo se popeli i na dva četritisućnjaka: Suphan Dag (4434 m) i Erciyas (3916 m). Nas sedmero Riječana bili smo tom prilikom s našim kombijem odsutni iz Rijeke skoro mjesec dana.

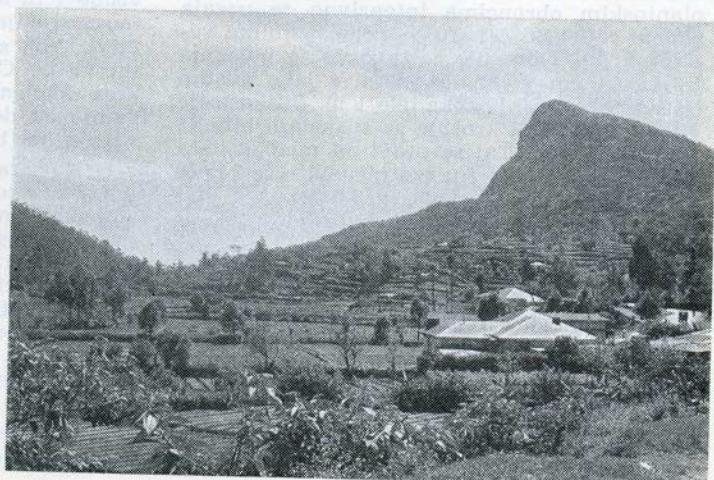
Ovaj smo put iz Mersina krenuli na izlet do razvalina antičkog megalopolisa Kizilisa i Neapolisa oko 70 km jugozapadno od grada. Ovaj megapolis graden je prije otprilike 2500 godina, a ostaci veličanstvenih masivnih građevina, podignutih od golemih kamenih blokova, odolijevat će sigurno zubu vremena još ne-

koliko tisuća godina. Utvrde, vladareva palača dimenzija 300×400 m, hramovi, amfiteatar, ostaci raskošnih palača te podatak da je tu prije više od dva milenija živjelo oko tri milijuna ljudi, svjedoče o stupnju razvoja što ga je ovaj veliki grad bio već onda dostigao. Ostaci umjetnog lukobrana koji je štitio luku govore da se tu, u sjeveroistočnom kutu Mediterrana, krcala i iskrcavala roba s brodova i na brodove u golemin količinama i tako se razmjenjivala bogatstva između Azije i zapadnih krajeva. Poželjeli smo krenuti i na Taurus, u njegovu još zimsku svježinu, ali više nije bilo vremena.

Morali smo poći dalje. Naš je brod brz i plovivi brzinom od 17 nautičkih milja na sat pa smo brzo presjekli Sredozemno more od Mersina do Port Said-a. Prolazimo kroz Sueski kanal i opskrbljujemo se gorivom, jer za svaki sat vožnje trošimo jednu tonu goriva. Još devet dana plovidbe i evo nas pred Colombom. Nisu nas omeli ni veliki valovi, jer je naš brod dužine 151 m i širine 20 m prilično stabilan i nije jako osjetljiv na njihove udare.

Šri Lanka (Ceylon) je otok površinom velik kao četvrtina Jugoslavije, ali na tom prostoru živi oko 16 milijuna žitelja. Šri Lanka na singaleškom jeziku znači »Blještavi otok«. I zaista je to divan kraj. Ljudi su gostoljubivi i susretljivi, a priroda je prekrasna.

U središnjem dijelu Šri Lanke i oko 250 km od luke Colombo nalazi se najviši vrh te

Krajolik Nuwara Eliya u Šri Lanki

zemlje, Piduratalagala. Bio je to za mene veliki izazov: boraviti u blizini toga vrha, a srce me vuče u njegovo okrilje. No, glavne su prepreke do ostvarenja te želje bile monsun-ske kiše koje donose s Indijskog oceana goleme količine vode, a i kratak boravak u luci. Kako je monsun bio već u prolazu odlučio sam otići na taj dvodnevni izlet. Poteškoća je bila i u tome što sam raspolagao s malo znanja o putu i vrhu, a nisam ga mogao dobiti ni od koga, jer se ovđe malo tko bavi planinarenjem. Stranci se radije zadovolje drugim čarima kojima obiluje ovaj privlačni otok.

Nakon mnogo dvoumljenja u uspjeh mojega puta ipak sam krenuo 5. lipnja. Uspio sam naći vozača koji je pristao da me odveze do gradića Nuwara Eliya u podnožju vrha. Po-hvalio mi se da njegovo vozilo ima pogon na sva četiri kotača te da dobro pozna cestu kojom ćemo doći do spomenutog gradića.

Kad smo krenuli iz Colomba bila je večer. Danas Colombo ima već preko milijun žitelja i vrlo se brzo razvija. Osnivali su ga Portugalci koji su ovamo došli 1518. sa 19 brodova pod zapovjedništvom Lopeza Suarezu Albergarija i tu podigli utvrdu. U Colombu je mnogo znamenitosti. Oduševio me izvanredan zoologiski vrt. Valjda je najljepši i najbogatiji životinjama iz cijelog svijeta. Ovo mu omogućavaju izvanredni klimatski uvjeti i inače divan odnos ovdašnjih ljudi prema životinjama uključujući tui i najluće otrovnice poput kobre. Sve ovdašnje religije i općeprihváćene moralne norme ponašanja zabranjuju proganjanje i ubijanje svih životinja. Temperatura priobalnog pojasa varira preko cijele godine svega za 9°C i to od 22 do 31°C.

Penjali smo se cestom koja vijuga dolinom što se proteže od Colomba do nekadašnjeg glavnog grada Kandyja udaljenog 128 km. Cijelo je područje otoka obrasio džunglom zbog tople i vlažne klime. Doline su i ostali ravniji dijelovi tla još u davna vremena iskrčeni i obraduju se. Uzgaja se riža, ananas, kokos, palma, banane, tropsko voće i povrće. U visinskom pojasu od 1000 do 1700 m po planinskim obroncima intenzivno se uzgaja čuveni cejlonski čaj. To je biljka u obliku velikog grma. Obrezuje se tako da je pojedina biljka visoka 1 m, a krošnja s jako gustim lišćem također je široka oko 1 m. Biljka traje oko 40 godina, a krošnje se susjednih biljaka skoro dodiruju. Čaj se pravi od mladog lišća koje se ručno bere i u tvornicama reže i peče u specijalnim pećima.

Šri Lanka je također poznata u svijetu po bogatim nalazištima dragog kamenja. Stara je ovdašnja uzrečica da u svakoj vladarskoj kruni ima barem jedan dragulj iz ove zemlje. Sto se tiče faune najizrazitiji su predstavnici orijaški, tzv. indijski slon, leopard, medvjed, majmun, lisica, zec, mnoge vrste ptica, te različiti reptili među kojima su najpoznatiji lizard, piton, kobra i neki drugi.

Ziteljstvo je oko 85% budističke vjere. Za vrijeme duge vožnje vozač me zabavljao pri-

čama iz života Bude, koji da je nakon 550 reinkarnacija, tj. života u obliku različitih ljudi i životinja, konačno prije skoro 5000 godina postigao Nirvanu.

— Živio je u Nepalu, a tri je puta bio na Ceylonu, pričao je dalje moj vozač.

— Kako? — pita sam. U ono vrijeme nije bilo lako tako daleko putovati.

— Buda bi zatvorio oči i poželio da se nađe u Šri Lanki na nekom mjestu. Kada bi potom otvorio oči bio bi tam, spremno odgovara vozač.

Desetak kilometara od Kandyja nalazi se veliki botanički vrt s divnim primjercima ovdašnje raskošne flore. Pored orijaških stabala različitih vrsta, najviše me impresionirao bambus. Raste u kolonijama, stabljika do stabljike. Oni najduži primjeri izrastu i 15 m visoko, a promjera su i do 40 cm. Za vrijeme najbujnije vegetacije narastu dnevno i do 30 cm. Među životinjama najviše me se dojmo veliki šišmiš. Na visokim stablima iznad vode vise obješeni u brojnim skupinama. Veličina im je nevjerojatna. Visoki su i do 70 cm, a raspon krila je i do dva metra. Hrane se uglavnom ribom. Izrazito su crne boje sa crvenkastom mrljom na grudima. Slonovi su brojni i žive kao divlje životinje u krdima po džunglama.

Kada žele pripitomiti slona uhvate mладunce i uče ga određenim radnjama, uglavnom pomoću starijih pripitomljenih slonova, koji sa dosta strogosti uče mlađe slonove te radnje. Slonovi se koriste u šumama za prijenos velikih trupaca. Često se vide na cestama pa i na ulicama gdje nose terete. Tako smo na povratku prestigli jednog uistinu velikog slona na kojem je jahao njegov vodič očito ponosan na svoju veliku životinju. Zaustavili smo se i pričekali da prođe uz nas. On je doстоjanstveno zaobilazio naše malo vozilo sa svojih sedam tona težine i oko četiri metra visine. Ocijenili smo da je u predjelu slabina širok više od 2 metra.

Cesta za Nuwara Eliiju vodi mimo Kandyja, koji je smješten na oko 700 m nadmorske visine i tu se već osjeća svježija klima. Bez zaustavljanja smo produžili prema Nuwara Eliji, koji se nalazi na oko 1700 m nadmorske visine. Cesta je strma, uska i oštro vijuga kroz kamene litice. Ponegdje je vidljivost manja od deset metara. To znatno usporava vožnju, jer bi pad u pravoulu bio fatalan.

U Nawara Eliiju stigli smo 6. lipnja 1984. u 4,30 ujutro. Bilo je malo vremena za odmor. Odmarali smo se oko jedan sat u auli luksuzno građenog hotela koji je star oko 125 godina. Ima 120 velikih soba i djeluje neobično čvrsto sa zidovima od velikih kamenih blokova. Unutrašnjost mu je obložena skupocjenim drvetom, a inače je luksuzno opremljen. Hotel su izgradili Britanci, jer su se tu sklanjali od tople i vlažne klime nižih predjela.

U 6,30 sati krenuli smo pješačkom stazom prema vrhu Piduratalagali. Upravo je sva-

nulo. Na ekvatoru je naime dan uvijek jednako dug kao i noć, bez obzira na godišnje doba. Inače, razlika u vremenu između našeg i ovdasnjeg vremena je 4,5 sata. Moj vozač nikada nije bio na vrhu i želio me pratiti. Upozorio sam ga da bi se trebao odmoriti od naporne vožnje, no odgovorio je da ga vožnja ne zamara. Tako smo pošli zajedno. Njemu je 27 godina i zove se Mimal. Na početku uspona temperatura je iznosila oko 15°C što je za domorodce vrlo hladno. Srećom za mene, pri usponu je rominjala sitna kišica i to povremeno, pa je bilo ugodno penjati se kroz džunglu. Do vrha je izgrađena staza koju su uredili Britanci još godine 1867. Ta godina je uklesana na jednoj kremenoj klupi postavljenoj pod vrhom. Svakih 500 stopa nadmorske visine označeno je velikim kamenim blokovima postavljenim uz stazu. Čitamo uz put: 6000, 6500, 7000, 7500, 8000, a sam vrh je visok 8296 stopa. Inače, da nema staze, pristup bi kroz gustu džunglu bio nemoguć, a da i ne spominjemo nemogućnost orientacije.

Mimal je bio pllašljiv i reagirao je na svaki šum. Dva me puta uvjeravao da je vidio medvjeda na nekoliko metara ispred nas. Na to sam ja pošao prvi i objašnjavao mu da je opasnost od životinja uistinu mala. To ga je ohrabrilo i od tada ni on ni ja nismo vidjeli nikakve životinje, osim ptica i nekoliko zeca.

Za oko 3 sata stigli smo na vrh. Oblaci su ograničavali vidljivost na svega nekoliko stotina metara. Na samom vrhu nije bilo šume, ali je puhač jak vjetar. Temperatura je bila oko 10°C , a mi smo bili prilično pokisli. Bilo nam je i hladno, osobito Mimalu. Na vrhu je prije četiri godine sagradena televizijska antena, koju su američki vojnici prenijeli helikopterima do vrha. Prije toga Šri Lanka nije

imala televizije. Antenu i ostale uređaje čuva 5–6 vojnika. Vojna služba ovde nije obvezatna i svi vojnici su profesionalci. Pozvali su nas u skromno uredeno drvenu baraku i ponudili čajem. Proveli smo s njima oko pola sata ugodno razgovarajući. Čudili su se zašto sam ja došao gore. Rekli su da rijetko dolaze posjetioci, a da sam ja sigurno prvi čovjek iz Jugoslavije koji je bio ovdje. Jedan je od njih čuo za predsjednika Tita.

Pitao sam što znači Piduratalagala. Objasnili su mi da na singaleškom jeziku to znači stog od rižinih vlakana. Dakle, stog koji je sličan našem stogu sijena. Nismo se dugo zadržavali na vrhu, jer nas je čekao dalek put do Colomba. Na rastanku sam ovim simpatičnim mlađićima zahvalio na ugodnom razgovoru i čaju poklonivši im nekoliko novčanica.

Pri sruštanju smo morali biti oprezni zbog sklikosti i strme staze, ali je na sreću sve prošlo bez većih poteškoća. Oko podne bili smo kod našeg vozila. Na povratku sam uživao u raskošnom tropskom krajoliku. Bogati vodopadi stropoštavali su se niz planinu na sve strane, skačući s litica visokih i nekoliko stotina metara. Oko ovih vodopada goleme stijene bile su išarane bujnim zelenilom. Sva ova golema voda nije se gubila kao u našem kršu nego se slijevala u rijeke.

Konačno i sunce se probilo kroz oblake pa nam je vidik kroz planinske doline dosizaо sve do mora. Nakon 13 sati vožnje i oko 7 sati pješačenja vratili smo se u Colombo. Bio sam zadovoljan i pun dojmova. Ovdje me radostno dočekala posada broda, brodski komfor i klimatizirane prostorije. No, dio mojega planinarskog srca ostao je gore na Piduratalagali. Za uspomenu na ovaj izlet nabavio sam usput mali plavi safir. Činilo mi se kao da mi ga je ova planina za uvrat poklonila.

Seoski motiv iz Sri Lanke

Veliki Kraj u Nacionalnom parku »Tara«

Dr. KUNO VIDRIĆ

BEOGRAD

Sjedim na vrhu Velikog Kraja. Promatram vode smirene Drine oko 1200 metara ispod mene i veliko stanište Pančićeve omorike na strmim liticama kanjona i razmišljam koliko su već stare veze između prelijepje planine Tare, koja leži u zapadnoj Srbiji, i hrvatskog priobalja. Dubrovačka republika imala je svoje ispostave u nedalekom Užicu. U srebrenciškim rudnicima, odmah preko Drine, radili su doseljenici iz Dalmacije. Ovdje je Josip Pančić, rodom iz Bribira, stekao svjetsku slavu otkrićem omorike koja je dobila njevovo ime i tako uveo planinu Taru u svjetske prirodne rijetkosti. A eto, i ja rodom iz Dalmacije, započeo sam s planinarenjem davne 1924. godine po planinama Hrvatske, da bih pri kraju ovog prekrasnog druženja s planinama završio dugogodišnji rad na otkrivanju, obilježavanju i opisivanju staza na Tari, kako bih olakšao posjetе ljubiteljima planina. Isto tako već godinama u »Našim planinama« pišem o ovoj »ljepotici među planinama« kao i o svojim zapažanjima i doživljajima vezanim za planine.

Pa, kada je sve to tako, zašto da ne povrem planinu Taru s proslavom historijskog datuma postojanja organiziranog planinarskog društva na tlu današnje Jugoslavije, od osnivanja Hrvatskog planinarskog društva 1874. godine do danas, pa da time obilježim i svoj 60-ogodišnji jubilej druženja s planinama.

I zbog svega toga iskrena mi je želja da ovaj opis, valjda najljepšeg dijela Tare, pri ložim proslavi tako značajnog datuma našega planinarstva.

Poznato mjesto za ovaj izlet je Predov krst. To je šumski proplanak na visini od oko 1100 m, na kojemu se nalazi lugarnica. U njoj se mogu dobiti potrebne obavijesti, a tu je i upisna knjiga i pečati. Iz gradića Bajine Bašte (do koje voze autobusi iz Beograda), može se autobusom doći do Peruća (redovna

linija), odmarališta na umjetnom jezeru Drine, a dalje se ide živopisnim kanjonom Dervene do sela Sedaljke (autobus iz Bajine Bašte dva puta dnevno, izjutra i popodne). Od Sedaljke vodi do lugarnice makadamska cesta u dužini od 7 km.*

Od Predovog krsta kreće se u sjevernom smjeru makadamskom cestom. Poslije 2 km cesta se račva pa se tu nastavlja lijevim kракom, prema zapadu. Poslije daljnja 3 km stiže se do početka uspona kroz bukovu šukova kuća. Odатle se nastavlja prema zapadu cestom koja vodi u naselje Jagošticu, silazi strmom serpentinom koja poslije 1,5 km postaje položenija i izlazi na livadu. Tu se napušta cesta, kreće udesno i nastavlja poljskom stazom. Poslije nekoliko minuta ulazi se u bukovu šumu kroz koju se strmo silazi i poslije 15 min izlazi na čistinu. Sa nje je vidik na padine Zviježde, koja leži s desne strane i strmo se spušta u klisuru Topli dô. Idući dalje stiže se do mjesta gdje se, oštrot uljevo i strmo nadolje, odvaja jedan krak puta (20 min). Planinarska staza nastavlja udesno i postepeno silazi do mjesta na kojemu se lijevo odvaja još jedna staza (25 min). Planinarska staza nastavlja osnovnim smjerom prema sjeverozapadu, uz povremeno skretanje na sjever, valovito se spušta i penje, i njome se stiže do livade koja leži s lijeve strane (30 min). Dalje se ide pored ove livade koja se sužava i uvlači između staze i šume. Livada se obilazi sa sjeverne strane i stiže se do početka uspona kroz bukovu šumu (35 min). U toku hoda do ovoga mjesta treba paziti da se ne siđe u Topli dô sa desne a niti prema Jagoštici s lijeve strane.

Sada počinje uspon kroz bukovu šumu slabije vidljivom stazom i stiže se na prvu zravan prednjeg vrha zvanog Vidača (40 min). Ako se ovdje krene udesno, stiže se za nekoliko minuta na liticu s koje se vide strme zapadne padine Zviježde, duboki Topli dô i vode Drine u njenom kanjonu.

Po povratku na stazu, kojom smo ovamo došli, nastavlja se uspon. Pri tome se ne treba udaljavati od litice kanjona, koja leži s desne strane, već treba ostati na osnovnom pravcu kretanja, prema sjeverozapadu. Zatim se izlazi na samu visoravan Vidače, visoku 1214 metara (1 sat). Ako se s visoravnim krene koso udesno, uskoro se izlazi na liticu, s koje se lijepo vidi Drina duboko u kanjonskom koritom, kao i strme padine kanjona s bosanske strane.

Po povratku na stazu kojom smo ovamo došli, silazi se, uz blago skretanje prema zapadu, između jedne vrtače s lijeve a zatim druge s desne strane, i izlazi na istočnu ivicu livade Čaire, uz koju se nastavlja još neko-

* Vidi i »Predov krst u Nacionalnom parku Tara«, NP broj 9/10, 1981.

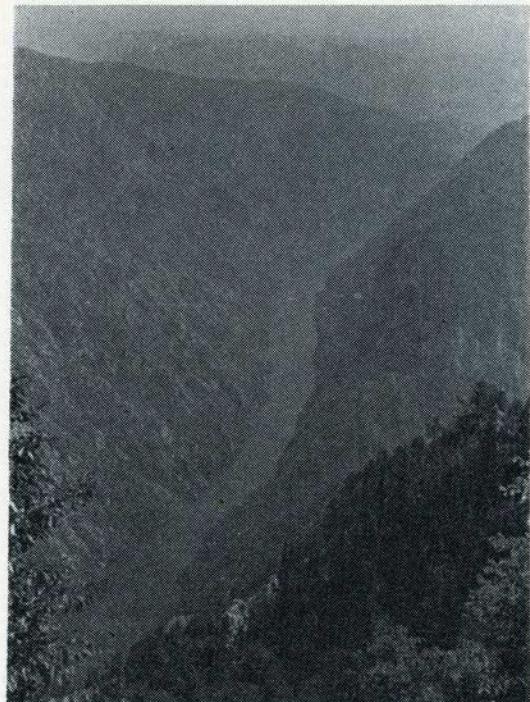
Skicu načrtala Olga Miličević

liko minuta. Prelazi se, zatim, preko livade u dosadašnjem smjeru kretanja i ulazi u bukovu šumu Velikog Kraja (1 sat 25 min). Poslije nekoliko minuta kretanja u zapadnom smjeru skreće se u luku prema sjeverozapadu i usponom u tom smjeru kroz šumu, čije je tlo išarano kamenjem, stiže se na vrh Velikog Kraja (1325 m), gdje je mala lovačka kuća (2 sata). Ona je zaključana, ali njena streha može u nuždi da pruži skroman zaklon.

Odmah do kućice, s njene sjeverne strane, stijena je koja leži iznad strmih padina kanjona. S nje se, a s visine od preko 1000 metara, vidi kanjon Drine u dužini od nekoliko kilometara, a naročito je značajno, da se s toga mjesta vidi veliko stanište Pančićeve omorike, relikta iz tercijara, koji se održao samo na ovoj planini.

Ako se od kućice krene u južnom smjeru i duž zapadne litice, dolazi se do police s koje je vidik na suprotnu, bosansku stranu i njene planine. Krene li se s ovoga mjesta u jugozapadnom smjeru, izlazi se poslije 10 minuta blagog spuštanja a zatim uspinjanja, na plato zvan Kićac, s kojega se pruža vidik na okolna brda i na rasuto planinsko naselje Jagošticu.

Na povratku s vrha Velikog Kraja, kada se iz šume izđe na livadu Čaire, može se skrenuti udesno. Ovom livadom provlači se korito potoka koji u ljetu presuši, ali se na nižem dijelu ipak skuplja voda, koja je zahvaćena u malom natkritom bazenu. On je slabije vidljiv pa ga treba potražiti. Od ovoga mjesta kreće se dalje koso ulijevo i nizbrdo u smjeru kanjona Drine, da bi se poslije

Pogled s Velikog Kraja u kanjon Drine i na stanište Pančićeve omorike

Foto: Dr. Boris Egorov

nekoliko minuta izašlo na markiranu stazu kojom smo došli.

NOVE PLANINARSKE STAZE NA PLANINI TARI

Planina Tara leži u zapadnoj Srbiji. U širem smislu to je masiv, koji je u sz. dijelu oliven dubokim kanjonom Drine, dok mu se sj. ogranci spuštaju u Kremansku kotlinu i dolinu rijeke Djetinje, gdje se naslanja na ogranku Zlatibora. Istočni dio tog masiva pretežito je valovit i nema osobito izražene vrhove, izuzevši najviši vrh Zborište (1544 m).

U vezi s 32. sletom planinara PTT Jugoslavije, koji je od 28. 6. do 1. 7. 1984. održan na Mitrovcu na Tari, a u organizaciji PD PTT iz Beograda, ekipa njegovih vodica izvela je markiranje planinarskih staza, kojima je Mitrovac povezan kako s vrhom Zborištem tako i s vidikovcem Kozijom stonom. Time je ujedno omogućeno da se od Planinarskog doma na Kaluderskim barama, za 4,5 sati hodja markiranom stazom, stigne na Zborište i istoga dana preko Mitrovca na vidikovac iznad rijeke Drine i u rezervat s Pančićevom omorikom. Zbog toga je put ovđe opisan u smjeru Zborište-Mitrovac-Kozijska stena. Na samom Mitrovcu, gdje je Djedićko odmaralište, postoji mogućnost noćenja, a postoji i redovna autobusna veza s Planinarskim domom i Bajinom Baštom. Za boravak u planinarskom domu na Kaluderskim barama treba se obratiti Planinarsko-smučarskom društvu »Javor«, Beograd, Prote Mateje 36.

Od Zborišta do Mitrovcu

Od samog vrha, koji je na kamenu označen natpisom »Zborište, 1544 m«, markacija vodi nekoliko minuta grebenom prema jugu, do puta koji iz Mokre gore vodi na Miloševac. Tu se oštro skreće ulijevo i silazi u slev. smjeru da bi se, poslije 15 min. hoda, došlo do raskrižja na Miloševcu. Desnom, markiranom stazom u ist. smjeru, stiže se

za 4 sata do plan. doma dok naša, također markirana staza, skreće ulijevo, u sjevernom smjeru.

Ovom stazom, ka Mitrovcu, silazi se od raskrižja uskoro u veću vrtaku obraslju sočnom planinskom travom, izlazi se na njen sjever. obod i prolazi pored tri izvora. Sveža planinska voda, koja nikada ne presušuje, izvire iz kamenog tla i sliva niz drveni žiljeb u veliki drveni valov za napajanje stoke koju izgone na ljetnu ispašu stočari iz Bioskog, Kremne i Mokre Gore podno Tare.

Od ovih izvora staza se blago penje oko 200 m i nastavlja zatim grebenim putem koji povezuje Miloševac s Gavronom (1453 m), pa ispod tog brda prolazi s njegove sjever. padine. Kroz bukovu šumu, koja pruža ugoden hlad, staza se blago spušta na veliku livadu na podnožju Gavrana. Ovdje skreće desno, prema istoku, spušta se preko livade pored dvije pastirske kolibe do lijepo uređene česme sa svežom vodom, nastavlja preko manjeg potoka i preko blage uživinske silazi u Todorovića dô. Zatim se blagom padinom uskoro izlazi na poljsku put koji od Miloševca preko Ružića dola vodi ka Sekulić vodi (od Zborišta 1,5 h).

S ovoga mjesta staza nastavlja poljskim putem lijevo, prema sjeveru, i na prostranim livadama Ružića dola i Ljutoga polja prolazi pored pašnjaka ograđenih suhozidom. Na sjever. obodu Ljutog polja put se postepeno penje u zap. smjeru, prolazi pored manje barake s pilanom i odatle se za 20 min. stiže do naselje Sekulić Voda. S njegove lijeve strane leži seosko groblje. Od njega je lijep vidik na vode umjetnog jezera reverzibilne hidroelektrane, koja je na visini od oko 900 m u prekrasnom planinskom kraju, a prema zapadu se vide obrisi Velikog Stoca i Kozjeg Rida. Nedaleko je i izvor. Do ovoga naselja treba od vrha Zborišta 2 h.

Slika lijevo: vrh Zborišta (1544 m)

Ovaj snimak napravio sam 1960. godine, prilikom prvog markiranja staze od planinarskog doma do Zborišta. Na njemu je moj dobar prijatelj i »šerpas«, Slavko Pašić rodom iz Jasikovice na Tari, sirom ove planine zvan i znani »Kurjak«. Za njega sam s puno tuge saznao, da je nedavno umro. On je poznavao bolje nego itko drugi sve staze i bogaze na Tari, volio je ovu planinu i uživao je u njenim ljepotama. Zbog toga se uvijek rado održavao pozivu, da mi pomogne kod otkrivanja zanimljivih mjesti i staza i kod njihovog markiranja. Rado se družio s nama, planinarima i s nama je dijelio ljubav prema Tari. Cesto je znao da nam pripovijeda o Tari, kakva je nekada bila i rado je slušao naše doživljaje na planinama.

Zbog svega toga neka je Kurjaku srdačna hvaja od mene i od svih planinara koji su se kretali stazama na Tari, u čijem izboru i postavljanju je imao toliko udjela.

Od Sekulić Vode staza nastavlja u sz. smjeru, dobrom makadamskom cestom koja se valovito penje i spušta preko uzvišice Vrliješa, a zatim strmo spušta do mjesta zvanog Metaljka, gdje izlazi na asfaltnu cestu koja od Mitrovca vodi za Zavojne (sa Zborišta do ovoga mjesta 2,5 h).

Ako se ovom asfaltnom cestom kreće lijevo, prema jugu, silazi se i za 1 sat stiže do jezera. Za Mitrovac se kreće desno, prema sjeveru (s lijeve strane ostaju dva groba i malo dalje trafo-stanica) i za nepunih 30 min. stiže se do račvanja cesta kod pošte i lugarnice na Mitrovcu.

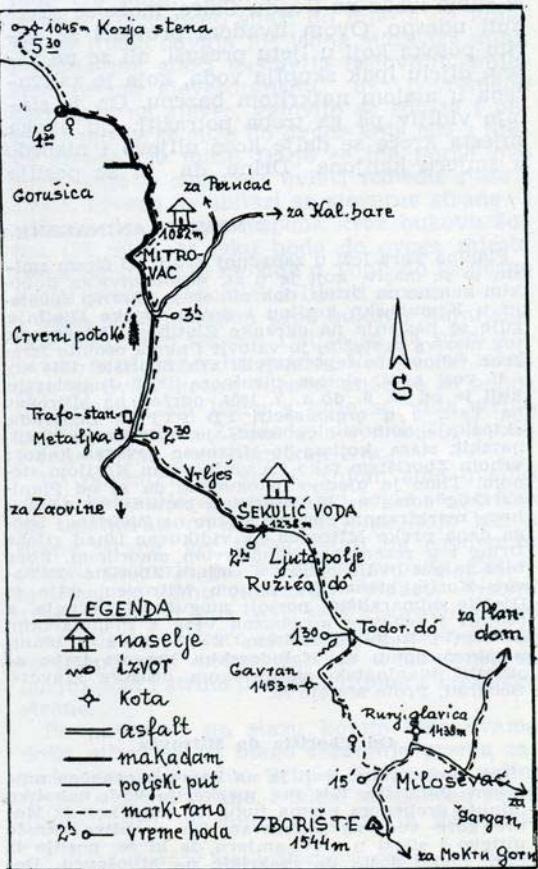
Od Mitrovca do Kozije stene

Od račvanja cesta kod pošte, vodi od Mitrovca jedna cesta u ist. smjeru za Kaluderske bare i Bajinu Baštu, a od nje se uskoro poslije Mitrovca ulijevo odvaja cesta koja silazi u Perućac. Drugi krak vodi u sjev. smjeru i kroz rezervat Gorušicu za Koziju stenu. Na 4. km odvaja se jedan krak lijevo, dok planinarska staza nastavlja desnim kракom cestu do 6. km, gdje se nalazi okretnica i česma. S ovoga mjesta planinarski put nastavlja cestom koja se odvaja desno, i njome se ide oko 20 min. do mjesta, na kojem se opet udesno odvaja šumski staza. Njome se u polukrugu za dalnjih 10 min. hoda izlazi na vidikovac Koziju stenu, oko 1000 m iznad brane hidroelektrane Bajina Bašta I. kod Perućca, i njome stvorenog umjetnog jezera smirenih voda nekada hućne i brze Drine.

Od Mitrovca u rezervat Crveni potok

Planina Tara, pored svojih ljepota, poznata je i po tome što je ona jedino mjesto, na kojem se još nalaze staništa Pančićeve omorike, relika iz tercijara, koji je preživio ledeno doba. Na Mitrovcu se nalazi lako pristupačno mjesto, zvanio Crveni potok gdje se omorika može vidjeti u svom prirodnom ambijentu, a ujedno se može proći Cili-miljadom koja je na tresetskom tlu nastalom zbog postojeće vlage. Ovamo se stiže ako se od naveđenog raskrižja kod pošte pode par stotinjak metara cestom za Koziju stenu, do table-putokaza s lijeve strane. Tu počinje markirana staza, kojom se za 15 min. stiže do Crvenog potoka, gdje se omorika može lako prepoznati po svojoj vitkoj i elegantnoj liniji, krajom stremi prema suncu.

Bane Ilić

Po istočnoj Medvednici od Zeline do Laza

ANTUN KULAŠ

ZAGREB

Već se dugo vremena osjećala potreba za obnavljanjem markacije planinarske staze od Zeline, preko starog Zelingrada, do sela Laza na cesti Zagreb—Zlatar Bistrica. U Lazu je, naime, granište planinarskih staza prema: Gornjoj Stubici i Stubičkim Toplicama u jednom smjeru, Mariji Bistrici u drugom, te konačno prema Lipi-Rogu i dalje središnjem dijelu Medvednice u trećem smjeru.

Polazište planinarske staze je na brežuljku u samom središtu Zeline. Cesta što prolazi kroz mjesto te vodi dalje prema Varaždinu, Čakovcu, Ptiju i Mariboru ima prilično živ promet pa je prilično lako doći do polazne točke naše staze, tim više što sve autobusne linije imaju tu obavezno stajalište u oba smjera (prema Varaždinu i prema Zagrebu).

Prve su planinarske oznake već tu pored samog autobusnog stajališta, no prije nego krenemo još ćemo jednom provjeriti jesmo li zaista sve potrebito stavili u našu naprtnjaču. Naime, tu je neposredno u središtu i veliko, lijepo uređeno samoposluživanje pogodno za popunu nedostataka. Pored samoposluživanja je isto tako lijepo uređena restauracija te malo niže ugodan kafić gdje možemo ispitati toplu kavu, čaj, sok ili neki drugi napitak.

Kad smo tako obavili svoje biološke obaveze, možemo polako krenuti stazom prema našem određenom cilju. Ipak, teško je odoljeti znatiželji i ne obavijestiti se ponešto o veoma lijepom i zanimljivom zdanju s druge strane ceste. Crkva je to Sv. Ivana Krstitelja što dominira tim dijelom Zeline, inače spomenik kulture (vjerojatno se i mjesto po njoj nekoć

zvalo Sv. Ivan Zelina). Sagrađena je 1720. god. u kasnom baroku a zvonik joj je mnogo stariji, što je vidljivo iz njegove gotičke profilacije u podnožju.

Ispraćajući zadnjim pogledom lijepi trg sa crkvom, laganim hodom, nakon petnaestak minuta prema zapadu, dobro označenim i asfaltiranim prečacem stižemo u naselje Biškupec. Izlaskom u Biškupec, također na asfaltiranu cestu, zamijetit ćemo odmah i potok Zelinu pored ceste. Od tuda krećemo desno cestom, uzvodno, prema Zelingradu. Naročito je lijepo ovuda proći u kasno ljeto ili jesen kad su voćnjaci puni zrelog voća a vignograđi grožđa. Nije na odmet spomenuti i cijeli spektar boja što ga samo jesen može naslikati. No i druga godišnja doba, u ovom kraju, imaju također svoje draži.

Na kraju naselja Biškupca, ustanovit ćemo da je potok Zelina sastavak sliva dva manja potocića: Male i Velike Reke. Tu je sada lociran neki vodoprivredni objekt i, prema oznaci, vodozaštitno područje. Prema pripovijedanju mještana a i sudeći po specijalnoj karti to je područje bilo napušteno nizom vodenica. Očito, bio je to bogat kraj. Danas, na žalost, ne postoji više niti jedna od tih vodenica. Dapaće, nema niti traga od njih. Tu, kod sastavka Vel. i Male Reke asfaltirana cesta zavija lijevo i preko mostića odlazi u Psarjevo. Mi, međutim, produžujemo ravnouzvodno Velikoj Reci, ponešto kaljavom cestom prema Zelingradu.

Cesta prati uvalu potoka Velike Reke uzvodno do ispod samog starog Zelingrada. Prilikom nam uvalu omeđuju bregovi Priče i Ze-

Zelingrad 1976. godine

Foto: Ing. Zlatko Smerke

linska glava s jugozapada a Okružec i Boljšak na sjeveroistoku. Tim putem, nakon oko jedan sat i četvrt od Zeline, stižemo pod stari, ruševni, Zelingrad. Naglim skretanjem u desno od potoka, jednom serpentinom, nakon desetak minuta stižemo i u sam Zelingrad. Zidine su mu prilično dobro očuvane, čini se, netko o njemu ipak vodi brigu. Zaostali alpinistički klinovi u njegovim zidinama upućuju na čvrstoču toga zdanja koje još može podnijeti — alpiniste vježbače.

Grad se, inače, spominje već 1295. god. Pretpostavlja se da je bio u kraljevskom vlasništvu do 1320. kad je već u vlasništvu Nikole Ludbreškog. Oko 1420. pripao je porodici Byckele, koja po njemu dobiva i dodatak »de Zelnawar«. U prvoj polovici XVI vijeka vlasnici su Palfiji, potom Kaštelanovići a od 1549. Kerečenji. Oni njime vladaju gotovo dalnjih stotinu godina. Zanimljivo je istaći da su u Zelingradu 1545. i 1549. pohranjivani spisi čazmanskog Kaptola, koji su se odnosili na javnu upravu. Ovdje su čuvani sve do 1601. godine. Već 1640. grad je, nakon požara, opisan kao ruševina. U novije vrijeme obavljeni su djelomični konzervatorski radovi na najstarijoj, poligonalnoj kuli.

Nakon kraćeg zadržavanja unutar zidina i okolo njih, zadovoljivši svoje »znanstveno-istraživačke« ambicije, napuštamo Zelingrad i produžujemo prema sjeverozapadu šumskim kolskim putem. Lagano se dižemo prema Zagradu i Strmcu i nakon pola sata stižemo do razdvoja stazâ za Mariju Bistrigu na jednu i za Laz, lijevo, na drugu stranu.

Na ovom dijelu staze uneškoliko smo promjenili staru trasu koja je išla zaraštenim dijelom šume te bila vrlo nepregledna i teška za održavanje. Sada ide visokom šumom. Na ovom križanju napuštamo stazu prema Mariji Bistrici te krećemo lijevo, na zapad, prema našem cilju — Lazu. Nakon nekoliko časaka, malo prije Drenove, dolazimo do Križevne Bukve gdje je opet raskrije za Psarjevo i Laz. Siđemo li u Psarjevo možemo sačekati autobus za Zagreb ili dalje produžiti pješice u Biškupec i Zelinu opet na autobus.

Mi, međutim, krećemo od Križevne Bukve desno prema selu Lazu. Za oko dva i pol ili tri sata stići ćemo i tamo. Trebamo proći još Drenovu te grebenom sjeverno od Drenjak-brda i Tuhelj-jarka da bismo uskoro dohvatali predio Kuzelina. Tu se odvaja stazica prema samom vrhu Kuzelinu, lijevo nekoliko stotina metara od naše staze. Ovaj brijevažno je spomenuti kao jedno od najranije poznatih naseljenih mjesta u okolini Zagreba. Naime, Muzej Prigorja iz Sesveta poeoje je 1976. na tom lokalitetu arheološka istraživanja. Nađeni arheološki materijal svjedoči da je na brdu i okolici već krajem drugog milenija prije Krista bilo života. Naročito su značajni nalazi iz starijeg i mlađeg željezno doba (VIII do I vijeka). Iskopine pokazuju da na prijelazu iz IV u III vijek nalazimo ovdje već keltska pleme. Poslije se taj veoma bujni život ovdje održao sve do u antič-

ka vremena do oko V vijeka nove ere. Nakon toga, gube se tragovi ljudske prisutnosti i nije poznato da se više ikada obnovila.

Osim posuda od keramike na tom je lokalitetu nađeno mnogo drugog pribora, raznih alata, dijelova oružja, nakita te raznih vrsta novca. Na jednom dijelu objekta otkriveni su čak dijelovi fortifikacijske gradnje pa i jedan antički grob. Danas je tu uglavnom šumsko područje i potpuno slobodno od ljudskih nastambi bilo kojeg oblika ili namjene.

Kojih nekoliko časaka iza Kuzelina napustit ćemo našu šumsku idilu. Izlazimo u lijepe poljske krajolike na kojima se kao niske biserne izmjenjuju razne poljske kulture s jedne i druge strane naše staze. Uskoro stižemo i do prvih kuća Laza te njegovim južnim dijelom izlazimo na asfaltiranu cestu Zagreb — Zlatar. Lijevo tom cestom za dvadesetak minuta lagana hoda stižemo na autobusno stajalište pred gostionicom na Plasištu. Tu se možemo skloniti u slučaju nevremena i osježiti se nakon duga puta. Ako uskoro nema autobusa, moguće je pješice produžiti još jedan sat do gradskog stajališta u Gornjoj Kašini.

Već je na početku napomenuto da je ovdje, upravo ispred gostionice i račvište još tri planinarska smjera: put Marije Bistrice prema sjeveru, u Donju Stubicu i Stubičke Toplice prema zapadu te na Lipu-Rog i središnju Medvednicu malo prema jugozapadu. Za dužih ljetnih dana moguće je istog dana bez nekih posebnih naprezanja stići iz Zeline do doma na Lipi i na autobus u Čučerje ili Vugrovec ili preko Gorščice (Kaptolske lugarnice) u Markuševačku Trnavu također na gradski autobus (isti smjer kao i za Lipu-Rog).

Za ovaj dio naših planina planinarima može dobro doći i novoizgrađa zemljopisna karta s označenim planinarskim stazama i satnicom, što ju je priredio ing. Zlatko Smerke.* Konačno, valja se zahvaliti markacijskoj sekciji PD PTT »Sljeme« na čelu s njenim pročelnikom Mladenom Grubanovićem te Planinarskom savezu Zagreba na materijalnoj pomoći. Posebna zahvalnost našemu poznatom publicistu i vrsnom poznavatelju naših starina Tomislavu Đuriću za podatke o navedenim znamenostima.

* Naš vrijedni i poznati planinar ing. Zlatko Smerke je 1984. god. priredio, a Planinarski savez Hrvatske izdava kartu Medvednice u mjerilu 1:25000. Karta je izrađena u tri dijela s popisom markiranih medvedničkih staza, sa slobodnim prostorom za planinarske žigove, te legendom za raspoznavanje objekata na terenu.

Uz kartu je dodan opis najosnovnijih značajki medvedničkog područja i skice svih planinarskih domova.

U zadnje vrijeme radi se na označavanju planinarskih staza brojevima pa je već u toj karti ing. Smerke unio neke brojne oznake. Novomarkirana staza, o kojoj je riječ, nosi oznaku 47 a njeni produžetci prema Lipi — Rogu, i dalje prema središnjem dijelu Medvednice, dobio je oznaku 33. (Sad se može naći samo oznaka 47 ali djelomično).

Kartu je moguće nabaviti u Planinarskom savezu Hrvatske (200 din) a sigurno će dobro doći svakom planinaru, osobito na tom, manje poznatom, dijelu Medvednice.

Alpinistička ekspedicija ili izlet za - invalide?

Dr. ŽELJKO POLJAK

ZAGREB

Ubuduće se planinari koji organiziraju put na Kilimandžaro ne bi više smjeli hvaliti kako idu na ekspediciju i još k tome tražiti za to materijalnu ili novčanu pomoć, kao što su to do sada činili. Uspon na taj vrh, kao i njemu slične, danas su zapravo samo izleti za one koji imaju dovoljno para i dovoljno vremena za stjecanje fizičke kondicije. Ako ne vjerujete, pročitajte ove dvije vijesti koje je nedavno objavio zagrebački »Vjesnik«!

POTHVATI

Invalid osvojio Kilimandžaro

SPLIT (JS) — Poznati splitski planinar Milan Tomić, sudionik NOB-a, inače 90-postotni invalid, sa svoje dvije kćerke Smiljanom i Nelom uspio je osvojiti najviši vrh Afrike — Kilimandžaro!

Na ovaj dalek put Milan Tomić krenuo je prije dva mjeseca uz financijsku pomoć splitskih radnih organizacija.

u Andama i Himalaji, Mont Blanc, a uskoro će to možda biti i Mount Everest »via normale«.*

Pouka: planinarske organizacije trebaju ozbiljno razmislići u što će trošiti svoja oskudna finansijska sredstva. Je li bolje financirati izlet nekolicini promučurnih članova ili sredstva upotrijebiti na korisniji način, npr. za odgoj i obrazovanje cijele generacije mladih planinara, koji to od nas s pravom očekuju?

Osim svega toga, valja napokon ozbiljno razmislići o jednom ružnom običaju, za koji je najispravniji naziv — prosjačenje. Evo, o čemu se radi! Poželi nekolicina planinara da posjeti egzotične krajeve u nekoj dalekoj zemlji, proglaši svoj naum važnom alpinističkom ekspedicijom u povodu te i te obljetnice i započne akciju »prikupljanja sredstava«. Ta se akcija uglavnom svodi na čisto prosjačenje po ovoj shemi: kuca se na vrata radnih organizacija, planinarskih društava pa i pojedinih naivnih planinara, traže se veze i rodaci na položaju, a javnost se pokušava preparirati kroz novine najavom velikog pothvata koji će zadiviti svijet i pribaviti nam ugled. Prosjači se sve, počevši od novaca i hrane, do opreme i lijekova.

Ovakva je praksa posljednjih godina zauzela tolikog maha da je počela bacati neugodnu ljagu na planinarsku organizaciju u cjelini. A ona krivo čini ako svojim ugledom podržava kojekakve nazovni-ekspedicije, npr. izdavanjem pismenih preporuka. Sjetimo se samo neugodnih prošlogodišnjih novinskih kritika, koje nisu baš uvijek bile neosnovane.

Nakon završetka »ekspedicije« možemo u povjerenju doznati kako su se članovi dobro proveli, a da bi turistički karakter putovanja maskirali, usput se netko od njih popne na kakav vrh tipa Kilimandžaro. Uostalom, javna je tajna da se za pismeni atest o usponu, koji se dobiva u Tanzaniji, ne mora doći baš na sam vrh.

Pouka: tko želi putovati, neka to sam i plati i neka nam ne baca prašinu u oči. A planinarska organizacija treba dobro promisliti prije nego će nekom naumu priznati karakter alpinističke ekspedicije.

* Kada sam se prije četrnaest godina penjao na jedan vrh u masivu Annapurne kao član njemačkog trekkinga, nisam ni pomislio da tražim finansijsku pomoć od planinarske organizacije, nego sam putne troškove pokrio svojom uštedom, iako je tom prilikom prvi put u povijesti našeg planinarskog masivu zastava zapečaćala na jednom himalajskom vrhu (vidi putopis »Zastava SR Hrvatske prvi put u Himalajama«, Naše planine 1971, br. 11—12, str. 225).

DAR ES SALAM (ŠIHATA, PANA): DIPLOMATSKO PLANINARSTVO — Tradicionalni, »Diplomatski pohod na Kilimandžaro« održat će se i ove godine. Jedanaest diplomata sa sjedištem u Dar Es Salamu krenut će na Kilimandžaro 29. siječnja. Organizator pohoda je tanzanijska turistička korporacija (TTC) čijem su se pozivu diplomi prije put odazivali 1983. godine. Ove godine u turistički-propagandnom »osvajanju Kilimandžara« sudjelovat će, među ostalim, i diplomatski predstavnici iz Irske, Irana, Švicarske, Finske, Austrije, Belgije i SAD.

Prošla su, dakle, ona vremena kad se uspon na Kilimandžaro smio nazivati ekspedicijskim pothvatom. Danas se to u najboljem slučaju smije nazvati trekkingom, a može si ga priuštiti svatko tko ima dosta novaca ili ga umije pribaviti. To vrijedi i za sve druge vrhove gdje nisu glavna teškoća tzv. tehnički problemi, nego je umjesto penjačke vještine potrebna samo konjska kondicija. Takvim vrhovima danas smijemo smatrati npr. Ararat, Toubkal, Aconcagu i mnoge druge vrhove

Kako se pravi alpinistička »ekspedicija«

Razgovor s tajnikom PD »Pijano brdo«

— Cestitke vašem društvu. Uspon na Kilimandžaro nije šala.

— Sitnica. Išli bismo mi svaki tjedan na ekspediciju, samo da nam je love.

— Tako vam se svidao taj uspon?

— Ni govora. Prokletje je dosadan. Ubitačna padina, nikad joj kraja, da pošiziš.

— Pa zašto biste se onda opet penjali?

— Svaka alpinistička ekspedicija mora i na neki vrh. To dođe kao nužno zlo. Glupo, zar ne?

— A što je bilo lijepo na ekspediciji ako nije uspon?

— Sve ostalo: let avionom, afrička egzotika, suveniri, viskija koliko hoćeš, safari, crnkinje, masu toga.

— Neki su se ipak vratili bolesni. Visinska bolest?

— Ne, da oprostiš, obična driska. Preževali se i puno pili, pa pokvarili crijeva.

— Od Gavriločevih konzervi i Podravkih juha koje ste dobili na poklon?

— Kaj god! Nismo valjda ludi pa da konzerve vucaramo po svijetu. Unovčili smo ih prije polaska.

— Kako ste trenirali kondiciju? Penjanjem po Alpama?

— Jok, dosta smo se natrčali i noge trošili ovdje po Jugu.

— Na nekoj stazi za jogging?

— Mnogo gore. Od poduzeća do poduzeća. Do jedne trgovačke firme, na primjer, čak deset puta, prokleta bila!

— Zašto toliko često?

— Radi onoga podlog izgovora: »Drug je na službenom putu, dodite sutra!«

— Kakav drug?

— Onaj iz marketinga, koji može ekspediciji omogućiti dotaciju.

— I je li se napokon vratio s puta?

— Nije ni otišao. Sakrivao se u zahodu, ali smo ga uhvatili.

— I kako se završilo?

— Ugovorom: oni nama stotinu kilograma banana, a mi njihovu propagandnu zastavicu na vrh Kilimandžara.

— Ali što će vam banane u Africi?

— Ih, što ste naivni! Odmah smo ih prodali jednoj privatnoj voćarnici.

— A kakva korist poduzeću od zastavice na vrhu?

— Njihov problem. Glavno da smo im držili nekoliko milja.

— Koliko vas je koštala ekspedicija?

— Okruglo deset milja po glavi.

— Mora da vam je to prilično olakšalo kućenje budžete. Kakva požrtvovnost, kakvo samodržanje!

— Malo morgen, nismo mi vesla sisali. Znajuš se na usponu za slavu društva, pa da još i platиш?

— Kažu da pola vaše ekspedicije uopće nisu bili planinari. Zašto ste ih vodili sa sobom?

— Pribavili ljudi dotacije uz uvjet da idu s nama. Ucjena, kužiš?

— I jesu li htjeli s vama na vrh?

— U početku možda jesu, ali poslije ...

— Poslije?

— Molim, ovo u povjerenju. Pod vrhom smo i mi odustali.

— Zbog lošeg vremena?

— Ma ne, jednostavno ti se zgadi. Nemaš zraka, srce lupa, usta suha, povraćaš ...

— I zar baš nitko nije htio dalje na vrh?

— Jest, nekolicina ludih fanatika je pokušala, ali su se napokon i oni opametili.

— Sto ih je pokolebalo?

— Može li ovo pod najstrožom diskrecijom? Shvatili su: zašto da se nepotrebitno patiš kada za nekoliko dolara možeš dobiti ovjerenu diplому da si bio na vrhu.

— Nije valjda moguće?

— Kako nije, eno je visi uramljena u našem društvu!

Intervju neznatno karikirao
Zeljko Poljak

»Finansijska konstrukcija ekspedicije«

In memoriam

EDUARD PAVŠIĆ (1921—1984)

Nakon duge, neizlječive bolesti izgubili smo dragog prijatelja i vrijednog planinarskog radnika Edu Pavšića. Ispratili smo ga na posljednji put 4. lipnja. Bio je to rastanak s dugogodišnjim predsjednikom Komisije za markacije i transverzale Planinarskog saveza Hrvatske. Njegov planinarski organizacijski rad počeo je vrlo davno. Bio je član PD »Zanatlija« u Zagrebu od osnutka 1951. god. Deset godina bio mu je tajnik (1964—1973), zatim tajnik POZ-a i na kraju član predsjedništva PSH. Radio se u Sanskom Mostu. Po zanimanju je bio elektromonter, a u planinarstvu se istaknuo svestranim djelovanjem. Bavio se markiranjem staza, obilaskom transverzala, držanjem predavanja, pisanjem članaka, fotografijom (tri izložbe). Bio je nosilac Zlatnog znaka PSH od 1968. i Srebrnog znaka PSJ od 1970. U PSH je vodio resor koji mu je bio osobita pasija — markacije i vezni putevi. Iako teško bolestan, posljednjih je godina života, nakon operacija i tjelesne invalidnosti, pokazao snagu svog duha trajnom, doživotnom djelatnošću. Potkraj života organizirao je bolesnike, koji su imali iste tegobe, u poseban klub koji im je olakšavao tegoban život. Ostat će nam u uspomeni kao mirna, staložena ličnost, uvijek požrtvovna, nasmijena i susretljiva.

Zeljko Poljak

DRAGUTIN RADIMIR — ČUVAR PANČIĆEVE OMORIKE

Ponajprije da se podsjetimo znanstvene spoznaje: naša domovina pretežno je planinska zemlja, a bitna je značajka jugoslavenskog reljefa, da je ona i zemlja najklašnijeg evropskog krša ili krasa. Geomorfološka raskoš reljefa i petrografske grade uvjetovana uz klimatske činioce razvijat veoma raznovrsnih biotskih elemenata, od kojih u ovome prikazu neka bude istaknuta samo jedna naša biljnica specifičnost: omorika, ili točnije — **Pančićeva omorika** (*Picea omorica*), koju je god. 1872. otkrio na planini Tari dobro znani znanstvenik, hrvatski Primorac dr. Josip Pančić. Ta crnogorična biljka živi i raste samo u našoj zemlji, a zahvaljujući šumarskom inženjeru Dragutinu Radimiru danas Pančićeva omorika ukrašava perivoje i botaničke vrtove u Zagrebu, Beogradu, Ljubljani, Sarajevu i drugdje. A evo, kako je došlo do toga.

Emirentan šumarski stručnjak Dragutin Radimir djeveljan je stručno neko vrijeme u Sarajevu i tada je dao po lugarnama sakupiti omorikove šišarke u bivšem szetu višegradske, rogatičkom i čajetinskom. Te šišarke je osušio u svojoj uredovnici, a zatim je sjemenje spakovao i razaslao u Beograd, Zagreb, Ljubljani i Senj, gdje su ih stručnjaci sadili u perivojima i vrtovima. Danas već lijepo razrasle Pančićeve omorike npr. u Maksimiru, na Ribnjaku (ulica Moše Pijade) i još ponegdje pojavljujući od tog brižno sakupljenoj sjemeni. Znalački rad Radimira sa sjemenkama Pančićeve omorike nije bilo jedino bržljivo stručno djelovanje u području našegog krša i planina. Tu se nižu još brojni stručni njegovi šumarski radovi, od kojih posebnu pažnju zavređuje uzgajanje šumskoga drveća u rasadnicima u svrhu pošumljivanja šumskih goleti i nekih paljevin. Taj rad došao je do naročitog izražaja u južnoj Dalmaciji, Crnoj Gori i Srbiji, napose u području Zlatibora, gde su zahvaljujući Radimiru obnovljeni zapušteni stari borci te obnovljeni još nekim vrstama crnogorice, pa i Pančićevom omorikom. Svemu tome Radimirovu radu dodajmo još i našu dragu staru Medvedenicu, gde je pedesetih godina u okolišu planinarskog doma na Puntjarki znalački rasporedio i zasadio osobite vrste crnogorice i ostalog raslinja.

A sada evo još nekoliko biografskih zanimljivosti o tome pažljivome čuvaru Pančićeve omorike. Dovoljno je poznato, da je dipl. ing. for. Dragutin

Radimir rodom Bokelj (roden 1889. u Dobroti), ali su malobrojni, koji znaju što je o porijeklu obitelji Radimir objavio profesor Pravnoga fakulteta u Zagrebu dr. Antun Dabinović. Njegova je pretpostavka, da obitelj Radimir potječe od sina cara Samuila, koji se zvao Gabriel Radimir. Napredovanjem Turaka ta je porodica bila potisнутa s istoka preko Albanije i Crne Gore na Jadransko more i u Boku Kotorsku. Tako prepostavlja i tvrdi Dabinović, a stvarnost nas upoznaje s činjenicama, da u Bugarskoj postoji grad Radomir (2029 m). U Albaniji i Crnoj Gori postoje sela Radomir, dok je u Boki Kotorskoj, nedaleko Dobrota, zaselak Radomire. Takva je stvarnost i to su činjenice, pa neka čitalac ovoga prikaza stvara vlastiti sud i zaključak.

Pri kraju ovoga prikaza još jedna činjenica političkoga značaja. Radimirova kćerka Vjera bila je udatá za istaknutoga revolucionera i narodnoga heroja Vladimira Popovića, što je uvjetovalo, da je zagrebački stan inženjera Radimira postao konspirativno sklonište marksističkih boraca i proganjениh komunista. Među ostalima tu se sakrivaо i Ivo Lola Ribar, o čemu je pisao Vladimir Velebit u knjizi o tom legendarnom narodnom heroju.

Navršivši puni radni staž inženjer Dragutin Radimir penzioniran je 1950. Živeći kao umirovljenik uvijek u istome stanu, gdje je konspirativno čuvao plejadu marksističkih boraca, naš planinarski drug i suradnik Radimir održavao je najživlje veze sa seniorima PD »Zagreb-Matica«, s kojima je putovao širom Jugoslavije i evropskih alpskih zemalja, a sam je još krtario Sjedinjenim Američkim Državama. O njegovoj suradnji s planinarskim seniorima bilo je pisano i u »Našim planinama«. Ljeti 1983. otisao je do svoje kćerke Vjere Popović u Beograd, gdje se razbolio i umro 26. prosinca u 95. godini. Kremacija je obavljena dva dana kasnije u prisutnosti najuže obitelji. Povodom prve godišnjice njegove smrti neka mu i na ovome mjestu bude izražena iskrena zahvalnost i trajno priznanje za sve ono bogatstvo stručnih radova, što ih je decenijama veoma brižljivo i najuspješnije obavljao širom naše domovine čuvajući, gajeći, pošumljavajući krševite predjele i unapredujući naša planinska područja.

Dr. Vladimir Blašković

Speleologija

ROKINA BEZDANA SE I NADALJE ISTRAŽUJE

Iako je u Speleologu (1978/79) na str. 54 objavljeno da je Rokina bezdana konacno istražena, članoviima SO PD JNA »Sutjeska« i DISKF iz Zagreba, koji od 1978. god. kontinuirano istražuju u ovom objektu, svake godine poazli za tokom da istraže neke nove kanale. Tokom istraživanja od 17. do 18. listopada 1983. u kojem su sudjelovali T. Kovacevic (voda), Lj. Kainic, Z. Supicic, D. Radica, Z. Plavcic, B. Manovac, D. Markezic, K. Hornung, Z. Medimurec, D. Opasic, E. Ivacic, Z. Skalec, R. Delorco, M. Garasović, članovi SOS, DISKF, SD »Istra«, SD »Proteus«, SO »Dubovac«, istraženo je preko 100 m u nizvodnom kanalu. Nakon prepunjavanja sata-pa koji je istražen 3. listopada 1979. (r. Kovacevic, S. Đurđevic i M. Garasic), uz upotrebu spitova ekipa od 5 speleologa pronašla je dva vodena toka koji završavaju siromima.

U gornjem jezeru preronjen je »Miroslavov sifon« (naziv po Miroslavu Grcevcu) koji je prvi rođen u Rokinoj bezdani još 1979. a 1982. je tragicno nastao da roneci na moru duzine oko 14 m, a dubine 2 do 6 m. Iza sifona, koji su preronili Lj. Kainic, Z. Skalec i R. Delorco, pronađeno je jedno dužine 69 m u koje se ulijeva slap visine 3-4 m. Tako sada Rokina bezdana ima ukupnu duzinu oko 100 m. To je ekstremno težak objekt pa dužina i ne govori mnogo. Istraživanje se nastavlja. Pretpostavlja se da će se u narednim godinama, zbog nastrađao roneci na moru duzine oko 14 m, a dubine 2 do 6 m. Iza sifona, koji su preronili Lj. Kainic, Z. Skalec i R. Delorco, pronađeno je jedno dužine 69 m u koje se ulijeva slap visine 3-4 m. Tako sada Rokina bezdana ima ukupnu duzinu oko 100 m. To je ekstremno težak objekt pa dužina i ne govori mnogo. Istraživanje se nastavlja. Pretpostavlja se da će se u narednim godinama, zbog sve brzeg i intenzivnijeg razvoja speleorponjenja kod nas, dokazati veza između estavele u Crnackom polju, Rokine bezdane i izvora Dretulje (zračna udaljenost 13 km). No, sve su to za sada samo pretpostavke.

Mr. Mladen Garašić

NOVA ISTRAŽIVANJA U MANDELAJU

Nedavno nastavljeno istraživanje Mandelaje ponovo je dalo vidne rezultate. O Mandelaji je već pisano, a objavljen je i kompletan načrt do tada istraženih dijelova. Ponovno je istražvana 1984. ovim redoslijedom: 13. IX istražena su i topografski snimljena mjesta koja do tada nisu detaljnije istražena (55 m). Tom prilikom naden je još jedan spoj Nove Mandelaje sa sifonom u najnižoj etaži. Sudjelovali: G. Žečić i O. Lukić. 22. IX naden je novi kanal u dužini od 80 m s dva vodenoma toku na kraju. Ujedno je istraženo 35 m glavnog vodenog toka koji se nalazi iza do tada poznatog izvorišta potoka u Mandelaju. Daljnje napredovanje spriječio je izuzetno visok nivo podzemnih voda, radi kise tih dana. Tom prilikom je istraženo i topografski snimljeno 135 m novih kanala. Sudjelovali: B. Jalžić, R. Dado i O. Lukić. 20. X istraženo je i topografski snimljeno 90 m novih kanala. Ovaj put je voda bila znatno niža pa su i sifoni bili otvoreni, ali je daljnje napredovanje onemogućilo nedostatak opreme. Sudjelovali su D. Duretek, A. Simunović, Z. Schauer, K. Žebec i O. Lukić. Sada dužina Mandelaje iznosi 1745 m i na 8. je mjestu popisa najdužih spilja u Hrvatskoj. To nije konačna dužina, jer treba pričekati sniženje voda pa nastaviti istraživanje.

Ozren Lukić

SO PD »MOSOR« U 1984. GODINI

Ove je godine SO PD »Mosor« vodio sekretarijat u sastavu: pročelnik Goran Gabrić, tajnik Ivica Matković, oružar Mladen Mužinić. Imao je ukupno 45 aktivnih članova (34 m. i 11 ž.), od toga 5 speleologa, 28 pripravnika i 12 suradnika. Sastanak je održano 40. prosječno s 13 članova. U 12 istraživačkih akcija 75 članova istražilo je 19 jama i jednu spilju, a u 26 posjetu spel. objektima 242 člana posjetili su 25 jama i 10 spilja. Na Mosoru i Marjanu održano je 15 vježbi. Od 14. ožujka do 28. travnja održana je IX splitska spel. škola u koju je upisan 21 polaznik. Znanje za pripravnika pokazalo je 15 polaznika. U sklopu škole organizirani je i društveni izlet u Cerovačku spilju. Na dane praznika 1. svibnja na Omladinskoj kući »Ljubo Uvdocić-Razina na Mosoru, održan je spel. logor s 13 članova, a istraživani su spel. objekti na jugozapadnim obroncima Mosora. Sudjelovali smo na sastancima Komisije za speleologiju PSH, Zboru speleologa, IX Jug-

slavenskom spel. kongresu u Karlovcu i na Savremenu savjetovanju o evidenciji i planiranju spel. rada.

Na Mosoru smo koncem lipnja organizirali Speleološko veče (predavanja, kviz, dijačada). Kod snimanja dječjeg TV filma koncem lipnja u špilji Vranjaci, naši članovi bili su na usluzi ekipi RTV Sarajevo pri snimanju. Početkom rujna 4 člana je na 9-dnevnom Republičkom spel. logoru na Biokovu. SO je pomagao u akciji »Uspon 100 žena na vrh Mosore«, a zastupljeni smo bili i na Dinari prigodom Dana planinarstva Dalmacije. Članovi su prenosili materijal i sudjelovali u obnovi Omladinske kuće na Mosoru, u 7 radnih akcija. Jedan je član bio nosilac Planinarske štafete »Bratstvo i jedinstvo«. Najveća i najznačajnija bila je zajednička akcija SO »Mosor« i SO »Biokovo« od 22. do 24. studenog. Tom prilikom u jami »Stara škola« na Biokovu, postignuta je dubina od 518 m(?), što bi bila treća dubina postignuta u SR Hrvatskoj. Osim nešto tehničke spel. opreme, kupljen je osobni automobil Reno-4, uz pomoć kojeg će članovi lakše raditi u 1985. godini.

Goran Gabrić

SO PD JNA »SUTJESKA« U 1983. GODINI

U prostorijama doma JNA u Zagrebu 9. prosinca 1983. održana je VII redovna izborna godišnja skupština na kojoj je bilo 24 člana SO-a i 22 gosta iz SD »Istra«, SD »Ursus spelaeus«, SD »Proteus«, SO »Beograd«, SO PD »Željezničar«, SO PD »Dubovac«, DISKF i PD JNA »Sutjeska«. Takoder su bili primljeni telegramski pozdravi od Speleološkog društva SR Crne Gore, SD »Bosansko-hercegovački krš« i Mr. S. Božičevića koji nisu mogli prisustvovati skupštini. Nakon tajničkog (D. Raica), oružarskog (D. Suhajda), blagajničkog (M. Princip) i arhivskog (Z. Plavčić) izvještaja dana je razrješnica starom rukovodstvu i izabrano je novo u sastavu Zdravko Medimurec (pročelnik), Boris Mahovac (tajnik i oružar) i Žarko Supić (arhivar i blagajnik).

Od 25. 2. 1983. ukupno je održano 97 akcija: 19 speleoloških istraživanja, 28 posjeta, 16 izleta, 3 ture, 4 vježbe, jedno skijanje i 26 ostalih (predavanja, tečajevi i sl.). Najznačajnije su bile Mala Kapela '83 (tokom prvomajske praznika), ronjenje izlaznog sifona u Jopićevu spilji, logor na srednjem Velebitu i ronjenje sifona u Crnom vrelu u Rokinoj bezdani. Ukupno je istraženo 27 objekata od kojih 24 nova, a u 3 su istraživanja nastavljena. Najznačajniji objekti su Ponor Peperilarica - 358 m, Jama kod Kalanjeve Ruje - 167 m, Keserova bezdana - 101 m, Jama Grofica - 81 m i niz drugih, te Pećina Muškinja (preko 3000 m) koja danas čini dio najdužeg spilskog sistema u Hrvatskoj. Ova godina označila je početak aktivnijeg speleorponjenja za odsjek, pa je 6 članova završilo ronilački tečaj, a u suradnji sa SDI i DISKF preronjeno je 4 sifona: u Rokinoj bezdani dužine 13 m, dubine do 6 m, u Jopićevu spilji dužine 14 m i dubine 7 m i dva sifona u izvoru Crno Vrelo dužine 25 i 4 m i maksimalne dubine 6 m.

U suradnji sa Spéléo Clubom Strasbourg naš član Z. Supić posjetio je nekoliko značajnijih objekata u pokrajini Doubs u Francuskoj, među kojima su Réseau de Verneau (dužine 28.500 m, dubine 387 m), Gouffre de Pourpevelle (dužine 9500 m), Gouffre de Vauvouger (dužine 215 m), Aven de la Solitude (dužine 200 m) i Gouffre des Biefs-Boussets (dužine 2900 m, dubine 180 m). Započeta suradnja nastavljena je tokom ljetnog logora prisustvom jednog člana SCS-a. Ostvarena je dobra suradnja sa SDI, DISKF, ASA-OK, SO »Dubovac« i SD »Proteus«.

Odsjek broji 39 aktivnih članova od kojih 6 novih. U toku 1983. godine održano je 48 sastanaka na kojima je prosječno bilo 13 članova. Sastanke je uspješno vodio pročelnik ing. T. Kovacević. Struktura članova u 1983.: 10 speleologa, 12 speleologa-pripravnika, 16 speleologa-suradnika i jedan član koji je stekao kvalifikacije za instruktora.

Boris Mahovac

Vezni putevi i transverzale

VEZNI PUTOVI I TRANSVERZALE U JUGOSLAVIJI

Nastavak iz NP 1—2/84. Podaci sadrže: naziv, adresu upravljača, datum osnivanja, tip, broj kontr. točaka, vrstu markacije, trajanje puta, postoji li dnevnik, značka, poseban vodič, karta i ostalo. Natjecanje »Planinar-transverzalac» u PDZ iz Zagreba priznaje puteve pod br. 30, 31, 32, 33, 34, 35, 39, 40, 42, 43, 53, (2).

SR BOSNA I HERCEGOVINA

30. PLANINARSKA TRANSVERZALA »IVANČIĆ — MEMORIJALNI CENTAR J. B. TITO«, PD »Zvijezda«, 71380 Iljaš, p.p. 19. Otvorena 13. 5. 1984. u počast djelu i ličnosti druga Tita; linijski put s 30 KT; ubičajena markacija s dodatkom slova »IMC«; obilazak oko 15 dana (400 km); dnevnik-vodič, značka. Napomena: obavezna je prijava dana polaska jer je rok ograničen na 30 dana od ovjere PD »Zvijezda«, a obilazak je dozvoljen u jednom smjeru od KT-1; snimanje pred KT ili ovjera organizatora u pohodu svake godine u maju.

31. PLANINARSKA TRANSVERZALA »TITOVA STAZA«, PD »Javorje«, 77260 Titov Drvar, Maršala Tita 77. Otvorena 25. 5. 1984; linijski put s 10 KT; ubičajena markacija; obilazak 1 dan (26 km), dnevnik-vodič, značka. Napomena: snimanje pred KT (označene crvenom petokrakom zvijezdom, red. br. i slovima »TS«) ili ovjera organizatora u pohodu (prvi je izveden 25. 5. 1976).

32. PLANINARSKA TRANSVERZALA »PETROVA GORA — BIHAĆ«, PS BiH, 71000 Sarajevo, Sime Milutinovića 10; otvorena 26. 5. 1984. povodom Dana mladosti i proslave 110. obljetnice organiziranog planinarstva u SR Hrvatskoj; linijski put s 15 KT; ubičajena dvosmjerna markacija, obilazak 3 dana (22 sata, jer se od Cazina do Bihaća može busu, inače 28 sati); dnevnik-vodič, značka. Napomena: dokazivanje otisnutim žigovima ili snimanjem pred KT.

33. TRANSVERZALA »AVNOJSKI BIHAĆ«, PD »Plješivica«, 77000 Bihać. Otvorena 22. 6. 1984. povodom 30-god. PD; linijski put s 10 KT; ubičajena markacija; obilazak 2 dana (14 sati); dnevnik-vodič, značka i diploma. Napomena: snimanje pred KT, koje su označene red. br., petokrakom zvijezdom i slovima »TAB« (osim spomenika), ili potvrda vodiča u organiziranom pohodu.

34. PLANINARSKA TRANSVERZALA »VLAŠIĆ«, PD »Vlašić«, 72270 Travnik. Otvorena 18. 8. 1984. u čast 40. god. oslobođenja Travnika; linijski put s 26 KT (više područje) i točkasti put s 8 KT (više područje), ukupno 34 KT; ubičajena markacija uz dodatak spojenih slova »TV«; obilazak 7 dana; dnevnik-vodič: 2 značke: srebrena za uže i zlatna za više područje. Napomena: snimanje pred KT (označene red. br., znakom »TV« i petokrakom zvijezdom, osim spomenika) ili posebnim transv. žigom u planinskim obiectima. PD »Vlašić« organizira pohod barem jednom u 5 god. a PD »Borac« u 4. 7. (Dan borca) svake godine u skrom području »Marš boraca« s posebnim dnevnikom i prigodnom značkom.

35. PLANINARSKA TRANSVERZALA »VI. PROLETERSKA ISTOCNO-BOSANSKA NOU BRIGADA«, PD »Energoinvest-TTU«, 75000 Tuzla, 18. Hrvatske brigade 25. Otvorena 24. 8. 1984; linijski put s 15 KT; ubičajena markacija; obilazak 4 dana (100 km); dnevnik-vodič, značka. Napomena: snimanje pred KT ili dokaz žigovima u organiziranom pohodu na Dan brigade (kolovoz-august) svake godine.

SR HRVATSKA

39. PLANINARSKI PUT »KONJŠĆINA—IVANČIĆA«, PD »Gradina«, 41282 Konjščina, p.p. 2; otvorena 15. 4. 1984; linijski put s 3 KT; ubičajena markacija; obilazak 1 dan (6 sati); dnevnik, šapirografirani vodič, značka. Napomena: dokaz posebnim žigovima.

40. PLANINARSKI PUT »VIS«, PD »OKI«, 41000 Zagreb, Žitnjak b.b.; otvoren 10. 6. 1984; linijski put s 4 KT (1 neobvezna); ubičajena markacija; obilazak 1 dan (25 km) dnevnik, značka. Napomena: dokaz posebnim žigovima; stranim državljanima zabranjen dolazak na otok.

41. GORANSKI PLANINARSKI PUT — 1. dionica: »Tragom Goranove mladosti«, PD »Zagreb-matica«, 41000 Zagreb, Bogovićeva 7; otvoren 10. 6. 1984. u sklopu svečanosti »Goranova proljeće«; linijski put s 13 KT (2 neobvezne); ubičajena markacija s dodatkom slova »G«; obilazak 3 dana (80 km); dnevnik-vodič, značka. Napomena: dokaz posebnim žigovima. Svaka od 3 dionice ima svoj poseban dnevnik i značku, a za čitav put (dužine 250 km) dobiva se jubilarna značka. Ostale dionice otvorit će se u naredne 2 godine.

42. PLANINARSKI PUT »VELEBNO«, PD »Zagreb-Matica«, 41000 Zagreb, Bogovićeva 7 i PD »Visočica« 48000 Gospic, Oreškovićeva 26. Otvoren 30. 6. 1984. u čast 110 g. organiziranog planinarstva u SR Hrvatskoj; linijski put s 8 KT; ubičajena markacija; obilazak 3 dana; dnevnik-vodič, značka (ku-puje se zajedno s dnevnikom).

43. PARTIZANSKO-PLANINARSKA TRANSVERZALA »BRAC-HVAR-VIS«, PD PTT »Marjan«, 58000 Split, Ul. Lavčevića 9 (p.p. 332). Otvorena 8. 9. 1984. u sklopu proslave 40. g. boravka druge Tite na Visu; linijski put s 23 KT; ubičajena markacija uz dodatak slova »PTT«; obilazak 4 dana (26 sati; 80 km); dnevnik-vodič, značka. Napomena: snimanje pred KT (označene red. brojem). U organiziranom pohodu žigovi.

44. Stazama partizanskih kurira, PD »Dili«, 55000 Slav. Brod, Ankica Hitrec (tainica). Setalište braće Radić 24 I. Otvoren 29. 9. 1984. Linijski put sa 4 KT, ubičajena markacija, obilazak jedan dan (9.30 sati), dnevnik-vodič značka. Napomena: dnevnik je zalednički s br. 45.

45. Kružni put po Dili-gori, PD »Dili«, 55000 Slav. Brod, Ankica Hitrec (tainica). Setalište braće Radić 24 I. Otvoren 22. 9. 1984. povodom 60. godišnjice osnivanja društva. Linijski put sa 6 KT, ubičajena markacija, obilazak dva dana (14 sati). Dnevnik-vodič (zajednički s br. 44), značka.

SR SLOVENIJA

52. SLOVENSKA GEOLOŠKA TRANSVERZALA, »Društvo priateljev mineralov in fosilov«, 64990 Tržič Trg svobode 31. Otvorena 12. 5. 1984; linijski put s 8 KT (u sklopu 33 točke opažanja i tablja s imenom i red. br.); ubičajena markacija i žuti nutokazi-strelice s prekrivenim žekšima; obilazak 4 dana (36 sati; 50 km); dnevnik poseban vodič, kartice Karavanki s učetanom trasom i KT značka. Napomena: dokaz posebnim žigovima, a učet obilazka je učlanjenje u »DPMF«, uz čiju žlezansku iskazu i umanjeni značak transverzalom se može kretati pograničnim područjem (umjesto pogr. dozvole).

53. PREŽIŠKA PLANINSKA POT, PD »Prežice«, 68250 Prežice; otvoren 20. 5. 1984; linijski put s 2 KT; ubičajena markacija; obilazak 1 dan; dnevnik, značka. Napomena: za prvi obilazak značka, za pot puta posebno priznanje.

54. PO SLEDENIH PARTIZANSKIH RELEJNIH KURIRJEV NOV GORENJSKE, »Pododbor reljnih kurirjev Gorenjske«, Loize Hafner, tainik, 64220 Škofija Loka, Suška c. 34 (tel. 064/60-688); put je otvoren 26. 5. 84; točkasti put s 40 KT; obilazak oko 30 dana; dnevnik-vodič s kartom, 4 značke. Napomena: put nije planinarski markiran, već se u pomoći vodiču i terenskih obavijesti dolazi do KT koje su obilježene mramornim tablama sa sljkovitim motivom kurira unutar petokr. zvijezde i s natpisom »Pošljena kurirska postaja« i oznakom »G« od 1—40; za 10 KT dobiva se brončana, za 20 KT srebrna, za

30 KT zlatna a za 40 KT platinirana značka; postoji i brončana propagandna značka »Kurir na javki«.

(2) PLANINSKA POT XIV. DIVIZIJE. PD »Čeljeks« (Odbor z pot XIV. divizije) 63000 Celje, Stane-tova 1. Put je otvoren 25. 5. 1984. povodom 40. g. dolaska »XIV« u Štajersku; linijski put s 30 KT;

uobičajena markacija sa oznakom »XIV«; obilazak 6 dana; dnevnik, poseban vodič sa sekcijama karta, značke. Napomena: put nosi oznaku br. 2 u »NP« 3—4/80 kada je opisan; od 1959—1984. g. održavani su prigodni marševi (bez dnevnika i značke).

Krešimir Ormanec

● Planinarska transverzala »Ivančići — Memorijalni centar Josip Broz Tito« je prelaz Želja planinara Ilijas, da ovjekovjeće sve izraženiji fenomen našeg čovjeka, njegovu snagu i volju, da pješačenjem, kako su to činili partizani, oda dužnu počast djelu i ličnosti druga Tita. Transverzala je otvorena 13. svibnja, a otvorilo ju je PD »Zvijezda« Ilijas. Rukovodeći se isključivo tradicijom NOB-e transverzala obilazi historijska mjesta kroz Bosnu i Srbiju u dužini od oko 400 kilometara, izbjegavajući što je više moguće komunikacije. Ima 25 KT i 5 dopunskih KT. Pravac kretanja transverzale je: Ivančići, Gajevi, Podlipnik, Sarenovo Polje, Kruševci, Ivačovići, Babinsko brdo, Pjenovac, Han Pjesak, Partizan polje, Kraljeve vode, Koprivo, Sušnjari, Bratunac, Ljubovija, Savčovići, vrh Jablanik, plan. kuća »Živan Đurđević, vrh mali Pavlen, Čiker, Pobilice, Divčibare, plan. kuća »Dobre vode«, plan. dom »Rajac«, Trudeli, Dragolj, Izletnička kuća na Bokulji, Arandelovac, Kosmaj, Avala, Beograd, muzej »25. Maj«. Transverzalu je moguće obići za 12—15 dana. PD »Zvijezda« Ilijas izdalo je numeriran dnevnik i značku transverzale. Put je većim dijelom dobro markiran, a oznaka je »IMC«. PD »Zvijezda« organizira svake godine obilazak transverzale u vremenu od 13. do 25. 5. Za sve informacije obratite se na

adresu: Planinarsko društvo »Zvezda«, p. p. 19, 71380 Ilijas.

● Partizanski put Banjom. PD »Gavriločić« u suradnji s PD »Sisak« iz Siska, obilježavajući 40-godišnjicu pobjedosnog završetka NOR i 110-godišnjicu organiziranog planinarstva u Jugoslaviji, priprema za planinarne novi put na području Banije, koja do sada u planinarskom pogledu nije bila istražena i markirana, pod nazivom »Partizanski put Banjom«. Od mnogobrojnih značajnih lokaliteta kojima banjško-sisačka regija obiluje, u trasu puta ući će Muzej Revolucije u Sisku, Brezovica, Kaline, Tremušnjak, Gačešin partizanski logor. Spomen dom »Bratstvo jedinstva« Samarica, Klasični, Banski Grabovac i Glina. Put Banjom bit će otvoren u maju 1985. godine.

● Jankovački jubilarni planinarski put — otvoren je prije deset godina (1975), kada je PD »Jankovac« slavilo 50 godina postojanja. Ove godine »Jankovac« broji 60 godina, a Jankovački jubilarni deset. Put je jednodnevni, traje pet do šest sati lagamog hoda kroz šumoviti Pa-puk. Počinje u planinarskom domu na Jankovcu, a završava u selu Humljanim. U domu, koji je potpuno opskrbljen i otvoren

svaki dan, možete nabaviti dnevnik put po cijeni od 100 dinara, u koju je uključena i trofejna značka nakon obilaska. Do doma na Jankovcu možete stići od Činaca, mjesto na pruzi Zagreb—Osijek, cestom 18 km ili od Velike također cestom 15 km. (M. Lay)

● Kružni planinarski put Brežice — Veliki Cirknik. Kako nam javlja PD »Brežice«, njihovo je društvo u svibnju 1984. godine otvorilo kružni planinarski put Brežice — Veliki Cirknik (630 m) — Stojdraga (519 m) — Brežice. Put je markiran od starog mosta na Krki gdje se nalazi i tabla sa skicom puta. Put traje četiri do pet sati, a zbog atraktive prirode i blizine jakih planinarskih centara sigurno će privući mnoge planinare. Vezni put ima tri kontrolne točke: Motel, Veliki Cirknik i Stojdragu, gdje se mogu dobiti žigovi. Planinarski dnevnik staze može se nabaviti u recepciji motela »Petrol« na Čatežu ili kod Ivana Kostanjška (frizerski salon) Brežice, Čermeljeva 1. Cijena dnevnika je 40 din. Za jednom prijedenu put obilaznik dobiva značku »Brežička planinska pot«, a za pet puta prijedenu stazu i posebno priznanje. Značke i priznanja dobit će se na recepciji motela »Petrol« ili kod druga Kostanjška uz prilog pravilno ispunjenog dnevnika puta. (KM)

Publicistika

● Drago Šefer: Planinarski zapisni, izdavač PS BiH, 186 stranica, format 20x31 cm, ilustrirano sa 40 fotografija, godina izdanja vjerojatno 1984 (nije označena godina, mjesto izdavanja niti tiskara), cijena 300 dinara (može se naručiti kod autora, 58300 Makarska, Ulica skojevac 4). Ova knjiga je istodobno autobiografska, i povijesni prikaz jednog planinarskog razdoblja u BiH, i planinarska slikovnica, i autorovi sabra i članci, i dokument o početcima alpinizma u BiH. Tko je autor i što knjiga hoće reći najbolje se vidi iz izdavačeva uvida, pa eto nekoliko citata. Autor je rođen 1908. u Sarajevu, do rata željeznički službenik, poslijе rata na radu u Glavnom odboru sindikata BiH, sarajevskoj općini i poduzeću »Park«. Poslijе umirovljenja 1965. živi u Makarskoj (njegova je zasluga obnova PD »Blokovo« u Makarskoj). Pripadnik je planinarske organizacije od 1924. Svoju je ličnost izgradio u poohodima po planinama. Postao je vršni visokogorac kojem su kao terenskom skijašu i alpinisti postala

dostupna sva prostranstva planina. Godine 1935. formira u »Prijatelju prirode« u Sarajevu prvi AO u BiH. Planinarski je pisac, prije rata piše u časopisu »Snaga«, a poslijе rata u časopisu »Naše planine«. Knjiga obuhvaća dio njegovih bilježnika povijesnog sadržaja iz BiH, putopise, doživljeno u planinama, susrete, fragmente s alpinističkim i skijaškim pohoda, slikane njegovim jezikom i ilustrirane njegovim fotografijama. Odlikovan je zlatnim znakom PSJ, PSH i PS BiH, plaketom SFK Makarska, poveljom PD »Blokovo«. Imenovan je počasnim predsjednikom PD »Makarska« a nosilac je znaka broj 1 alpiniste BiH. Autor i Planinarskom savezu BiH svi planinari duguju zahvalnost za ovu zanimljivu knjigu kakvim naša planinarska književnost ne obiluje. (Z. P.)

● »Smer«, interno glasilo alpinista Srbije, broj 1. novembar 1984, donosi na 24 stranice dvadesetak zanimljivih priloga, među kojima su i napisi alpinističkih veterana

Zvone Blažine i Velibora Stanišića. Zanimljiv je popis penjačkih aktivnih članova AO-a u Srbiji. Ima ih ukupno 108 (Beograd 33, Niš 14, Cačak 16, Bor 11, Kruševac 16, Kragujevac 4, Zajecar 7, Leskovac 1, Kraljevo 6). Slijedi pregleđ uspona u 1983. i opis prvenstvenih smjerova u Vukanu, Stolu, Sićevačkoj klisuri, Kablaru itd, zatim razne vesti, a ima i humora. List je bogato ilustriran, tehnički na visini, s ukusnom naslovnom stranicom i dobrom tehnikom umnožavanja. Naručuje se kod AO »Dr. Rastko Stojanović«, Zmaja od Noćaja 9 IV, 11000 Beograd. (Z. P.)

● Planinarstvo u »Povijesti sporta«. Svezak 58 posvećen je zimskim sportovima i, dakako, da tu nije izostalo planinarsko skijanje. Ivica Sudnik u članku »Skijanje i sanjkanje u Samoboru« daje obilje podataka o PD »Japetić« čiji je član i predsjednik već mnogo godina. Duško Marović iz Splita u članku »Dalmatinci na skijama« na 8 stranica govori, među ostalim, i o HPD »Mosor«,

»Biokovo«, »Svilaja« i »Orjen« te o skijaškim utakmicama tih društava. I u Skutljevom članku »Zagrebački zimski sportski podsavez 1922-9« mnogo je riječi o planinarima, posebno o drugim. Ivi Lipovčaku koji je bio i predsjednik tog podsaveza. U broju 59 opet se javlja Ivica Sudnik člankom »PD Japetić 1923-83« u broju 60. nalazimo planinarsku biografiju Dragutina Belaćića u povodu odlikovanja Trofej SFK Hrvatske 1983. god. Dio broja 61 posvećen je 110. obljetnici hrvatskog planinarstva, što je istaknuto na posebnoj uvodnoj stranici. Tu su članci Dragutina Benkovića »Prilozi za povijest planinarstva u Virovitici«, Petra Stanića »Počeci planinarstva u Lici« i Dure Perića »Spomen-obilježja na Velebitu koja su postavili planinari«.

(Z. P.)

• 60 godina »Prijatelja prirode«, 50 godina »Glavice« naslov je brošure od 40 stranica koju je objavilo PD JNA »Sutjeska« 1984. god. u povodu otvorenja renoviranog i proširenog Domu na Glavici, što ga je prije pola stoljeća sagradio PD »Prijatelj prirode«. Urednik je Ranka Stern, predgovor je napisao povjesničar Vlado Oštřík, a glavninu teksta Franjo Vokoun, predratni član PP. Na kraju je bilješka o piscu, o radovima na obnovi, o prilazima Glavici i višebojna zemljopisna karta zapadnog dijela Medvedni-

ce. Brošura košta 100 din a može se kupiti u Domu na Glavici.

• Planinarski list 3-4, 1984 donosi na 40 stranica dvadeset napisa o svojoj djelatnosti, članskim izletima, a i niz reportaža i stručnih članaka vanjskih suradnika. Uvodni dio posvećen je velikoj jubilarnoj akciji »Učka 1984« koju je PD »Kamenjak« izvršno organiziralo u povodu 110. obljetnice našeg planinarstva (2000 posjetilaca!). Ističu se napsi s temom o bratimljenu »Kamenjaku« s društvenima u drugim republikama (Slovenija, Makedonija) i s planinarima iz Furlanije u Italiji.

• Bilogorski planinar broj 15, 1984. na dvadeset stranica donosi obilje vijesti i uspješnih ilustracija. Uvodnik je posvećen našoj 110. obljetnici i Sletu planinara Jugoslavije na Medvednici, slijede članci o ekspediciji na Kang Guru, o osnovama speleologije, putopis od Pelistera do Sare, transverzali po Visu itd. (Z. P.)

• Cerović: Durmitor i kanjon Tare — Vodič. U siječnju je izšla iz tiska, u izdanju Nacionalnog parka Durmitor, knjiga »Durmitor i kanjon Tare — Vodič«, poznatog planinarskog publicista Branislava Cerovića. Knjiga je namijenjena planinarima, kajakašima i sudionicima plavarenja. Prvi dio knjige posvećen je Durmitoru. To je u stvari II. prošireno izdanie planinarskog vodiča Nacionalnog parka Durmitor iz 1979. Nova

poglavlja odnose se na novomarkirane uspone (Sedlena greda, Sareni pasovi, Crvena greda) i na jedinstven prolaz »Kroz klekov labirint« (V. Štuoc, Pašina gomila, Gologlav, Crvena greda). Informativni dio znatno je proširen i ažuriran. Ovom dijelu knjige namijenjene su i 24 cijelostrane color fotografije (14×21 cm) ljetnih i zimskih motiva, kao i topografska karta u 5 boja razmjera 1:25.000. Drugi dio knjige odnosi se na kanjon Tare. Prvi put u našoj turističkoj publicistici usporedno su prikazane odlike i vrijednosti Tare i Velikog kanjona Kolorada, opisane morfološke i hidrološke karakteristike riječnog toka Tare i pruženi brojni podaci o bukovima, kraškim vrelima, slapovima, tjesnacima i preprekama u riječnom koritu, o logorištima i dr. Ovom dijelu knjige priloženo je 8 cijelostranih color fotografija motiva iz kanjona Tare i topografska karta čitavog kanjonskog toka Tare, od Bistrice do Šećepoja, razmjera 1:50.000. Knjiga je formata 14×21 cm, štampana na finom bezdrvnom papiru, ima 192 stranica, korice bindeket, sa color fotografijama na naslovnici i zadnjoj stranici. Cijena knjige iznosi 800 din. Planinarskim organizacijama, ako do 1. aprila 1985. naruče najmanje 50 primjeraka knjige, daje se rabat od 20%. Narudžbe na adresu: Nacionalni park »Durmitor«, 84220 Zabljak. Informacije na telefon 84-88-115 ili 84-88-346.

Kamo na izlet

• »Tragom prvog izleta HPD-a kroz Samoborsko gorje. Kao završna akcija proslave 110. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj održat će se 19. svibnja u Samoborskem gorju jubilarni pohod »Tragom prvog izleta HPD-a«. Organizatori akcije, PSH i PD »Japetić« iz Samobora, već duže vrijeme vrše pripreme kako bi akcija sto bolje uspjela. Cjelokupni program bit će dostavljen planinarskim društvima početkom mjeseca veljače o. g. Molimo sva društva, da ovu akciju uvrste u svoj program te započnu animiranje članstva za što masovnije sudjelovanje.

• Poziv na 7-dnevno putovanje Sutjeska — Maglić. Tomislav Jagatić, iskusni planinarski vodič iz Autotransporta Varaždin, vodiće 13.-17. 7. trasom Varaždin, Zagreb, Mostar, Tjentište, Zelengora, Trnovačko jezero, Maglić, Sarajevo, Zagreb, Varaždin. Cijena će biti za planinarske džepove, pu-

tovanje autobusom. Preliminarne prijave, obavijesti i detaljan program na pismeni zahtjev (42000 Varaždin, Koprivnička 2) ili telefonski (43500, Kučni 49).

• Poziv na 8-dnevno putovanje Durmitor — Tara. Zapravo se radi o reprizi prošlogodišnjeg puta, koji se ponavlja zbog vrlo dobrog uspjeha. Opet vodi Tomislav Jagačić. Trasa: autobusom Varaždin, Zagreb, Sarajevo, Zabljak. Slijede alternative: plavarenje Tarom ili usponi po Durmitoru. Povratak preko Sarajeva. Cijena će biti oko 15.000 dinara. Preliminarne prijave, obavijesti i detaljan program kao gore. Termin 29. VI do 6. VII 1985.

• Krstarenje Kornatima s tradicionalnim obilaskom Planinarskog puta »Kornati« organizira i ove godine PD INA-OKI u pet turnura: prvi 13. IV — 5. V (5 pansiona, 2 krstarenja brodom, 8000 din), drugi 29. VI — 6. VII (7 p., 3 k., 13000 din, djeca do 10 god. 7000

din), treći 6. — 13. VII (7p., 3 k., 13500 din, djeca 8000 din), četvrti 13. — 21. VIII (8 p., 3 k., 15000 din, djeca 8000 din), peti 31. VIII — 7. IX (cijena još nije utvrđena). U cijenu je uključen prijevoz brodom iz Zadra do hotelske baze u Velenju Ižu i natrag. Polazak s rive u Zadru. Predbilježbe od 6. III uz uplatu od 2500 din, svake srijede od 19 — 20 sati u Klubu radnika INA-OKI, Ilica 17 prizemno. Informacije od 8 — 15 sati radnim danom na tel. 212-344, kućni 238 (Dagmar Doležal) ili 464 (dr. Zvonimir Sliepečević).

• Skijaške izlete na Bjelolasicu organizira svake subote i nedjelje Generaturist iz Zagreba po cijeni od 700 do 1100 dinara. Uključena vožnja autobusom do Vrele i neograničena upotreba žičara. Polazak od dvorane »Lisinski« u 6.30, povratak iz Vrele u 16.30. Na gornjoj stanici žičare radi restoran. Informacije u poslovnici Gene-raturista.

Obljetnice

• 85. obljetnica planinarstva u Krapini. 10. lipnja 1984. na proplancima Strahinjščice okupilo se više od tisuću planinara da u okviru sletu planinara Hrvatskog zagorja (28. po redu) zajednički obilježe 85. obljetnicu domaćina, PD »Strahinjčica« iz Krapine. Po red predsjednika Skupštine općine Krapina Milivoja Ranogajca, svećanosti su prisustvovali predstavnici PSH, pokrajinskih, svih zagorskih i nekoliko planinarskih društava iz Srbije, Bosne i Hercegovine i Slovenije. Svečane trenutke okupljenih planinara na Strahinjščici uveličali su članovi Tamburaške sekcije »Illići« iz Krapine, RKUD »Pavao Markovac« iz Zagreba i domaći glazbeni sastav »Braca Benci« iz Krapinske Pristave. U ime pokrovitelja proslave, skup je pozdravio ing. Ivan Kvež iz Krapine. Zaslужnim planinarama tom su prilikom uručene i spomen-priznanja. Krapinčani su već u prošlosti stoljeću njegovali raznoliku društvenu djelatnost, pa je i bavljenje planinarstvom, kao jednom od kulturnih djelatnosti započelo vrlo rano, 1883. godine kroz djelovanje Povjereništa HPD-a (istovremeno kad i u Varaždinu, Ludbregu i Križevcima). Prvi je predsjednik podružnice bio krapinski advokat dr Josip Majcen, a tajnik kotarski šumar Gašo Vac. Prvi službeni zapis društva poznat je od 19. travnja 1889. godine, što se i uzima kao početak službenog planinarstva u Krapini. Iste je godine i dr. Dragutin Gorjanović — Kramberger otkrio čuveno nalazište krapinskog pračovjeka na Hušnjakovu i učinio taj kraj svjetski poznatim. Krapina je time, kao i otvorenim knajpovim lječištem (1903—1930) dobila širi pu-

blicitet i postala, zajedno sa svojom okolinom i Strahinjščicom, omiljeno izletište izletnika, prvih turista i planinara. Počela je tako skra djetalnost koja organizirano još u prošlosti stoljeću planinarske osamdeset i pet godina.

(Antun Kozina)

• 20. godišnjica Općinskog planinarskog saveza Rijeka proslavljenja je 26. prosinca svečanom sjednicom. Velika sala Kluba privrednika u Rijeci bila je pretjesna za brojne planinare i goste koji su se odazvali te svojim prisustvom uveličali taj značajni jubilej riječkog planinarstva. Prigodni referat podnijeo je predsjedavajući OPS-a Oliver Kamencic, a zatim su uručena priznanja zaslužnim pregaocima na razvoju planinarstva. Uz skromnu zakusku, koja je uslijedila u foajeu kluba, stari planinarski vuci pomalo sjetno evocirali su svoje zgodne i nezgode na planinskim stazama i vreljima. Bilo je šala, anegdota, a iznad svega poznate planinarske prisnosti. (Miljenko Pavese)

• Deset godina PD »OKI« u Zagrebu. Društvo je obilježilo 16. siječnja deset godina postojanja i rada (1974—1984). Svečanoj skupštini prisustvovalo je 120 planinara, među kojima predstavnici planinarskih saveza Zagreba i Hrvatske, dvadesetak društava. Bilo je to prije deset godina (19. XII 1974), kada je Radna organizacija OKI dobila novo društvo. Danas društvo broji 580 članova i ima dvije planinarske sekcije: Okiroto, u Pregradama i Imunološki zavod, u Zagrebu. Sjevernoj zemljini proumili su planinari tokom tih deset godina ime OKI-ja, a kasnije INA-OKI-ja.

Postavili su zastavice s tim simbolima na Olimp, Grossglockner, Toubkal, Mont Blanc i Killimanjaro. Nemoguće je u nekoliko riječi opisati gdje su sve bili kroz to vrijeme (156 organiziranih izleta na kojima je sudjelovalo preko 5500 planinara). Tri transverzale koje su postavili i organizirali, postale su masovnim stjecištem mnogih planinarskih društava širom Jugoslavije. »Petrovu Goru« obišlo je 766 planinara, »Kornate« 1375 i »Vis« 572 planinara iz svih republika i pokrajina naše zemlje i steklo isto toliko spomen-znaka. Sest godina u Klubu radnika INA-OKI, Ilica 17, društvo organizira popularna predavanja, uz prikazivanja kino-filmova i dijapoizvitiva. Na ukupno 216 predavanja (prosječno 36 godišnje) bilo je preko 10 tisuća planinara. Društvo suradije s mnogim planinarskim društvima Zagreba i naše Republike. Takoder u sklopu SOUR-a INA društvo je razvilo dobru suradnju s planinarama iz INA-Naftaplina, INA-Inženjerija, INA-Rafinerija Rijeka i INA-Petrokemijske Omisalj. Za svoj rad članovi su dobili brojna priznanja društava i saveza: brončani znak PSH primilo je 20 članova, srebrni 10, a zlatni 7. PSJ je dodjelio srebrni znak petorici, a zlatni dvojici članova. U povodu jubileja društvo je dodjelilo 55 plaketa istaknutim pojedincima i planinarskim društvima s kojima je ostvarena dobra suradnja. Od te skupštine društvo nosi novo ime — Planinarsko društvo »INA-OKI«, i s njim ulazi u drugo desetljeće svog postojanja.

(Dr. Z. S.)

Vijesti

• 25. jubilarni sastanak planinara PTT radnika SR Hrvatske održan je od 29. XI do 2. XII u Opatiji u izvanredno dobroj organizaciji PD PTT »Sljeme« iz Zagreba. Ovom jubilarnom sastanku prisustvovali su planinari ptt radnici iz SRH, članovi PD PTT »Učka« Rijeka, PD PTT »Marijan Split, PD PTT »Sljeme« Zagreb i ograncima iz Karlovca, Križevaca i Siska, članovi novoformiranih planinarskih ptt društava iz Osijeka i Varaždina te članovi prijateljskih PD iz Rijeke i Opatije. Po već ustaljenoj dugogodišnjoj praksi, njima su se pridružili i planinari ptt radnici iz gotovo svih naših bratskih republika i pokrajina: članovi PD PTT iz Beograda, Brčkog, Ljubljane, Maribora, Niša, Novog Sada, Skoplja, Tuzle i Zenice, tako da se ovaj sastanak pretvorio u sastanak planinara ptt radnika Jugoslavije, s rekordnim brojem od 635 sudionika. To je ujedno bio skup i manifestacija njihovog slobodarskog zajedništva. Na sve-

čanom otvaranju bili su i brojni istaknuti predstavnici društveno-političkih i radnih organizacija iz Opatije, Rijeke i Zagreba, među kojima predstavnici Skupštine općine Opatija, Zajednice RO PTT SRH, Republičkog odbora sindikata radnika u saobraćaju i vezama SRH (pokrovitelja sastanka), PSH, PSJ, RO PTT prometa Rijeka, OPS Rijeka, Subnora Opatija i drugi. Organizator je predio veoma raznolik i bogat kulturno-zabavni program u kojem su sudjelovali Združeni zborovi Kastavštine u prekrasnim narodnim nošnjama, čakavска recitatorska grupa KUD »Lovere« iz Lovrana i 11-godišnja Martina Blečić, učenica OS »Viktor Car Emin« iz Lovrana. Uz planinarski dio programa, koji je obuhvatio izlete do Lisine (644 m), Crnog vrha (1031 m), Kamenjaka (827 m) i Platka (1100 m), bili su organizirani izleti s obilaskom najznačajnijih kulturnih i povijesnih mesta i znamenitosti Istre. Odr-

žana su natjecanja u strelnjaštvu i orijentacijskom kretanju u prirodi, koja se godinama njuju na sastancima u skladu sa konceptom općenarodne obrane. Održan je i kratki tečaj iz orijentacije za mlade uzraste. Na ovom sastanku formiran je i medudruštveni odbor ptt planinarskih društava SRH radi njihove koordinacije. Skromnom svečanošću i predajom prelazne zastave sastanka omladincima članovima PD PTT Varaždin, organizatoru slijedećeg 26. sastanka u 1985. godini, završena je ova imponantna manifestacija. (M. Hrtica)

• Izložba fotografija Stanislava Gilića. Početkom ove godine je u Galeriji »Jadroagent« u Rijeci otvorena izložba fotografija Stanislava Gilića. Izložene fotografije imaju zajednički naziv »Motivi s planinama«. (dm)

• **Novosti s Peseca.** Planinarsko sklonište »Pesk« je zatvoreno, a žigovi mogu se dobiti svakodnevno kod domara Stjepana Bureka u selu Podravskoj Subotici kuća broj 55, 30 minuta hoda od skloništa. U njemu može prespavati 10 posjetioca, postoji mogućnost pripremanja hrane (kuhinja), osvjetljenje petrolejskom lampom, a izvor je udaljen 10 minuta. Veće grupe neka najave svoj dolazak par dana ranije na adresu: PD »Bilo« 43300 Koprivnica — pp. 60 ili telefonski 043-821-945 do 15 sati (radni dan), a od 15 do 21 sat na telefon 043-821-298 dr. Miliivoj Kovačić. Radnim danom kod domara Stjepana Bureka na telefon 013-821-005 od 7 do 12 sati. Primaju se preplate, na planinarski časopis »Bilogorski planinar« koji izdaje PD »Bilo« (150 dinara na živo račun broj: 32300-678-2944 preko SDK). Kao i do sada izlazit će tri broja godišnje.

• **Proširenje doma na Kleku.** U okviru proslave 110. godišnjice planinarstva u Hrvatskoj i 35. godišnjice plodnog rada društva pristupilo se akciji dogradnje doma u površini od 100 metara kvadratnih. Uređenjem i opremanjem dogradenog prostora dom na Kleku će osiguravati prihvat i spavanje oko 100 planinara. Dograđeni je objekt stavljen pod krov, u njemu se planira uređiti prostor za kuhinju, blagovaonicu i prostor za spavanje šezdesetak osoba. Najveću pomoć u izgradnji je pružila SIZ-a fizičke kulture općine Ogulin te OOUR-i RO »DIP« i RO »Šumsko gospodarstvo«. Dobrovoljnim radom uredenje pomalo članovi PD »Klek«, učenici COOU »Vladimir Bakarić« i učesnici SORA »Ogulin«. Ako se osigurava potrebna sredstva, dograđeni dio doma bi se mogao koristiti već ove godine. (V. Krevelj)

• **Dom u Zelenom viru.** Poznati Izletnički dom u kanjonu Zeleni vir koji je delovao u sastavu RO »Zeleni vir«, odsad će biti u rukama Planinarskog društva »Skradski vrh« iz Skrada. Marljivi planinari počeli su s uređenjem doma. Dom ima kapacitet 11 ležajeva i dobro će doći svim planinarama koji se kreću poznatom goranskom transverzalom. Bit će otvoren od petka do nedelje, a služit će za okrijepu i spavanje planinara. I same cijene bit će za planinare, vrlo popularne i različite od ugostiteljskih, što će privući i druge izletnike i ljubitelje prirode u ovaj prekrasni skradski krajoblik. (D. Mamula)

• **Spomen-dom Praprot kod Delnice** pod vrhom Praprom otvoren je za posjetioce svake nedelje. U domu je muzejska soba s povijesnim dokumentima i eksponatima. Pred domom je postavljena i drvena piramida s umjetničkim sadržajem a ima i svoj naziv: »Legenda Praprota«. Otvoren je za posjetioce i natkriven prostor za piknik, a ovo područje je inače i meta planinara jer se ovdje nalazi 12. kontrolna tačka Goranske transverzale. (D. M.)

• **Novo jezero kod Fužina.** U blizini goranskog mesta Fužina u mjesecu lipnju počimljivo gradeninski radovi na izgradnji i pozidanju nove brane za akumulacijsko jezero Lepenica, koje će biti veće od jezera Bajer. Cilj gradnje je sprečavanje poplava u tom kraju, kao i zaštita vornice drenovače u Fužinama, a sačuvat će se i viškovi vode koje do sada Bajer nije mogao sačuvati niti primiti, a sav višak će se čuvati kao dragocjena rezerva energije. Za gradnju Lepenice biti će potrebno 1,8 milijardi dinara. Ona bi HE »Nikola Tesla« u Tribiju davalala više od 11 milijuna kilovata sati. Gradnja će trajati više od dvije godine, a novo jezero bit će drugi dragulj u Gorskom kotaru, pa će, pored jezera Bajer i Omladinskog privući i izletnike i ljubitelje planinarenja. (D. M.)

• **Izborna konferencija planinara Podunavskog regiona** održana je u slobodarskom Drugovcu. Pored izvještaja o radu planinarskih društava i saveza, usvojen je kalendар o zajedničkim akcijama, izabran novi rukovodstvo regiona i delegacija za Skupštinu Planinarskog saveza Srbije. Miroč i Vukan nisu imali ni delegaciju ni predstavnike. Novi predsednik je Radmilo Todorović iz Smederevske Palanke, potpredsjednik Miomir Brkić iz Drugovca, a sekretar dr. Goran Savić iz smederevskog »Celicia«. Delegaciju regiona za skupštinu Planinarskog saveza Srbije čine 6 članova. To su: Radmilo Todorović iz S. Palanke, Mirko Dragić iz Požarevca, prof. Rade Nedeljković i Milan Krpan iz Smedereve, eng. Dragan Nikolić iz Drugovca i Milutin Kljajić kao predsjednik opštinskog planinarskog saveza. Milan Krpan i Dragan Nikolić predloženi su za predsjedništvo saveza Srbije. (M. Kljajić)

• **Vojvodanska ekspedicija,** sastavljena od 39 istinskih planinara i alpinista, osvojila je u intervalu od 1. VI do 25. VII 1984. najviše vrhove Turke (Ararat, 5165 m) i Iranskog gorja (Damavand 5671 m i Alalm Kuh 4840 m). Članovi su bili iz svih republika u Jugoslaviji, osim Crne Gore i Kosova. Voda ekspedicije i planinarskog dijela je bio Popara Lazar, a alpinističkog deša Šišić Muhamed. Put dug 8900 km preveli su »Lastinim« autobusom. Damavand je osvojio 18 planinara i alpinista. Vrh Alam Kuh (4840 m), koji se nalazi iznad Kaspijskog mora, osvojen je iz dva pravca, alpinistički. Ispejanja su dva smjera. Poljski smjer: ulaz na 4150 m., izlaz na vrhu 4840 m. Smjer je direktni, ocjene: VI A1 A3, visina 700 m. Vrijeme penjanja 12 sati. Penjači: Šišić Mukrim i Dervišević Nail. Varijanta Njemačkog smjera: ulaz na 4200 m., a izlaz na vrhu 4840 m. Težina II—III detalj IV+ A1. Penjači su bili Logić Naim, Vatrejnak Alirizah i Felc Danihel. Povratak Njemačkim smjerom i prečenje grebena u povratku u lijevo. Težina II. Svi osvajači Damavanda dobili su malu srebrnu značku i posebnu diplomu od Planinarskog saveza Iran-a, a voda ekspedicije Lazar Popara

je pored tih priznanja dobio i veliku srebrnu značku Damavanda i Zlatnu medalju jer je dvostruki osvajač Damavanda. Ararat je osvojen 19. jula po veoma lošim vremenskim prilikama, naime često su se smjenjivali kiša i sunce. Svi osvajači dobili su posebne diplome od Planinarskog saveza Turke. Ovogodišnju ekspediciju organiziralo je ZPSD »Duro Salaj« iz Subotice. (Lazar Popara)

• **PSD »Miroč« iz Smedereva,** koje postoji već 35 godina, nosilac je najvećih priznanja grada Smedereva i PS Srbije i svrstava se u red jačih društava u Srbiji. Djelatnost se sastoji od redovitih planinarskih izleta (neki od njih izvedeni su u suradnji s geografskom sekcijom pri Gimnaziji), pohoda na veće planine (Solinška glava, 2540 m), masovnih pohoda, proučavanja i sabora planinara Srbije. Društvo je organiziralo i jednji dan planinara Smedereva na Rajcu. Lanjske je zime organiziralo 24. desetodnevno zimovanje na Kopaoniku, sa tri skijaška tečaja. Društvo je konačno dobitilo i svoje prostorije, a na skupštini je dugogodišnjem članu i počasnom predsedniku prof. Radi Nedeljkoviću uručen Zlatni znak PSJ. (M. Kljajić)

• **PD »Biokovo« nagrađeno.** U čast 40-godišnjice Oslobodenja Makarske, u velikoj sali hotela »Dalmacija«, uz prisustvo brojnih predstavnika društveno-političkih organizacija, uzvanika i gostiju, održana je svečana sjednica općinske skupštine. Tom prilikom, PD »Biokovo« dodijeljena je Nagrada općine Makarska (iz oblasti fizičke kulture). Diplomu je primio predsjednik Drago Šimić, uz aplauz svih prisutnih koji su dobro znaju za velike rezultate i stalni rast ovog Društva, otkako je 1974. godine ono obnovilo svoj rad. Spomenimo samo traspajanje i obilježavanje »Biokovske partizanske staze«, izgradnju Planinarske kuće »Slobodan Račić« na Biokovu, vrlo zapuštena speleološka istraživanja, masovnost itd. (Ivo Puharić)

• **Rad SO »Biokovo«.** Mladi speleolozi PD »Biokovo«, popularno nazvani SOB-ovi, već godinama predstavljaju najvitalniji dio članstva. Rezultati njihovih upornih i teških istraživanja na Biokovu, dobro su poznati čitaocima NP, jer su u samom vrhu speleoloških snaga u SRH i česti domaćini speleološkim logorovanjima. Stoga nije čudo da je renomirani dnevnik »Slobodna Dalmacija« u broju 12316, za praznine Dana Republike, donijela na prvoj i dvije srednje stranice (duperlica) veliku reportažu sa fascinantnim fotosima o speleološkim istraživanjima na Biokovu i novom otkriću Jame »Starška« (—518 m, možda još dublje, što ostaje za dogodine). Kako piše SD, ovo otkriće djelo je mladih biokovskih entuzijasta Ž. Klarića, M. Gojaka, M. Hana, B. Turine, Sama Puharića, J. Sabića i dr., kao i njihovih sudrugova G. Gabrića, E. Strkljevića, M. Mužinića, I. Marinova (iz PD »Mosor« Split) i B. Jalžića (iz PD »Zeljezničar« Zagreb). (Ivo Puharić)

● **Dom na Risnjaku u opasnosti.** Lanjska jaka zima s ledom, ne-pogodama i teškim snijegom nani-jela je goleme štete Planinarskom domu na Risnjaku u Nacionalnom parku. Sada stradava i drvena konstrukcija koja je u sve jadnijem stanju. Krovana konstrukcija se godinama nije održavala, pa je sada dom prepušten milosti i ne-milosti, pogotovo će ga još više dokrajiti novi snijeg. Dom je u rukama Planinarskog saveza Hrvatske koji dugo obecava po-pravak, a ništa ne čini, pa goranski planinari s opravdјenjem negoduju. Dobro se zna što ovaj dom na Risnjaku znači planinari-ma, izletnicima i posjetiocima Nacionalnog parka. Planinari su voljni da nešto učine i da pomognu obnoviti dom. Ako planinarski savez hitno nešto ne učini, tražit će se da Dom predla nekom drugom na upotrebu. Zbog dotra-jalog inventara i samih kreveta opao je posjet domu. (D. Mamula)

● **O jednoj dezinformaciji u gornjoj vijesti.** Namjerno smo objavili vijest suradnika Dmitrija Mamule iz Vrbovskog, kao tipičan primjer nasledjanja dezinformacija. Istina je da je Dom na Risnjaku u derutnom stanju i da mu prijeti propast, istina je i da njime upravlja PSH, ali nije istina da su goranski planinari uistinu voljni da dom preuzmu, pa čak niti da ga zaštite od propadanja. Oni su spremni samo da negoduju. PSH odavna nudi taj dom na upravu planinarskim društva, u prvom redu društvu u Delnicama, ali ga nitko ne želi preuzeti. I tako nastaje apsurdna situacija, da se PSH mora baviti nečim čime se ne bavi ni jedan planinarski savez u Jugoslaviji, nečim što ne ulazi u njegove zadatke odredene Statutom — da vodi brigu o domu na Risnjaku i još k tome o nizu drugih objekata u Gorskem kotaru i Velebitu. Ta golema nametnutna briga ide na štetu ostalog rada kojim se je PSH dužan baviti. Brigu o domovima treba da vode planinarska društva na čijem se terenu domovi nalaze uz pomoć svojih komuna i SIZ-ova za fizičku kul-turu, ali je svima poznato da briga o domovima zahtjeva ve-like napore, mnogo novaca i mnogo pozrtvovnosti. Zato je i razumljivo da se većina društava radije odaje bezbržnom organiziranju izleta, ali je za osudu ako takvo alkavko društvo nastoji svoju krivicu svaliti na nekog drugog i još k tome putem javnog informiranja, kao što to pokazuje gornja vijest. Nedavno je i opet, po već uhodanoj praksi, jedno društvo poslalo klijucu-đena u PSH s objašnjenjem da im je briga o domu preteška. Cudna praksa, kakve nigdje drugdje u Jugoslaviji nema! Uostalom, pozivamo dopisnika Dmitrija Mamulu da nam javi koji su to planinari koji žele preuzeti Dom na Risnjaku, ako je istina da takvi postoje. Bit će im od srca zahvalni svi planinari Hrvatske, a Planinarski savez Hrvatske dat će im punu moralnu i mate-rijalnu podršku u granicama svojih mogućnosti. (Dr. Željko Poljak)

● **Lovačka kuća Litorić.** U šumi Litoriću kod Vrbovskog na Lo-

vačkoj kući izmijenjena je do-trajala drvena konstrukcija, jer je prijetilo propadanje od snijega i nepogoda. Obnovu je izvršila Drvna galerterija SG Vrbovsko. Dom je služio lovcima, drvosje-čama i planinarcima za sklonište od nevremena i za predahe.

(D. Mamula)

● **Oživljen rad PD »Kamenar« u Sibeniku.** Planinarski pokret u Sibeniku ima dugogodišnju tra-diciju. Ipak, entuzijazam i rad je splasnuso pa se već dugo nije čulo za planinarstvo i planinare u Sibeniku. Godine 1981. ponovo je pokrenut rad. Održana je go-dišnja skupština i izgledalo je da će sibenski planinari slijediti ne-kadašnji dobar i plodan rad. Me-dutim, nije se mnogo napravilo. Istina, najaktivniji su samostalno ili u grupama odlazili na planinarske pohode, ali bez planinarskih knjižica i beneficija koje im, kao članovima planinarske organi-zacije, one omogućuju. Na Sletu planinara Dalmacije, održanom 13. i 14. listopada 1984. na Pro-mini, sudjelovalo je destak Šiben-skih planinara. Bila je to prilika da se, u novosagradenom planinarskom domu »Cavnovka«, po-novo stvari ideja o oživljavanju rada. Slijedio je nakon toga još dogovora »privatnih« planinarskih pohoda i izleta. »Ponor Šibenskog planinarstva«, kako se pod tim naslovom javio u »Šiben-skom listu« jedan čitalac i planinarni, ipak nije sasvim prisutan. Svake nedjelje odlazio se na planinarske pohode i izlete. Istim vrlu uspjeli izlet »Krkice uz-vodno« uz obrone Dinare od Knina do Kijeve, planinarske šetnje Trtrom, Orlicom i obilžnjim brdima, dvodnevni izlet u planinarski dom na Dinari, učestale posjete Promini i Borisovom domu na Paklenici, Svetom brdu i Stirovcu na Velebitu, popularnom Zavižanu, Vlašiću itd. Redovno se sastajemo i osvježavamo uspo-mene s planinarskih pohoda, uz razgledavanje fotografija i dija-pozitiva. 10. siječnja 1985. održali smo izbornu skupštinu. Na njoj je konstatirano da treba zatražiti podršku i pomoć društveno-političke zajednice i »naših susjeda«, afirmiranih planinarskih društava iz Splita i Zadra. U planu rada istaknuta je potreba masovnosti u našim redovima. Mjesna zajed-nica »Varoš« i DTO »Partizan« voljni su nam ustupiti društvene prostorije za naše sastanke. Plod-na diskusija i broj prisutnih na skupštini garancija su budućem uspješnom radu. (Ante Juras)

● **PD »Kamenjak«** je po tradi-ciji dočekao Novu godinu planinarskim pohodom. Staru go-dinu su ispratili u planinarskoj kući na Lisini, a novu dočekali usponom na najviši vrh u okolici. (D. M.)

● **Osnovan aktiv »Snježnik« na Rijeci.** U povodu 110. godina planinarstva u Hrvatskoj i 35 go-

dina PD »Platak« u Tehnološkom-saobraćajnom školskom centru na Rijeci osnovan je planinarski akti-vi »Snježnik«. Aktiv broji 50 čla-nova, na skupštini je predložen odbor od pet članova i prihvaćen program rada za 1985. godinu. Os-nivačkoj skupštini prisustvovali su članovi PD »Platak« Marijan Leg-ač i Josip Jubrasić, a od škole prof. Branka Siroka. Voditelj Aktiva »Snježnik« je prof. Mario Kajapi. (D. Mamula)

● **Tragom Mostarskog bataljona.** Uvijek u isto vrijeme, PSD »Prenj« iz Mostara organiziralo je i u 1984., po trinaesti put, planinarski marš »Borbennim putem Mo-starског bataljona u IV i V ne-prijateljskoj ofenzivi«. Put je du-gačak 220 km, a traje sedam dana. Održan je od 27. 6. do 4. 7. Pokrovitelj je bio OK SUBNOR Mostar a financirale su ga radne organi-zacije Mostara. Sudionici nemaju nikakvih troškova, osim za put do Mostara i za dnevnik-vodič (150 din) na osnovi kojeg dobivaju prigodnu značku. (Ivan Salopek)

● **XXV. Marš tragom Rasinskog partizanskog odreda** izveden je 13. i 14. oktobra u povodu 40. go-dišnjice oslobođenja Srbije i Kru-sevca, a u organizaciji PDS »Ja-streba« iz Kruševca. Sudjelovalo je 256 planinara, omladine, ferija-lice i pripadnika JNA iz 26 orga-nizacija Kruševca, Ledinaca, Beo-grada, Cačka, G. Milanovca, Ivan-grada, Kraljeva, Trstenika, Le-skoveca i Aleksandrovca. Oni su za ova dva dana propješali stazu preko Jastrepca dužine 40 km. Mještani Mesne zajednice Vitan-ovac prvoga su dana priredili srda-čan doček i prihvatali sudionike marša na smještaj po kućama i na večeru.

● **Markiran pristup na Poštak.** Petorica članova PD »Rade Kon-čar« iz Zagreba pošli su 24. ko-movo 1984. godine da od želj-stanice Zrmanja markiraju uspon na Poštak i trasiraju stazu do Ba-bića jezera južno od Ličke Kal-drme, najkraćeg planinskog puta od masiva Velebita do Illice, sjevernog grebena Dinare. Na putu od stanice Zrmanja za Poštak, našli su na prilično rijetku ali vrlo dobro postavljenu markaci-ju. Nepoznatim je traserima puta pri kraju nestalo boje, tako da su »končarevi« nastavili njihovu markaciju sve do poznatih Poštak-ovih stijena. Zbog iznenadne kiše put do samog vrha planine samo je trasiran da bi detaljno markirali sam početak staze i popravili dotrajalu markaciju. Članovi PD »Rade Končar« žele nastaviti s markiranjem tog pod-ručja i mole planinarsko društvo koje je počelo sa markiranjem Poštaka da im se javi kako bi nastavili zajedničkim snagama. (Krunoslav Milas)

Slijedi nastavak jubilarnog priloga »Slike iz povijesti hrvat-skog planinarstva« stranica 81—96.

Alpinistički odsjek — prvi u Hrvatskoj

Iako su pojedini članovi HPD-a već vrlo rano počeli posjećivati visoke planine, a i predsjednik Ivan Krajač je od 1922. do 1931. pokazivao penjačke ambicije u našim i alpskim stijenama, penjanje u stjeni dugo vremena nije dobivalo većeg maha. U tom je pogledu do 1935. primat pripadao HTK »Slijeme« u Zagrebu, čiji su članovi sistematski pohadali centralne Alpe. Na primjer: Draženović i Jakšić prvi su se od naših planinara popeli bez vodiča na Mont Blanc (1930) i Matterhorn (1931).

U »Vijencu« 1912. godine čitamo da su te godine tri člana HPD-a na Kleku » privezani užetom jedan za drugoga plazili od stijene do stijene i nakon višesatnog penjanja doplazili na vrh.« Tek je Z. Badovinac s drugovima 1926. prošao tzv. Cepinaškim smjerom kroz Klekovu stijenu, prvim priznatim smjerom u Hrvatskoj. I nadalje penju samo pojedini članovi (Durmitor, Triglav, Visoke ture), sve do 1935. kada je u HPD-u osnovana Alpinistička sekcija (od 1939. Alpinistički od-

Dragutin Paulić (1892—1977) uspeo se 1912. u navezu s Rudolfom Badjurom na Jalovec kroz kuloar, a 1916. penja s Maksom Drobcem Malu Klećicu. Bio je planinarski pisac (Vodič na Plitvička jezera, Zagreb 1923) i fotograf. Suosnivač podružnice HPD »Slijeme«, poslije HTK »Slijeme«

Osnivajući sastanak alpinističke sekcije, održan dne 3.aprila 1935.

Na statanku bilo je prisutno 22 člana.

Sastanak otvara u 8 1/2 sati drug Čubelić M. koji je članovima u kratko obrazložio svrhu sastanka.-

Zatim drug Čubelić M. čita pravila, koje su neki drugovi sastavili. Drug Čubelić predlaže članovima, da sastave odbor alpinističke sekcije. Sastavljene su bile dvije liste, od kojih se prima ova lista:

Čubelić Mirko
Brezovčevski Slavko
Lazowski Emil
Spevan Ivica
Fučkar Drago
Kmetić Heinrich
Vidak Marijan
Levak Josip
Nitte Walter.

Ustanovljuje se članarina, na predlog druga Fučkara, od Din 40.- godišnje.

Zatim se prelazi na točku obaveznih izleta A.S.

Drug Kmetić predlaže dve letne ture po 2.200 m i jednu zimsku preko 2000 m.

Drug Fučkar predlaže tri letne po 2.200 m i jednu zimsku preko 2.000 m.

Drug Bumba predlaže 2 letne ture po 2.000 m i jednu zimsku preko 1.500 m
Osvaja se predlog druga Kmetića sa 13:10.

Za A.S. vrijedi zimska tura od 1.XII. do konca aprila, a ljetna od 1.V. do konca studena.

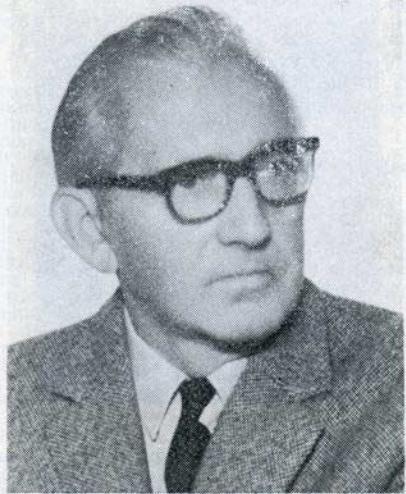
Zaključuje se slijedeći sastanak A.S. u srijedu dne 10.aprila 1935., a od-borska sjednica za 4.IV.1935 u 8 1/2 sati.

Drug Čubelić M. zaključuje sastanak u 9 1/2 sati.

Prije pola stoljeća osnovana je prva hrvatska alpinistička organizacija. Sačuvan je originalni zapisnik osnivačke skupštine i cijela arhiva Alpinističke sekcije (Odsjeka) HPD-a

Prezime:
Signature:

Prezime:
Signature:

Zvonimir Badovinac (1905—1977) izveo je s drugovima 1926. u Kleku prvi priznati penjački smjer u Hrvatskoj koji je poslije nazvan Cepinaškim. Bio je član uprave HPD-a, a poslije rata PD »Zagreb«. Bavio se skijanjem (procelnik Skijaške sekcije HPD-a) i zaštitom prirode. Po zanimanju je bio šumarski inženjer.

sjek), prva hrvatska penjačka organizacija. Na osnivačkom sastanku 3. travnja bilo je 22 planinara. U upravni odbor izabrani su: Mirko Čubelić, Slavko Brezovečki, Emil Laszowski, Ivica Spevan, Drago Fučkar, Heinrich Kmetić, Marijan Vidak, Josip Levak i Walter Witte.

Djelovala je devet godina. Pročelnici su joj bili M. Čubelić, Zlatomir Juretić, Marijan Dragman i Velimir Neferović.

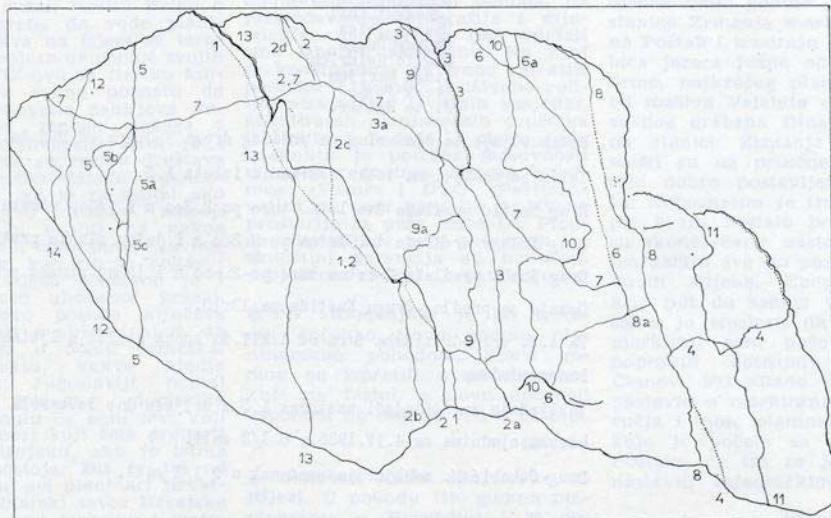
Odsjek već iduće godine organizira prvu alpinističku školu u Hrvatskoj sa 50 polaznika i vježbe na Okiću. S takvom praksom nastavlja i idućih godina tako da je kroz nje gove redove prošlo stotine mlađih planinara. Interes za alpinizam u to doba bio je gotovo neshvatljivo velik. Danas se u alpinističke škole upisuje jedva pola toliko polaznika kao u početnom razdoblju naše alpinistike. O radu Odsjeka neka govori ova mala kronika:

1935. Usponom kroz sjev. stijenu Mojstrove započinje niz uspona u našim Alpama. Prvi solo-uspon teškim smjerom izvodi M. Dragman u Dragmanovom smjeru u Kleku. Ispenjan je klasični HPD-ov smjer u Kleku, buduća škola hrvatskih alpinista. Početak penjačke djelatnosti najuspješnjeg penjačkog naveza: S. Brezovečki i M. Dragman.

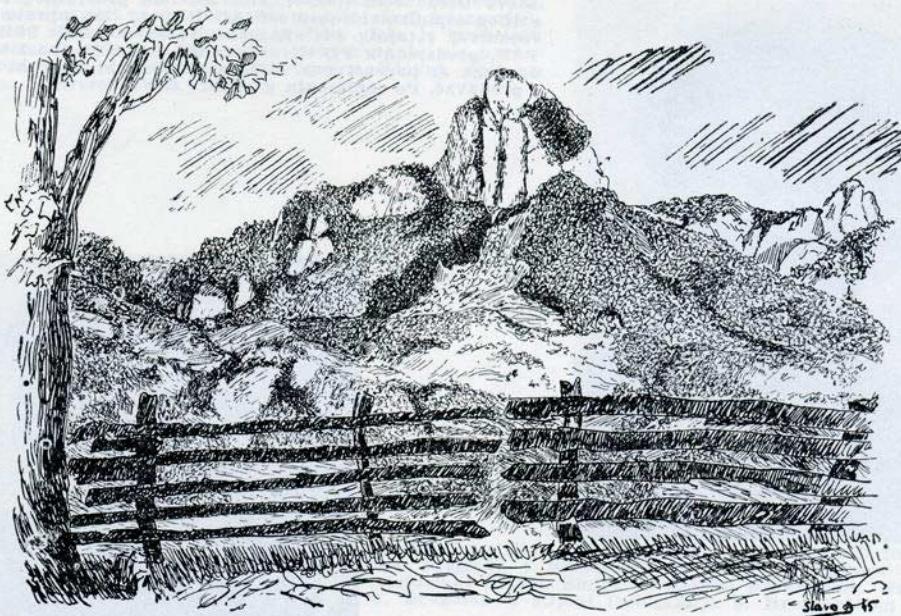
1936. Prva alpinistička škola u Hrvatskoj, u organizaciji odsjeka. Predavači: J. Poljak, F. Kušan, Lj. Barić, B. Gušić, Milković, K. Rapp, M. Kovačević, S. Brezovečki, M. Čubelić, V. Čubelić, M. Dragman i S. Prevendar.

1937. Prvi penjački uspon u Dalmaciji: Petar Lučić Roki i Uroš Menegelo Dinčić u Kozjaku iznad Kaštela.

1938. Prvi pokušaj uspona u jednoj velebitskoj stijeni završava smrtnom nesrećom člana Dragutina Brahma u Aniča kuku. Zagrepčanka Micika Frölich, prva žena iz Hrvatske na Mont Blancu.

Pregled smjerova u južnoj stijeni Kleka iz Alerajeve knjige »Klek, stijene, penjači (PSH 1980). Smjerove 1–6 ispenjali su predratni Hapedaši: 1 Cepinaški, 2 HPD-ov, 3 Dragmanov, 4 Dragman — Brezovečki, 5 Omladinski, 6 Jugistočna glava

Klek je bio ne samo alpinističko vježbalište i škola hrvatskog alpinizma, on je bio simbol, inspiracija i čežja istinskih alpinista. Za razliku od današnjih sportskih penjača, koji traže i vide samo stijenu, naši stari su njegovali kult planine kao cjeline. O tome svjedoči i ovaj amaterski crtež Slavka Brezovečkog iz 1945.

Ljeti 1941. organizirao je AO HPD-a pohod Ćvrsnici sličan ekspediciji. Ispenjan je niz prvenstvenih smjerova i time je Ćvrsnica bila alpinistički otvorena. Zdravko Ceraj i Slavo Brezovečki ispenjali su 13—15. kolovoza težak smjer s dva bivaka u Mezića stijeni (V—VI). Na snimku S. Brezovečkog: izrada čovuljka na vrhu osvojene stijene

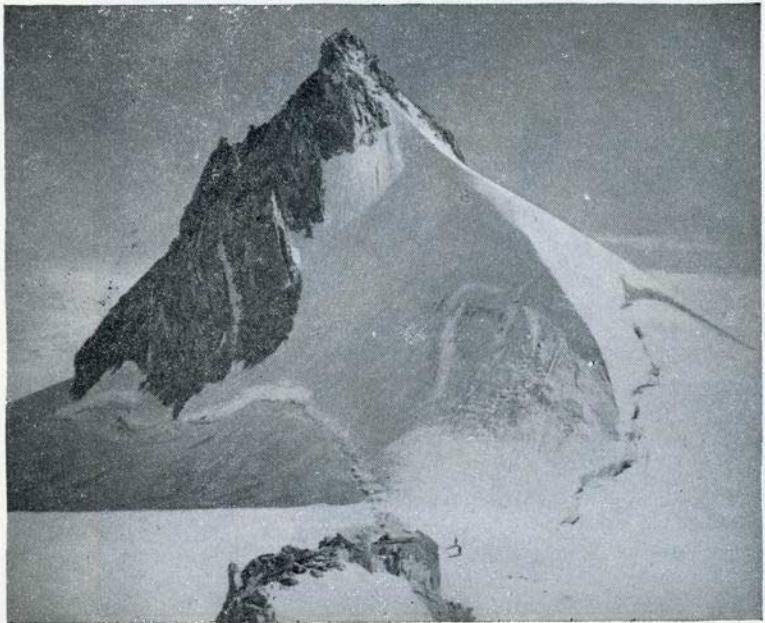

Slavo Brezovečki (1909—), živa legenda predratnog i poslijeratnog alpinizma: suosnivač AO HPD-a, član uprave HPD-a, suosnivač i tajnik PD »Zagreb«, suosnivač GSS PSH, tajnik PSH, predsjednik PD »Grafičar« itd. Izveo je oko 350 uspona, od čega 42 prvenstvena. Bio je planinarski instruktor, pisac i predavač. Po zanimanju grafičar

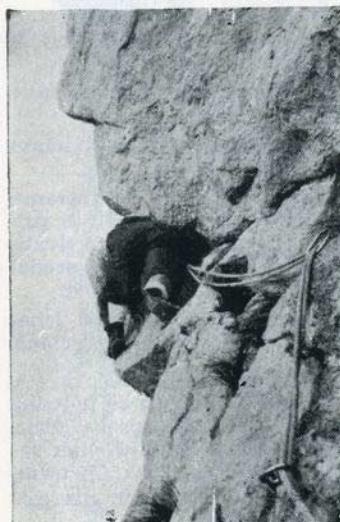

Desno: Dragutin Brahm (1909—1938), član AO HPD-a koji je prvi pokušao svladati jednu velebitsku stijenu (Aniča kuk) i tom prilikom poginuo

Dolje: Ubrzo nakon osnutka AO-a članovi postaju redovni posjetioci Centralnih Alpa. Na fotografiji Marijana Dragmana uspon na Grand Flambaux (3658 m) 1937. godine

Desno: Marijan Dragman (1910—1945), jedan od najvrsnijih predratnih penjača, planinarski pisac, skijaški natjecatelj, hrvać, boksač (1935. prvak Hrvatske u poluteškoj kategoriji), fotoamater, slikar, po zanimanju grafičar. Bio je pročelnik Skijaške sekcije HPD-a 1938., AO-a 1940. Izveo je niz prvenstvenih uspona (npr. Dragmanov smjer u Kleku), često u navezu sa S. Brezovečkim

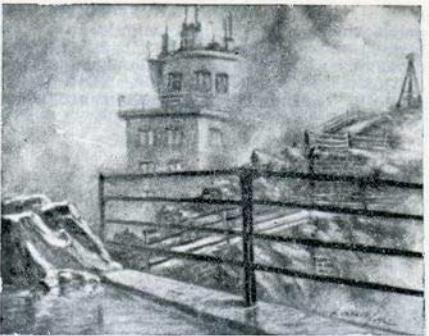
Lijevo: Tri godine nakon Brahmove nesreće došli su u Aničkuk Dragman i Brezovečki te izveli prvi uspon u jednoj velebitskoj stijeni. Smjer su nazvali Brahmovim. Na snimku M. Dragman u stijeni (fotografija S. Brezovečkog)

Dolje: Pogled od HPD-ove kuće na Velikom Vilincu u Čvrsnici prema Pešti-brdu, gdje su članovi AO HPD-a u samo jednom danu (20. kolovoza 1941) izveli četiri prvenstvena uspona: (1, 2, 5 i 6): 1 S. Brezovečki — F. Saško, 2 M. Dragman — K. Mihaljević, 3 Brezovečki — Z. Ceraj, 4 D. Horvat — Ivan Bumba — K. Mihaljević, 5 Emil Laszowski — P. Halavanja, 6 D. Horvat — I. Bumba — Z. Ceraj

Desno: S alpinističkog tečaja za Slovake u Tatrama 1942–43. jedan je član AO HPD-a naslikao niz akvarela kojima su ilustrirani putopisi u »Hrvatskom planinaru«

Lijevo: Križ na vrhu Grossglocknera koji je snimila članica AO HPD-a Marija Manč 1936, prva hrvatska alpinistkinja na tom vrhu

1939. Prva zimska alpinistička škola (70 polaznika!). Članovi penju u Čvrsnici (prvi penjački uspon u toj planini izvode Dragman i Brezovečki u Velikom kuku). Prvi zimski penjački uspon u Hrvatskoj: Brezovečki, Laszowski i Ivan Bumba HPD-ovim smjerom u Kleku. Otpor penjačkoj djelatnosti u HPD-u i polemika u Hrvatskom planinaru.

1940. Članovi izvode u Prenju 11 prvenstvenih uspona. Prvi uspon u Velebitu: Dragman i Brezovečki Brahmovim smjerom u

Anića kuku. Te godine članovi su izveli 57 uspona, od toga 25 prvenstvenih.

1941. Penjačka ekspedicija 9 članova u Čvrsnici (Pešti brdo i Mezića stijena)

1942. Šesnaest članova odsjeka održava penjački tečaj za Slovake u Tatrama.

1943. Ponovno tečaj za Slovake u Tatrama. Odsjek broji 69 članova, ali zbog ratnih prilika održava vježbe samo na Kamenim Svatomima. Održana su 34 članska sastanka s predavanjima, a odbor je održao 40 sjednica.

Arhiva odsjeka sačuvana je do danas i nalazi se pohranjena kod jednog bivšeg člana.

Djelovanje Odsjeka imalo je odjeka i u HPD-ovim podružnicama, gdje su se pojedini članovi počeli sve više penjati u visoka gorja. U tome se istaknuo Josip Sigmund, član sarajevske »Bjelašnice«, koji je o svojim usponima i skijaškim pohodima napisao niz čla-

Članovi AO HPD-a 15. kolovoza 1941. u Mezića stijeni na Čvrsnici (s lijeva): Kolar, Franjo Kuhić, Franjo Saško, Emil Laszowski i Ivica Bumba. Fotografirao Zdravko Ceraj

naka u HP. U listopadu 1936. prepenjao je 300 metara visoku stijenu Klapavice u Čvrsnici (HP 1937,65), prvi registrirani prvenstveni smjer u BiH-stijenama. Njegova je zasluga što je počeo razvijati alpinističko skijanje koje je, za razliku od hrvatskih planina, imalo u Bosni mnogo bolje prirodne osnove. Danas njegovo ime nosi planinarski dom na Treskavici.

Gore: Josip Sigmund (?—1943), član podružnice HPD »Bjelašnica« u Sarajevu, pokretač zimskog alpinizma u BiH, pročelnik Omladinske sekcije, planinarski pisac, prvi moderni bosanski penjač. Velikim žarom stao je u Sarajevu razvijati smisao za planinarsko i alpinističko skijanje. Djelovao je riječju i djelom, člancima i fotografijama. U HP izšao je niz njegovih ilustriranih priloga (npr. Skijaško planinarenje kao ogrank alpinizma, 1940). Njegovu blistavu karijeru prekinula je pogibija u ratu

Lijevo: Sigmundov crtež prvenstvenog smjera koji je ispenjao 1937. u sjevernoj stijeni Klapavice na Čvrsnici — prvi registrirani prvenstveni smjer u Bosni i Hercegovini

Planinarski dom »Josip Sigmund« na Treskavici, sa-graden 1951., koji svojim imenom čuva uspomenu na najvrnjeg predratnog pe- njača u BiH

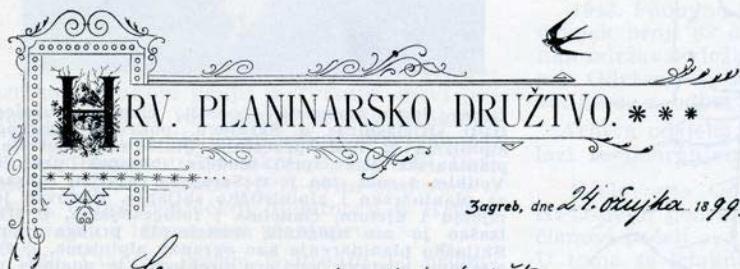
Društveni rad Matice HPD-a

Zagrebački članovi HPD-a imali su donekle povlašten položaj u usporedbi s podružnicama. Bili su okupljeni u tzv. Središnjem društvu, skraćeno Središnjici, koja se od 1924. počela nazivati Maticom. Njoj je pripadao i dio članarine što su je skupile podružnice. Istina je da je u Matici bilo više članova nego u svim podružnicama zajedno (npr. 1939. god. u Matici 4310 a u podružnicama 3565 članova), ali valja uzeti u obzir da je Matica gradila najviše kuća i uz to novčano pomagala gradnje podružnica, izdavala časopis, organizirala izložbe, predavanja, zabave i skupštine, a imala je i troškove za reprezentaciju. Matica je imala reprezentativnu društvenu poslovnicu u Zagrebu gdje se održao živahan društveni rad. Osim toga bilo je tu sjedište Matičnih sekacija i odsjeka. Opširnije je opisan rad Alpinističkog i Skijaškog odsjeka, no valja spomenuti i ostale sekcije.

Vrlo je aktivna bila Putna blagajna koja je priredivala najveći dio izleta. Osnovana je u rujnu 1924. i već je u prvih šest mjeseci organizirala 14 izleta. Prvi pročelnik bio joj je prof. Josip Pasarić, a zatim Vjekoslav Köröskeny (1927), Josip Vučak (1930. i 1934), Valter Jankovski (1933), Josip Plaček (1935) i Berislav Petrušić (1943).

Gradevinska sekcija osnovana je 1927. Na čelu su joj bili August Pisačić i Josip Monjac, a brinula se za izgradnju kuća na Zavižanu i Bijelim stijenama. Poslije je njezinu funkciju preuzeila središnja uprava.

Slično je bilo i sa sekcijom za markiranje. Osnovana je 1927. i te je godine markirala Medvednicu i Gorski kotar. Godine 1929. bio joj je na čelu Hitzthaler. Prvu planinarsku markaciju u našoj planinarskoj povijesti proveo je Levin Schlosser, tajnik HPD-a, 1882. na Medvednici crvenom, žutom, bijelom i modrom bojom. Dvije godine poslije u Spomenici HPD-a objavljena je naša prva plani-

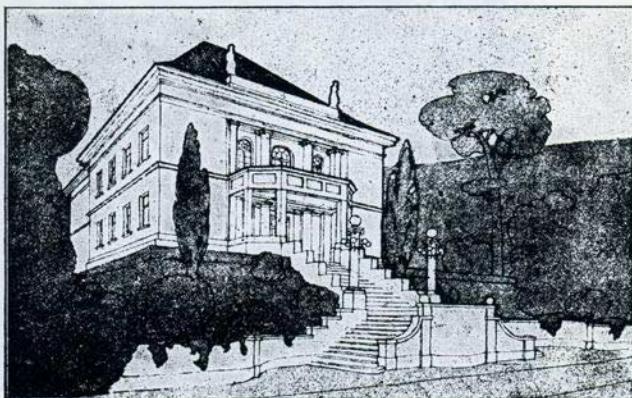
Glavnemu predsjedništu
Sboru ličnika Kraljevine Hrvatske i Slavonije.
" Zagrebu.

Hrvatsko planinarsko društvo želi po-
krenuti putanje o gradnji sanatorija na
Sljemenu.
Kako su glosom mnogogodišnjih meteorolo-
ških opažanja vanredno povoljni klima-
tički odnosi na Sljemenu, usled neugodne
lijepe vorne ceste slahkoćena voza sa
glavnim gradom, a telefonskom linicom
bio bi omogućen i neposredni saobraćaj sa
zagrebačkim obližnjim i gg. ličišćima dr-
žimo, da bi udobno i valjano uredjen hotel
može u velike poslužiti i redovitočuim
putnikama glavnoga grada, poslo bolesnicima
i rekonovalescenčima, kojima je potreban boravak
u redovnom, vrijemenu gorskom režiku, ne bi

HPD je često svoj ugled koristilo za opće dobro. Predsjednik grof Kulmer, koji je potpisao ovo pismo poklonio je teren za sanatorij na Brestovcu

Skica Hrvatskog planinarskog doma u Zagrebu

Osnovali arhitekti Freudenberg i Deutsch, Zagreb

HPD je početkom ovog stoljeća unajmilo društvene prostorije, ali ih je prilično često moralo mijenjati. God. 1900. bile su u Pregradovićevoj ulici 44, uoči rata u Gundulićevoj 4, poslije rata na Tomislavovu trgu, zatim u dvorištu Illice 37, na Dolcu 1, Varaždinskoj 2a i napokon u Jurišićevoj 3. Godine 1922. objavljen je ovaj letak s pozivom za dobrovoljne priloge. Lokacija je izabrana u Tuškanцу na mjestu ljetne pozornice. Već 1924. sabrano je oko 55000 dinara, tada velik novac, ali je on nakon požara Tomislavova doma upotrijebljen za izgradnju novog doma na Sljemenu.

Prizemlje: poslovica
tajnička soba
foto-soba
arhiv
čitaonica

Prvi kat: vestibul
dvorana

hrvatski alpinski muzej
knjižnica
garderoba
soba za podvornika

Za razvitak Hrvatskog planinarskog društva, za napredak hrvatskog planinarstva bezuvjetno su potrebne poslovne prostorije i muzej!

Neka to uoče naši članovi i neka svaki smatra kao dužnost, da doprinese koliko god može. Oni, koji mogu dati sto i tisuću dinara, neka ne promišljaju — nego neka dadu! Pokažimo i mi Hrvati, da znademo biti organizirani i darežljivi, kada to zahtijeva naš kulturni napredak!

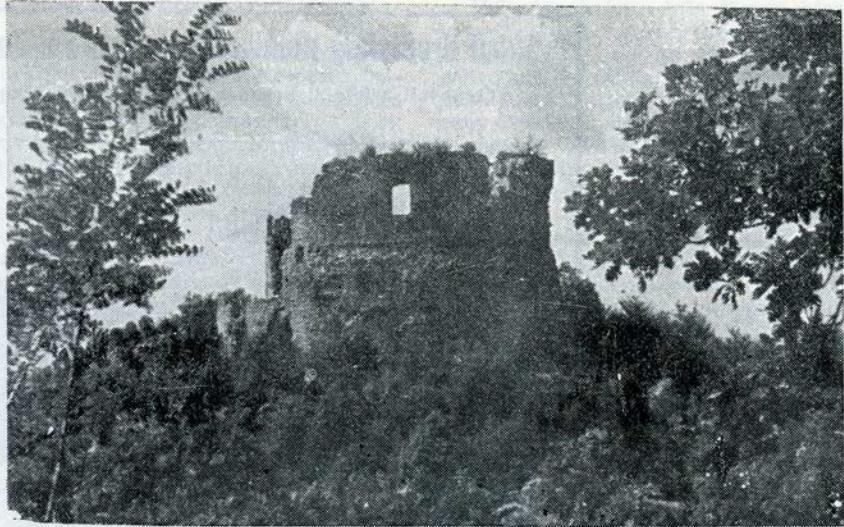
narska geografska karta u kojoj su ovi putevi označeni istim bojama. Najveći markacijski poothvat HPD-a bilo je markiranje cijelog Velebita 1935—7 godine. Slavko Šagovac, »izvjetitelj za izlete i označenje puteva«, detaljno ih je opisao u brošuri što ju je HPD izdal 1939. pod naslovom »Opis označenih puteva po Velebitu«.

Kulturno-prosvjetna sekcija djelovala je 1928. s dr. Ivom Horvatom na čelu. Glazbena sekcija je osnovana 28. rujna 1925. Već u početku je imala pjevački zbor i zbor mandolinista, a nastupala je uglavnom na društvenim priredbama. Prvi pročelnik bio je Franjo Skopek. Rad joj je oscilirao pa je nekoliko puta reaktivirana. God. 1931. bio joj je zborovođa i pročelnik Vranić, a 1944. Dalibor Šmit.

Godine 1927. osnovana je sekcija za podmladak pod vodstvom prof. Vladimira Stahu-

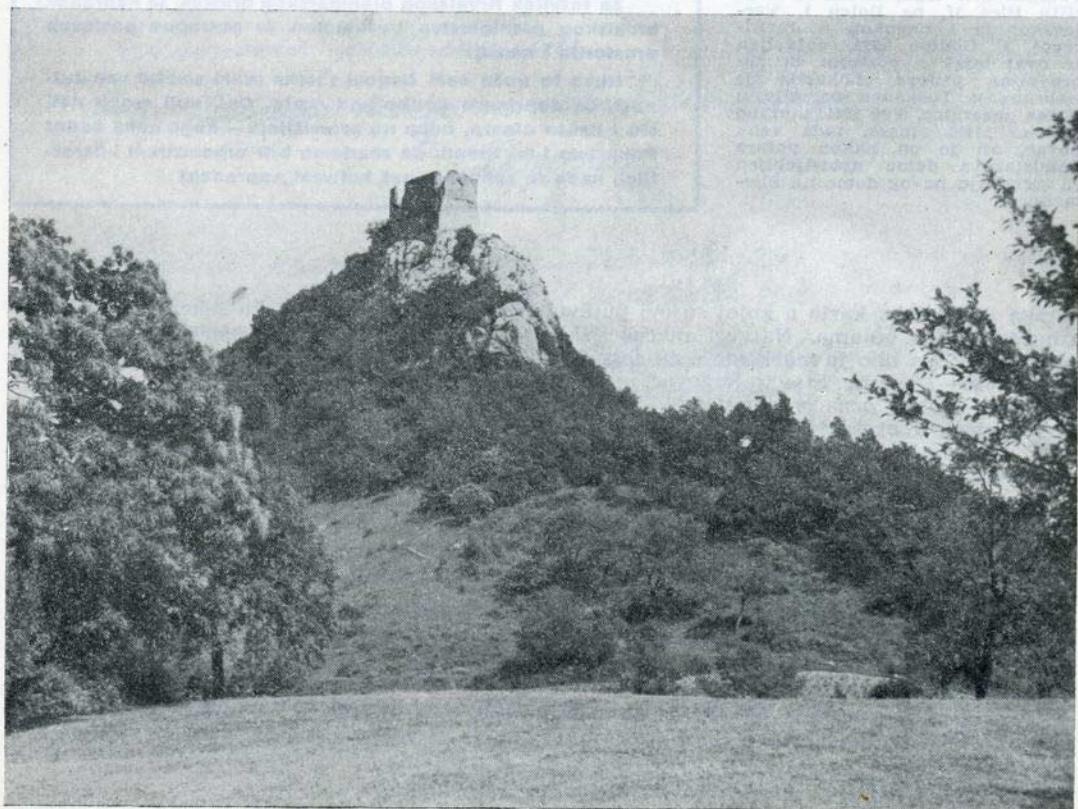
ljaka, 1929. i Omladinska sekcija, koja je poslije preimenovana u Odsjek. Za pročelnike su joj bili izabrani Antun Glad (1929), Pero Bogdanov (1932), Josip Levak (1934), Josip Plaček (1936) i Stjepan Brlečić (1944).

Važan su dogodaj u društvu bile tzv. glavne godišnje skupštine. Do 1941. održano ih je 67. Popularne su bile i HPD-ove zabave, redute i čajanke s plesom, koje su ujedno bile i izvor financiranja. Jednu svoju vrijednu ideju HPD nije uspjelo ostvariti — Hrvatski planinarski muzej, iako je za tu svrhu bilo skupljeno poprilično novaca. Nakon požara Tomislavova doma 1934. sav je taj novac bio upotrebljen za izgradnju novog doma na Sljemenu. Muzej će ostvariti tek Planinarski savez Hrvatske 1953—4. godine.

Gore: HPD se brinulo i o čuvanju kulturno-povijesne baštine, osobito o gradinama na istaknutim vrhovima. Tako se u prošlom stoljeću brinulo za ruševinu Susedgrada i oko njega uredilo park i staze, a 1935. je dobio u posjed ruševinu Cesarskoga grada (na slici). Poslije rata sagradili su uz nju planinari iz Klanjca planinarsku kuću

Dolje: Ruševine srednjovjekovnog Okića (495 m) poklonio je HPD-u predsjednik poduzeća »Jugoslavenska šuma« Aleksandar Ehrman 1927. ali ga je uspjelo dobiti u posjed tek 1933. odlukom suda u Samoboru. Godine 1936. Okić postaje vježbalište članova AO HPD-a, a i danas penjači rado ovamo svraćaju

Uz slike na ovoj stranici, Jedna je od najplementijih planinarskih djelatnosti označavanje staza i putova jer se time omogućava posjetiocima bezbrizan pohod kroz nepoznata područja. U HPD-ovoj Spomenici iz 1884. čitamo: »Tečajem prijašnjih godina pokazala se je potreba, da se označe putevi vodeći na Sljeme, tako da ih je lahko naći. Ovoj potrebi gledalo se zadovoljiti time, da je tajnik društva Levin Schlosser pošao 25. i 26. srpnja (1882) u goru te je bojom puteve označivao. Sve ove oznake budu nalaštene uveke s desne strane staze... na drveće ili pećinu.« Bila je to prva planinska markacija u našoj planinarskoj povijesti. »Nu za kratko vreme osvjedoči se odbor da su ti

znakovi stronom izsječeni, stronom odruljeni ili blatom zamazani.« HPD je tužilo radi odštete seljaka iz Gračana koji je to učinio, ali je stigao odgovor »da krivnja dokazana nije, a s toga morala je kraljevska ova podžupanja tuženika od obtužbe riešiti.« Godine 1939. objavljuje HPD brošuru »Opis označenih puteva po Velebitu« koju je napisao izvjestitelj za izlete i označavanja puteva Slavko Sagovac (gornja slika) nakon akcije markiranja koja je trajala tri godine (1937–39). Bio je to najveći markacijski pothvat u HPD-ovoj povijesti, a jedina mu je nagrada bila zadovoljstvo što se drugima uljepšava užitak planinarenja.

Podružnice HPD-a i njihovi objekti

Podružnice — prođor u širinu

U prvih četvrt stoljeća svoga rada HPD je bilo društvo centraliziranog karaktera. U mjestima izvan Zagreba imenovalo je svoje povjerenike koji su u svojim sredinama trebali širiti smisao za planinarstvo, a uz to poslužiti kao konačari prigodom izleta zagrebačkih članova u njihovo područje. Tako je npr. 1883. bilo 18 povjerenika — Bakar: Dragutin Hirc, Bjelovar: Ivan pl. Žigrović, Čabar: Antun Brosig, Delnice: Josip Fink, Gospić: Ivan Madičević, Jaska: Edo pl. Tomaj, Karlovac: Rudolf Krušnik, Korenica: Dane Hodak, Krapina: dr Josip Majcen, Križevci: August Vi-hodil, Ludbreg: dr. Ivan Magdić, Ogulin: Mijo Zobundija, Otočac: Antun Zelinka, Rakovica: Antun Turkalj, Samobor: Vojko pl. Spišić, Slunj: Hugo Egersdorfer, Varaždin: A. E. Jurinac i Zlatar: Franjo Lisak. Tek koncem 19. stoljeća promijenjena su društvena pravila, tako da su povjerenstva mogla prerasti u podružnice kao posebne organizacijske jedinice. Do Prvog svjetskog rata organizirano ih je desetak, ali je samo polovina od njih pokazala značajnije djelovanje. Tek poslije rata, od 1922. godine, kada je podružnicama ostavljena veća organizacijska i finansijska samostalnost, one su ubrzo počele nicići i izvan Zagreba, iako je i dalje bilo nezadovoljstva jer su članovi zagrebačkog tzv. Središnjeg društva (Središnjice, poslije nazvane Maticom) bili povlašteni. To je osobito došlo do izražaja u raspodjeli članarine te na godišnjim skupština-ma Središnjice, gdje su njezini članovi imali svaki po jedan glas, a podružnice, preko delegata, samo po jedan glas na deset članova. Ipak valja naglasiti da je Središnjica odigrala povijesnu ulogu u širenju planinarstva između dva rata u velikom dijelu Jugoslavije. Uključivši podružnice Društva planinara u BiH, koje se 1940. fuzioniralo s HPD-om, bilo

je ukupno 84 podružnica, dakle, upravo imozantan broj. Radi usporedbe: 1984. je u SR Hrvatskoj registrirano 120 planinarskih društava. Prema podacima prikupljenim iz arhivske i tiskane grade, podružnice su osnovane redoslijedom koji niže po prvi puta objavljujemo. Ove podatke valja korigirati napomenom, da se u nekim društvinama datumom osnutka smatrao sastanak inicijativnog odbora, u drugima osnivačka skupština, a u trećima godina kada je neko društvo postalo podružnicom HPD-a (npr. Varaždinsko planinarsko društvo, »Runolist« u Lokvama, podružnice Društva planinara u BiH).

Redoslijed osnivanja podružnica

- Gospić, »Visočica«, 19. VI 1898 (reorganizirana 1913)
Vrbovsko, »Lovnik«, 1898 (reorg. 1925)
Delnice, 1898 (reorg. 1914. i 1926. pod imenom »Risnjak«)
Ivanec, »Ivančica«, 1899 (po A. Georgijeviću 1898; reorg. 1923)
Krapina, »Strahinjščica«, 19. IV 1899 (reorg. 1923)
Slav. Požega, »Papuk«, 21. III 1900 (reorg. 1933. pod imenom »Šokolovac«)
Križevci, »Kalnik«, 1900? (ponovno osnovana 1924)
Jastrebarsko, »Plešivica«, 1921 (ili 1914), (reorg. 1922)
Senj, »Senjsko bilo«, 30. XI 1913 (reorg. 1926)
Sušak, 28. XII 1913 (reorg. 27. VII 1923. pod imenom »Velebit«)
Varaždin, Varaždinsko planinarsko društvo, 10. XI 1919 (1923. postaje podružnicom HPD pod imenom »Ravna gora«)
Fužine, »Viševica«, 1920 (likvidirana 1923, ponovno osnovana 1929. i 1935)
Mrkopalj, »Bitoraj« 1920 (likv. 1923)
Ogulin, »Klek«, 8. XII 1920
Petrinja, »Zrin«, 12. II. 1922
Slav. Orahovica, »Krndija«, 1922
Sinj, »Svilaja«, 25. V 1924 (likv. 30. I 1939)
Lokve, »Runolist«, 1922. ili 1923 (likv. 7. X 1936)
Sarajevo, »Bjelašnica«, 21. IV 1923
Zagreb, »Sljeme«, 6. VI 1923 (1925. postaje samostalna)
Samobor, »Japetić«, 4. VIII 1923
Karlovac, »Okić« 1923 (od 1925. »Ozalj«, od 1926. »Martinčak«)
Našice, »Bedemgrad«, 1923 (od 1936. »Petrov vrh«)
Zlatar, »Oštrc«, 1923
Čakovec, »Željezna gora«, 10. II 1924
Kutina, »Moslavina«, 7. III 1924 (likv. 8. XI 1934)
Bjelovar, »Bilogora«, 30. VI 1924

Prva HPD-ova podružnica osnovana je 1898. u Gospiću na poticaj Bude Budisavljevića, koji je četvrt stoljeća prije toga odigrao ključnu ulogu u osnivanju HPD-a. Zahvalni gospički planinari odužili su mu se 1968. spomen-pločom na svojem domu na Visočici.

Sisak, »Gvozd«, 22. IX 1924
 Donja Stubica, »Medvednica«, 1924 (likv. 20.
 IV 1938)
 Duga Resa, »Vinica«, 1924
 Crikvenica, »Drenin«, 1924
 Kreljin, »Tuhobić«, 1924 (?)
 Osijek, »Jankovac«, 19. X 1925
 Krasica, »Snježnik«, 1925 (likv. 8. XI 1934)
 Split, »Mosor«, 4. XII 1925
 Slavonski Brod, »Dilj«, 1925
 Šibenik, »Kamenar«, 6. I 1926 (reorg. 1936)
 Imotski, »Biokovo«, 5. VII 1927 (reorg. 3. VI
 1938. pod imenom »Imotska jezera«)
 Srpske Moravice, »Rudač«, 1927
 Pakrac, »Čaklovec«, 29. I 1928
 Virovitica, »Papuk«, 14. X 1928

Gore: prof. Zvonimir Keler (1900—1979) dolazi 1922. u Gospic i postaje tajnik podružnice HPD »Visočica«. Poslije toga, kada god ga je služba odvela, propagira planinarstvo. Poslije rata živio je u Karlovcu i kao član PD »Dubovac« posvetio se Petrovoj i Zumberačkoj gori

Lijevo: »Svilaja« u Sinju, osnovana 25. svibnja 1922, prva je HPD-ova podružnica u Dalmaciji, osnovana prije nego »Mosor« u Splitu. Na slici prvi članovi: Mirko Kačić, Stjepan Tripalo, Josip Perković i Ante Majić 1922. na Plišivici

Dolje: Milan Ribar (1893—1984), prvi tajnik po-družnice HPD »Martinščak« u Karlovcu (tada se zvala »Ozalj«), prenosio je kao učitelj ljubav za planinarstvo na svoje učenike. Na slici kao voda puta članica društva 1923. na vrhu Triglava zajedno s prof. Dušanom Mocnjem

Dubrovnik, »Orjen«, 24. XI 1928
 Gračac, »Crnopac«, 1928 (likv. 20. I 1939)
 Koprivnica, »Bilo«, 1928
 Skrad, »Skradski vrh«, 1928
 Sv. Juraj (senjski), »Zavižan«, 1928 (likv. 17.
 IV 1935)
 Makarska, »Biokovo«, 2. III 1929
 Kastav, »Učka«, 1929 (likv. 3. IV 1935)
 Livno, »Cincar«, 23. IV 1929
 Starigrad (senjski), »Gromovača«, 3. V 1929
 (likv. 17. IX 1935)
 Novi, »Rujnik«, 17. V 1929
 Podgora—Kraj, »Borak«, 1929
 Knin, »Risovac«, 1929
 Otočac, »Rajinac«, 1. VI 1930
 Gerovo, »Jelenc«, 1930 (reorg. 1936, likv. 20.
 I 1939)
 Starigrad (hvarski), »Borovik«, 18. III 1931
 Daruvar, »Vrani kamen«, 28. X 1931

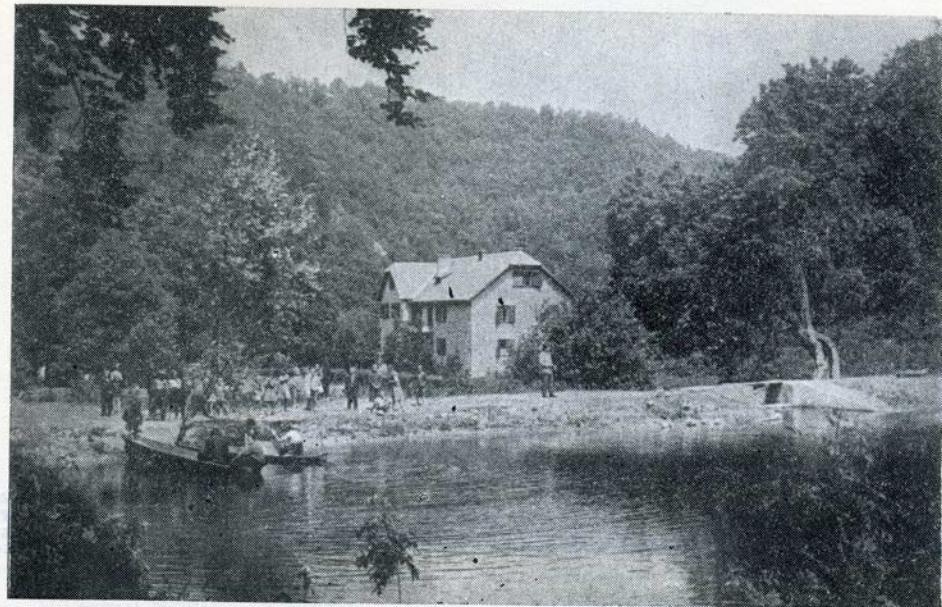

Gore: Splitski planinari 1925. na vrhu Svilaje — prilike za uspješan rad podružnice su sazrele i ona je osnovana krajem te godine

Desno: Rudolf Rajter (1902—1969), član podružnice »Ivančica« u Ivancu, kompozitor. Osobito je poznata pjesma »Poleg jedne velike gore« koju je uglažbio na riječi članice Pavice Hrazdira iz 1933. Danas je toliko popularna među planinarima i Zagorcima da se smatra narodnom

Dolje: Zanimljiv planinarski susret na Velebitu 1938. god.: lijevo prof. Umberto Girometta, predsjednik splitskog »Mosora«; don Ante Adžija (s bijelim ovratnikom), starigradski župnik i osnivač podružnice HPD »Paklenica« u Starigradu (1933); do njega je Ivo Gojtan, predsjednik gospičke »Visočice«; pozadi je paroh iz Počitelja u Lici. On i njegov prijatelj Adžija ubijeni su u ratu

Dom na Jankovcu (475 m) u Papuku sagradila je podružnica HPD »Jankovac« iz Osijeka 1934. godine

Rab, »Kamenjak«, 8. VI 1932 (likv. 3. III 1937)
 Nova Gradiška, »Strmac«, 6. XI 1932
 Mrzla Vodica, »Gorštak«, 1. XI 1932 (likv. 20.
 I 1939)
 Kotor, 1932 (obavijest u listu »Novo doba«)
 Ravna Gora, »Bjelolasica«, 5. II 1933 (likv.
 1940)
 Starigrad—Paklenica, »Paklenica«, 23. IV 1933
 Mostar, »Prenj«, 19. XI 1933 (likv. 20. I 1939)
 Brod na Kupi, »Hajdova Hiža«, 1933 (likv.
 12. XI 1936)
 Čabar, »Rudnik«, 13. XI 1934
 Bugojno, »Stožer«, 19. X 1935
 Blato na Korčuli, »Spivnik«, 28. X 1935
 Omiš, »Dinara«, 29. VII 1936 (likv. 9. II 1937)
 Kreševo, »Bitovnja«, 21. II 1937
 Klanjec, »Cesargrad«, 11. IX 1937 (inic. sast.
 17. IV)
 Glina, »Petrova gora«, 1937 (ili 1936?)
 Drniš, »Moseć«, 24. VII 1938
 Kupres, »Koprivnica«, 1938
 Bribir, »Zagradski vrh«, 29. X 1939
 Banja Luka, 18. X 1940 (nakon pripajanja DP
 BiH HPD-u)
 Zavidovići, »Tajan«, isto
 Travnik, »Vlašić«, isto
 Tuzla, »Svatovac«, isto
 Vareš Majdan, isto
 Derventa, isto
 Rogatica, isto
 Prijedor, isto
 Petrovaradin, podružnica se spominje 1941.

Planinarske kuće i skloništa

HPD je zajedno sa svojim podružnicama u 67 godina djelovanja imalo 77 planinarskih objekata koji su služili članovima kao društveni domovi i skloništa u planini. Koliko je to zahtijevalo truda, troška i brige shvatit će tek onaj planinar koji se bilo kad u svojoj planinarskoj karijeri pokušao bar malo starati o takvom objektu. U tom pogledu HPD nosi primat među ostalim društvima, jer ona sva zajedno nisu imala više od desetak objekata. Ova golema materijalna baza zahtijevala je ne samo velika finansijska ulaganja nego i neopisivo mnogo dobrovoljnog rada brojnih članskih generacija. HPD je stvorilo samo gotovo cijelu materijalnu podlogu našega planinarstva, dok su se druga društva većinom prepuštala bezbrižnom organiziranju izleta i po-hoda. Nažalost, gotovo je sav taj mukotrpo i samoprijegorno stečeni fond, pogotovo u Bosni uništen za vrijeme drugog svjetskog rata. Slobodno se može ustvrditi da u tom ratu ni jedan drugi narod nije pretrpio žrtvu takve vrste kao hrvatski, ni među pobijedima ni među pobednicima. Zaraćene strane kao da su se međusobno natjecale koja će prije i temeljiti uništiti planinarske kuće, svaka u strahu da ih druga strana ne bi iskoristila kao operativnu bazu ili kao sklonište za ranjene borce. Ono malo što bi preostalo, često

Kolibu na Antunovcu (361 m) uredila je podružnica HPD »Sokolovac« iz Slav. Požege 1934. u Požeškoj gori

je postalo žrtvom grabeža okolnog stanovništva, koje je raznosilo planinarsku imovinu i uz to paležom iskalilo rušilački instinkt — tipičan primjer mržnje primitivca prema onome što je bolje od njega ili što ne razumije.

Ipak, nije sve bilo uzaludno. Zahvaljujući tradiciji stvorenoj gotovo sedamdesetljetnim djelovanjem, ruševine su u poslijeratnoj obnovi često poslužile kao temelj za podizanje novih kuća na tradicionalnim planinarskim točkama. Mlađem su naraštaju ove činjenice prilično nepoznate i zato ćemo ih, da bismo ih oteli zaboravu, iznijeti u sažetom regionalnom pregledu i ilustrirati nizom fotografija.

POŽEŠKO GORJE

1. Torbarovo sklonište na Lipovici (423 m) u Dilj-gori uredila je 1935. podružnica »Dilj« iz Sl. Broda u poklonjenoj lugarnici pokraj drvene piramide i nazvala ga imenom tadašnjeg predsjednika HPD-a. Nekoliko dana nakon otvorenja okolno stanovništvo raznesio je i kuću i sav inventar (!) tako da su joj planinari jedva našli trag.

2. Kolibu na Antunovcu (361 m) u Požeškoj gori uredila je podr. »Sokolovac« iz Sl. Požege u drvenoj lugarnici gradske općine podignutoj 1921. u šumi Raskršće i nazvala je po gradskom šumaru Antunu Jančikoviću. Imala je sobu i verandu.

Planinarski dom „Vražje Vršće“ — Virovitica

Sklonište na Vražjem Vršcu (240 m) u Bilogorci podignula je podružnica HPD »Papuk« iz Virovitice 1934. Na slici stanje nakon prigradnje 1938. godine

DOBROVOLJNI PRILOZI »NAŠIM PLANINAMA«

Mnogi preplatnici godinama dobrovoljno šalju veću preplatu za »Naše planine« od nominalno određene, pomažući na taj način Planinarskom savezu Hrvatske u njegovoј kulturnoj misiji koју obavlja tiskanjem časopisa. Ova pomoć osobito vrijedi u današnjim teškim ekonomskim prilikama kada prispeje preplate inflacija za kratko vrijeme obezvreduje i izdavaču donosi teške brige financiranja. Ipak ćemo nastojati da preplata i nadalje bude manja od ekonomske cijene, želeći na taj način omogućiti dobivanje časopisa i planinarima sa skromnijim prihodima. U njihovo ime zahvaljujemo se svim darovaocima na njihovoј plemenitoj gesti. Neka se znaju imena onih koji su u 1984. godini novčanim prilogom pokazali svoju planinarsku solidarnost. To su bili:

Bišćan Željko — Zagreb
Bogomil Nadu — Zagreb
Borčić Jagoda — Zagreb
Bradač Mladen — Zagreb
Drobac Mane — Zagreb
Filjak Radovan — Zagreb
Gašparić Ivančica — Zagreb
Huzjak Zvonko Zagreb
Jašarević Zdravko — Zagreb
Klikić Ksenija — Zagreb
Knaflić Vera — Zagreb
Markulin Mirko — Zagreb
Nikolić Mijo — Zagreb
Sidar Vera — Zagreb
Slovinić Mira — Zagreb
Smolec Slavko — Zagreb
Šišeta Mirjana — Zagreb
Vouk Božidar — Zagreb
Vrus Franjo — Zagreb
Butijer Branko — Beograd
Jelić Ivan — Bjelovar
Maturanec Vlado — Bjelovar
Saks Željko — Bjelovar
Šalić Ante — Bjelovar
Krunić Miodrag — Čačak
Grcić Zvonimir — Badanj
Vlahušić Katja — Dubrovnik
Horvat Lidija — Đakovo
Tomić Davorka — Đakovo
Sedlak Dušan — Grosuplje
Geček Ivan — Ivanec
Petak Stjepan — Ivanec
Vukušić Drago (Mali) — Jablanac
Novosel Franjo — Jastrebarsko
Kuka Mladen — Karlovac

Ott Ivan — Karlovac
Korica Perica — Lički Osik
Erceg Drago — Makarska
Blažun Boris — Nedelja
Bezić Tomislav — N. Gradiška
Vidaković Mladen — N. Gradiška
Bačić Josip — Novoselec
Pavličić Nikola — Ogulin
Martinić Josip — Oroslavje
Kisela Vladimir — Osijek
Turković Đuro — Osijek
Priljeva Đuro — Petrinja
Celenić Maca — Pula
Grobenški Alenka — Rijeka
Lončar Branko — Rijeka
Lončarić Sanjin — Rijeka
Halmi Zlata — Samobor
Ivanišević Miro — Samobor
Trpin Stanko — Samobor
Gaon Jakov — Sarajevo
Planinarski savez BiH — Sarajevo
Rapevski Vladimir — Sinj
Kramarić Ivica — Orahovica
Savić Goran — Smederevo
Četković Blagoje — Split
Zorko Ivan — Strmac
Hujber Miroslav — Šmrika
Jovanoski Boško — Tetovo
Vitković Eduard — Varaždin
Duranović Ismet — V. Kladuša
Trošelj Zdravko — Zadar
Zupan Dragan — Hilden —
Deutschland
Lesić Siniša — Birr — Schweiz

Dom Gorske službe spasavanja Planinarskog saveza Hrvatske na Nevoljašu u Papuku

Potreba za stalnim i adekvatnim skloništem u centru Papuka navela je gorske spasavaoce Stanice Sl. Požega da na Nevoljašu, na visini od 720 m, pridu izgradnji doma. Gradnja je počela još 1982. g. u staroj bukovoj šumi uz gornju stanicu skijaške žičare. Postepeno, već prema mogućnostima, zidani su temelji, prizemlje, a prošle jeseni prvi kat i mansarda. Prizemlje čini jedna prostorija 5x8 m, namještena stolovima, klupama i peći. Namijenjena je svim planinarima, skijašima i izletnicima kao sklonište u zimi i nevremenu. Prvi kat je jedna prostorija 5x6 m isključivo za dežurne gorske spasavaoce. Potreba rada i stalnog dežurstva uz skijašku žičaru najmanje šestorice članova Stanice zahtijeva prosto-

riju u kojoj bi oni mogli boraviti i više dana. Među ostalim, prostorija je opskrbljena širokom mogućnosti pružanja prve pomoći, jer je od tri liječnika-spasavaoca, uvijek barem jedan dežuran. Radio-stanicom je vezana s kontrolom žičare, donjom stanicom, gradom i bolnicom. Mansarda pruža mogućnost noćenja za sve članove Stanice na ležaljki od spužve, u vlastitoj spavaćoj vreći.

Takav objekat — prvi dom Gorske službe spasavanja PSH — pružit će mogućnost članovima da što bolje izvrše svoju dužnost, da se brinu za sve koji zalaze u planinu i da pruže stručnu pomoć onima kojima je potrebna.